

NOVOSTI HUBOČIJA

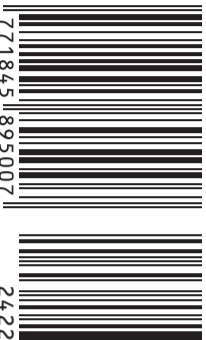
#1174

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 17/06/2022
10kn/100din/1.20€

9 771845 895007

2422



Tinder Surprise

U provali moraliziranja nakon 'splitske seks afere' – zapravo 'navlakuše' za Luku Baričića i Bojana Ivoševića pred lokalne izbore – jedno pitanje upečatljivo izostaje: Zašto je medij iz korpusa tzv. *mainstreama* objavio to difamacijsko smeće? str. 4-5.

RABLJENA SEDMICA



Čini se da su ljudi Ivana Paladine zanemarili trud Butkovićevih suradnika (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

Svađa

Nije istina da u novinama nema lijepih vijesti. Uzmete ih tako u ruke, okrenete prvu stranicu, a kad tamo naslov koji budi vjeru, vraća nadu, obnavlja optimizam: 'Sukob među ministrima.' Jutarnji list piše da su se zbog izrade nečeg što se zove obvezujućim dokumentom koji će odrediti metodologiju odobravanja cijena građevinskog materijala tvrtkama koje posluju s državom sukobili članovi skladnog ministarskog tima ANDREJA PLENKOVIĆA. Nacrt spornog akta je, kako čitamo, prvo izrađen u Ministarstvu prometa pod vodstvom OLEGA BUTKOVIĆA, da bi prošlog mjeseca pala odluka da se izrada nastavi u Ministarstvu graditeljstva pod vodstvom IVANA PALADINE. Njegovi su ljudi, kako se čini, zanemarili trud Butkovićevih suradnika i krenuli ispočetka što, također se čini, nije najbolje primljeno u Ministarstvu prometa. 'Sam ministar Paladina prošli je tjedan na skupu Hrvatske komore inženjera građevinarstva priznao kako je bilo velikih razmimoilaženja unutar Vladinih ministarstava oko njihovog prijedloga zaključaka. Iako ga izrijeком nije spomenuo, najvećeg oponenta svojem prijedlogu Paladina ima u ministru pravosuđa IVANU MALENICI', piše Jutarnji, a mi prenosimo uz slabo prikriveno zadovoljstvo zbog toga što smo u prilici bilježiti sukobe unutar HDZ-ova tima.

Ime

Da, svatko je proteklih godina zbog toga imao barem jednu neprospavanu noć. I svatko je barem jednom izgrizao sve nokte na ruci, najuporniji i na nozi. Sve je, do granice ludila, morila neizvjesnost kako će se zvati. Konačno, pala je odluka. Most koji će spajati kopno i Pelješac dobio je, kako hrvatski kreativno i kako hrvatski originalno, neočekivano ime – Pelješac. Mnoga su imena bila u igri: Libertas, Marko Polo, Oliver Dragojević, ali sad je, eto, definitivno – pelješki most dug 2.404 metra zvat će se Pelješac. Kad će pak biti otvoren, još nije sasvim poznato.

Program

Već spomenuti Ivan Malenica odlučio se, kako se čini, malo istaknuti u Vladinu silu. Nije mu, valjda, zabavno biti jedan od ministara čije se ime uvijek zaboravlja, pa preuzima istaknutiju ulogu. Odlučio se, tako, prema medijskim navodima, stati na kraj zapošljavanjima u državnoj službi preko veze, što je, dakako, nemoguće, jer zapošljavanje preko veze jedan je od stupova HDZ-ove vlasti, ali pričekajmo rezultate ove plemenite inicijative. Uglavnom, vlast je odlučila potrošiti 10,9 milijuna kuna, bez PDV-a, na kupnju programa koji će birati pitanja i postavljati pitanja kandidatima za radna mjesta u državnoj upravi. Interesantno je i prenijeti informaciju kako je najbolju ponudu dala Omega, tvrtka na koju se svojedobno žalila ministrica TRAMIŠAK.

Skandali

U lokalnoj politici, kao i obično, mnogo intriga i poneko hapšenje. LUKA BARIČIĆ, vijećnik splitskog Centra, stranke donedavnog gradonačelnika IVICE PULJKA, našao se na meti zasad anonimnih prevaranata koji su učinili javnom njegovu internetsku prepisku s nepoznatim osobama za koje je mislio da su dvije cure iz Srbije. Reformist,



što bi značilo član stranke RADIMIRA ČAČIĆA po imenu DARINKO DUMBOVIĆ, bivši petrinjski gradonačelnik, uhapšen je pak u novoj Uskokovoj akciji. Nije jedini uveden, ali je, uvjetno rečeno, najzvučnije ime na popisu. Tereti ga se za zloupotrebe, od kojih je najviše profitirao tvrtke njegov sin. Navodno su obiteljski poslovi snažno napredovali baš u gradonačelnikovu mandatu i navodno mu je sinova firma bila angažirana u obnovi, ali ne otvoreno, nego posredno, preko drugih tvrtki.

Požari

A uoči ljetnih požara Hrvatska, hvala na pitanju, nikad nije bila manje spremna. I o tome piše dnevna štampa. Istina, Hrvatska vatrogasna zajednica veli da požarna



Hrvatska će ove godine na raspolaganju imati maksimalno pet kanadera (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

sezona počinje nešto ranije zbog klime, tj. velikih vrućina, a i ove je godine već planuo niz požara, no klimatske promjene odavno nisu novost, ni senzacija. Ipak, Hrvatska je imala 12 protupožarnih aviona. Nedavno je objavljeno da će ove godine na raspolaganju imati maksimalno pet kanadera, a jedan je Airtractor nedavno 'tvrdo sletio', pa mora na popravak. Spominje se i loša organizacija u Zrakoplovno-tehničkom centru te slični detalji koji nas upućuju na zaključak kako nam je tek mudro nadati se da na ljeto neće biti mnogo požara.

Pripuz

Od prošlog izdanja naše rubrike sud je oslobodio i aktere afere Agram. Započeta je još u listopadu 2014. godine, kad su policija i Uskok, mrko i ozbiljno, kako to inače rade, objavili početak akcije protiv zagrebačkog gradonačelnika MILANA BANDIĆA i njegovih suradnika. U međuvremenu, glavni osumnjičenik je umro, neki se bore s teškim

Pao u Uskokovoj akciji – Darinko Dumbović (Foto: Slaven Branislav Babić/PIXSELL)

bolestima, pa je u prvi plan iskočio PETAR PRIPUZ koji je s Gradom, prema istražiteljskim sumnjama, profitirao od namještanja poslova u zbrinjavanju smeća te u zamjeni zemljišta s tvrtkom Bramgrad. E, sad sud smatra da ni to nije točno. Odnosno, Pripuz je nepravomoćno oslobođen. Uskoku ostaje ono slavno pitanje s kraja velikog hita: 'I šta ćemo sad?' Dobro, žaliti se, ali nakon toliko godina istraživanja, pisanja, raspravljanja, argumentiranja... imati ovakav rasplet slučaja ne zvuči baš kao laskav opis sposobnosti Uskokovih istražitelja.

Napad

Negdje na marginama fabriciranih seksualnih skandala i paraobavještajnih podvala zabilježen je napad na VESNU ŠKULIĆ, bivšu SDP-ovu saborsku zastupnicu. Ona tvrdi da ju je napala i opljačkala njegovateljica – Škulić je, naime, osoba u kolicima. 'Sinoć od pola devet do pola noći doživjela sam pravu životnu dramu! Žena ili monstrum koja mi je pružala usluge pomoći i brige za dosta pristojnu plaću, prema našim uvjetima i vremenima u kojima živimo, bacila me na pod iz kolica, prije toga me čupala i tukla glavom o zid, vezala maramom usta i odvukla na kauč dobro znajući da me ne smije ostaviti u tom položaju jer dolazi do gušenja. Zatvorila je psa u kupaonu da ni on ne može pomoći, mene vezanu, odnosno vezanom maramom preko usta, ostavila u stanu. Prije toga je zatvorila sve prozore



Tvrdi da ju je napala i opljačkala njegovateljica – Vesna Škulić (Foto: Željko Hladika/PIXSELL)

da me nitko ne može čuti, pojačala ton na TV-u, zatvorila vrata od dnevnog boravka, uzela mi bankovne kartice, dva mobitela i još neke stvari, zaključala protuprovalna vrata i otišla u nepoznatom smjeru', napisala je Škulić na Facebooku i dodala da je tako ležala tri sata i tek tada se uspjela osloboditi i vikati. Čula je susjeda, nakon čega je 'počela operacija spašavanja'. I opet se baš ništa neće promijeniti u odnosu prema invalidima.

IMPRESSUM

Godina xxiii / Zagreb | petak, 17/06/2022

NOVOSTI
HOBOCIJA #1174

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE
UREDNIČE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić
(Kronika), Tihomir Ponoš

REDAKTORICE Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris
Dežulović, Viktor Ivančić,
Sinan Gudžević,
Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko
Bakotin, Dragana
Bošnjak, Milan Cimeša,
Zoran Daskalović, Ivica
Đikić, Tena Erceg, Milan

Gavrović, Dragan
Grozđanić, Mirna Jasić
Gašić, Nenad Jovanović,
Vladimir Jurišić, Anja Kožul,
Igor Lasić, Bojan Munjin,
Tamara Opačić, Ivana
Perić, Srećko Pulig i Hrvoje
Šimičević

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišević & Damir
Bralić, Nikola Đurek

FOTOGRAFIJA NASLOVNICE
Miroslav Lelas/PIXSELL

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i sredstvima
Ureda za ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Okruživanje Rusije



PIŠE Marinko Čulić

Ukrajinska kriza nije samo stvar energenata i hrane, nego i potencijalnog geostrateškog preslagivanja. U njega je Rusija ušla podinteligentnom agresijom na Ukrajinu, ali nije se pametnijim pokazao ni Zapad. Prikliještenje Rusije spada u jednu od najglupljih geostrateških odluka, a već sada je jasno da će to karambolirati i Istok i Zapad

KADA sam svojedobno studirao na Fakultetu političkih nauka (danas znanosti), geopolitiku je predavao izuzetno živopisan profesor (sam je popravljao rasklimane naočale bakrenom žicom), ali zanimljiv je po još nečemu. Predavao je Geopolitiku i geostrategiju prema teoriji HALFORDA JOHN MACKINDERA da se kopneni dio planete Zemlje dijeli na dvije ključne sastavnice. Prvi je dio Heartland, a drugi dio je Rimland. Heartland čini teritorijalno srce kopnenog dijela, što obuhvaća Rusiju, a danas po svemu sudeći i Kinu. Drugu sastavnicu čini Rimland koji okružuje, sve više i stišće, Heartland, a uključuje Sjedinjene Države, Evropu, Japan, Australiju i druge. Premda se to ne uklapa u marksističku maticu klasnih i drugih antagonizama, ili baš zato, tvrdnja je izgledala intrigantno. Jer zbija, njome su obuhvaćene mnoge napetosti između Zapada i Istoka, uključujući i ratove, od hladnih do onih sasvim vrućih. No kako je spomenuti profesor previše inzistentno ponavljao tu tezu, moglo je izgledati da je to njegov umišljaj koji se ne poklapa sa stvarnošću. Danas se vidi da nije tako.

Napetosti Zapada i Istoka zbilja sadrže tu geografsku komponentu. Pritom ti odnosi nisu bili uvijek jednocrtni. Iz današnjeg kuta gledano, čini se apsurdnim da su odnosi Amerike i Rusije bili najbolji u vrijeme STALJINA, kada u slamanju nacifašizma presudnu ulogu nije imalo iskrcavanje saveznika u Normandiji, nego ogromne žrtve Rusije. O tome dovoljno govori činjenica da u Drugom svjetskom ratu nije poginulo ni petsto tisuća Amerikanaca, ali jest čak 27 milijuna ruskih vojnika i civila. Nije čudo da je kult pobjede nad fašizmom i danas najživlji u Rusiji, dok na Zapadu blijedi ili čak pravi korak natrag. Ne znam da li ste primijetili da se ukrajinski predsjednik ZELENSKI povremeno pojavljuje ne samo u sivomaslinastoj nego i u crnoj majici, što nije pouzdan, ali jeste indikativan signal da je Ukrajina nacificirana, kako je optužuju iz Moskve. To, uostalom, potvrđuje činjenica da je kult nacističkog kolaboranta STEPANA BANDERE i dalje vrlo prisutan, a pozdrav 'Slava Ukrajini' koji je koristila njegova Organizacija ukrajinskih nacionalista otprilike je istoznačan pozdravu 'Za dom spremni'.

Zanimljivo je da antagonizam Heartlanda i Rimlanda nikada nije imao ili nije imao dominantnu ideološku podlogu. Poznato je da je među ruskim okrunjenim glavama bilo onih, to se prvenstveno odnosi na PETRA VELIKOG, koji su bili izrazito proevropski orijentirani, ali to nije pomoglo da se sruše uspostavljene barijere. Naprotiv, Zapad je intervenirao radi uspostave dominacije nad evroazijskom kopnenom pločom u dvije najveće agresivne operacije prema Rusiji (NAPOLEON, HITLER). U vrijeme najžešćeg hladnog rata Sovjetski Savez je proglašen 'carstvom zla', a sa zlom se nema što napraviti, nego ga treba uništiti. Ova nadideološka komponenta zadržala se do danas. Rusija već desetljećima nije komunistička nego kapitalistička zemlja, jedva manje od Amerike



Reagan i neliječeni naivac Mihail Gorbačov na Reaganovom ranču 1992. (Foto: Wikipedia)

ili Engleske, a Kina je hermafrodit između brutalnog komunizma i kapitalizma. Pa ipak, napetosti ne popuštaju, čak se može reći da se pojačavaju.

Tek u najnovije vrijeme Zapad, koji je uvelike gledao kroz prste pa i poticao ukrajinski radikalizam, počinje uviđati da problem nije samo u Rusiji nego i u Ukrajini, čiji se radikalizam također mora uzeti u obzir, pa se vrši pritisak na Kijev da, koliko je do njega, zaustavi rat i uđe u mirovne pregovore. Za to, uostalom, postoji vrlo solidna diplomatska osnovica, a to je takozvani Minsk 2 koji predviđa održavanje teritorijalnog integriteta, ali uz određenu autonomiju Donbasa, gdje se sada vode i najteže bitke. No Zelenski izjavljuje da mu nikada nije padalo na pamet prihvatiti Minsk 2, što znači da problem nije samo u ruskoj agresiji, nego i u ukrajinskoj protuagresiji, što i čini neizvjesnim kada će i kako ovaj rat završiti. Dakle, na Zapadu, koji je i zakuhao krizu proširenjem NATO-a prema Rusiji, počinje se probijati svijest da ovu krizu treba riješiti.

U tom sklopu treba gledati i na packe koje u posljednje vrijeme Zapad upućuje HDZ-u BiH, a posredno i samoj Hrvatskoj, jer postoji opravdana bojazan da bi se ukrajinska ratna kriza mogla proširiti i na Balkan. Ultimativni zahtjevi Hrvatske i HDZ-a da se izmijeni izborni zakon u BiH imaju legitimitet u Daytonu. Međutim, zbunjuje jer nije uopće jasno što Hrvatska reformom izbornog zakona zapravo hoće, osim da sačuva kantone kao uporišta svoje lokalne vlasti, a na taj Dayton se poziva kao na sveto pismo. U svakom slučaju, ukrajinska kriza nije samo stvar energenata i hrane, nego i potencijalnog geostrateškog preslagivanja. U njega je Rusija ušla podinteligentnom agresijom na Ukrajinu, ali nije se pametnijim pokazao ni Zapad koji je podjarivao s računicom da od toga ima koristi, a da svu štetu plate ostali. U tom smislu okruživanje i prikliještenje Rusije spada u jednu od najglupljih geostrateških odluka u posljednje vrijeme, a što je

najvažnije, već sada je jasno da će to karambolirati podjednako i Istok i Zapad.

Idemo na rezime kroz priču o novim događajima. PUTINOVA manična opsjednutost Ukrajinom možda je rezultat straha da će se tutnjava takozvanih obojenih revolucija koje su na poticaj Zapada preplavile postkomunističke zemlje prelići i na Rusiju, iako je to malo vjerojatno jer je Putin napravio puno u stabiliziranju te zemlje. To, napokon, pokazuje velika popularnost koju uživa u javnosti. S druge strane, ovome je prethodio jedan strateški prijelom koji i danas ostaje aktualan. Kada je naime MIHAIL GORBAČOV takozvanom perestrojkom pokušao modernizirati i dekorumpirati Sovjetski Savez, to je uključivalo i popravljavanje odnosa sa Zapadom. Zato je pristao na ujedinjenje dviju Njemački, ali uz uvjet da se NATO ne približava Rusiji. No kako je bio neliječeni naivac, nije ovo drugo stavio na papir, tako da se NATO nastavio proširivati, a istodobno je Rusija zbog izgubljene trke u naoružanju tonula u kaos i beznade. Ovome se iz današnje perspektive može dodati da Zapad nije zapravo bio zainteresiran za uspjeh perestrojke kako ona ne bi postala uzor na koji bi se ugledali i drugi. Slično smo, uostalom, vidjeli i u slučaju raspada Jugoslavije. Vladajući ideološki narativ danas u Hrvatskoj je da je Zapad preferirao opstanak Jugoslavije, što je djelomično točno, samo dok se vidjelo da se Sovjetski Savez neće raspasti u nuklearnom kaosu, jer je ukrajinsko atomsko naoružanje preseljeno u Rusiju. Nakon toga SFRJ je jednostavno puštena niz vodu. I za to postoji dublji pozadinski razlog, a to je da je Jugoslavija bila superiorni primjer uspješne socijalističke zemlje, a taj presedan jednostavno se nije smjelo dopustiti. Ukratko, za ukrajinski rat nije kriv samo Putin nego i Zapad sa svojim mutnim kombinacijama, i to je suštinska poanta ove priče. ■

Afera blefjera

Uoči splitskih izbora javnost zabavlja seksualna prepiska Luke Baričića i Bojana Ivoševića, dvojice istaknutih ljudi gradonačelničkog kandidata Ivica Puljka, s navodnim sestrama iz Srbije. Za to vrijeme, u drugi plan pada Puljkov predizborni program, skrojen po uputama iz zastarjelih neoliberalnih udžbenika

UNEDJELJU 26. lipnja građani Splita izlaze na prijevremene izbore za gradonačelnika i 31 vijećnika Gradskog vijeća. Na te izbore donedavni gradonačelnik IVICA PULJAK iz stranke Centar odlučio se podnijevši ostavku početkom travnja, jer su Puljkovi partneri u Gradskom vijeću tražili da smijeni dogradonačelnika BOJANA IVOŠEVIĆA. Ti pritisci bili su reakcija na Ivoševićeve prijete uređnici Slobodne Dalmacije NIKOLINI LULIĆ, kojoj je poručio da će joj se 'napiti krvi', zbog čega je zaradio optužnicu splitskog Državnog odvjetništva. Radije nego li da se odrekne ekscesima sklonog Ivoševića, Puljak je mandat vratio svega deset mjeseci nakon što je u svibnju 2021. postao gradonačelnik. Vjerojatno se pri tome vodio faktima da realnog protukandidata nema i da će novu većinu u Gradskom vijeću, moguće, skupiti lakše no što je bio slučaj s dotadašnjom fragilnom koalicijom. Ta većina uključivala je pet stranaka razno-likih ideoloških opredjeljenja: činili su je Most, SDP, koalicija Možemo-Nova ljevica-Pametno za Split i Dalmaciju i Nezavisna lista TOMISLAVA MAMIĆA i BRANKE RAMLJAK a potrajala je samo do listopada, kada je SDP otkazao poslušnost gradonačelniku. Puljak je izgledno kalkulirao i s tim da će građani ostavku doživjeti kao demokratski iskorak i principijelnost naspram grčevitog držanja za vlast te će ga na novim izborima za to nagraditi. Računica nije bez osnova: prema Ipsosovoj anekti iz travnja Puljak već u prvom krugu osvaja 41 posto glasova, daleko ispred 23 posto potpore koju je dobio drugoplasirani HDZ-ov nestranački kandidat ZORAN ĐOGAŠ. Njemu za pobjedu ni približno nije dovoljno ni dodatnih desetak posto glasova, koliko dobija rezervni HDZ-ov ŽELJKO KERUM.

Prošle nedjelje, međutim, isplivala je nova 'afera' u koju je umiješan i Ivošević: pišemo 'afera' zato jer je lako moguće da se radi o namještaljci s ciljem da se izborni rezultat tandema Ivošević-Puljak sruši za nekoliko postotaka. Večernji list objavio je prepisku donedavnog gradskog vijećnika i člana Predsjedništva Centra LUKE BARIČIĆA s osobom koja se na aplikaciji za spojeve Tinder predstavila kao Aleksandra iz Beograda. Razgovori koji obiluju tvrdim seksualnim podražajima uskoro sele na aplikacije Instagram i Whatsapp. U dopisivanju se počinje spomi-

njati Aleksandrina maloljetna sestra Milica i mogućnost eksplicitno seksualnog susreta između nje i Ivoševića, koji je i sam sa 17-godišnjom Milicom (ili 'Milicom') izmijenio nekoliko poruka, pozvajući je 'na sladoled' i dodajući da 'treba testirati granice'. Večernji piše i da je Baričić navodnoj djevojci iz Beograda nudio zaposlenje u Splitu. Nakon što je dnevnik objavio postojanje 'gnjusnog skandala' i 'mučnu prepisku', Baričić, Ivošević i sam Puljak ustvrdili su da je Baričić žrtva namještaljke s ciljem Ivoševićeve kompromitacije. Pritom su pokazali i screenshotove poruka koji, ukoliko su autentični, dokazuju da je upravo navodna Aleksandra prigovarala zbog Ivoševićeve nezainteresiranosti i da su navodne djevojke neprestano isticale maloljetnost mlade sestre. Da je riječ o prozirnoj navlakuši ukazuje i to da navodne Beograđanke pišu 'reagira', 'uverio' (umjesto 'ubedio') ili 'bit će'. Baričić je pokazao i poruku u kojoj odbija mogućnost da starijoj sestri 'sredi' zaposlenje. Podnio je kaznenu prijavu policiji zbog povrede privatnosti te izrazio sumnju da iza svega stoji Kerumov suradnik TONČI OMRČEN, poduzetnik s kojim je Ivošević ulazio u žestoke sukobe zbog koncesija na parking.

Opravdano je pitanje odakle Večernjem listu Baričićeva prepiska s navodnim ili stvarnim djevojkama. A ako djevojke i postoje i ako je sve istina, dobrovoljni seksualni odnosi odrasle i 17-godišnje osobe nisu ilegalni ukoliko maloljetna osoba starijoj nije povjerena na čuvanje ili odgoj. U državi

u kojoj sudovi sudjelovanje u ratu redovno uzimaju kao olakotnu okolnost u slučajevima seksualnog zlostavljanja, a politička scena je nerijetko moralna septička jama, histerija zbog erotskog dopisivanja u najmanju ruku je licemjerna. Ipak, bez obzira na navedeno, na moguću namještaljku i na fakt da su Ivošević uslijed srpskog porijekla i Baričić kao ateistički aktivist pogodne mete, Puljkovi ljudi pokazali su da su iznimno nedorasli i budalasti, ako ništa drugo nesvjesni društvenog konteksta u kojem žive: 'Ivošević je još i suzdržan, no Baričić se cijelo vrijeme ponaša kao nervozni mužjak zainteresiran za parenje. Cijela prepiska više podsjeća na test inteligencije. A na njemu je Baričić glatko pao', piše VLADIMIR MATIJANIĆ na portalu Index. Nije briljirao ni Puljak, izrazivši uvjerenje da je Baričić kao osoba s invaliditetom iskorišten jer se računalo da će 'zagristi' na seksom nabijeni flert. 'Seksualnost invalida može biti delikatna tema, ali Baričić je ponajprije kandidat za vijećnika, za poziciju na kojoj raspolaže s određenom količinom političke moći, uz što bi trebala ići i stanovita kontrola nagona', dodaje novinar Indexa. Ipak, upitno je hoće li čitava priča Puljku štetiti ili koristiti: njegovi bi birači – lako moguće s pravom – mogli shvatiti kao još jedan dokaz prljave igre Puljkovih političkih protivnika. Kaznu za nedoraslost za sada je platio jedino Baričić koji je najavio izlazak iz politike.

Međutim, rajcanje birača seksualnim ili paraobavještajnim uzbuđenjima baca u sje-

nu mnogo važniju temu – ono što je Puljak do sada postigao i što nudi kao plan za naredne četiri godine.

— Pozdravljam svaki pokušaj da se Split očisti od korupcije, međutim u deset mjeseci vidjeli smo čišćenje gradske tržnice od štandova, koje je zapravo obavio njegov zamjenik, potom angažman zviždačice MAJE ĐEREK kao savjetnice i najavu da će Banovinu (zgradu Gradske uprave, op.a.) privatizirati u hotel. To je jako malo. A Puljak ne bi ništa napravio da nije bilo projekata koje je pokrenuo prethodni gradonačelnik ANDRO KRSTULOVIĆ OPARA, poput uređenja Žnjana. Zapravo je riječ o debaklu, kaže za Novosti MIRKO PETRIĆ.

Prema splitskom sociologu, Puljkovi problemi su izostanak bilo kakve vizije i promoviranje neoliberalne agende: 'On papagajski ponavlja fraze o gradu turizma i znanosti, a dok čitava Europska unija napušta koncept kreativnih industrija u korist društvene vrijednosti kulture, Puljak forsira njenu samoodrživost'.

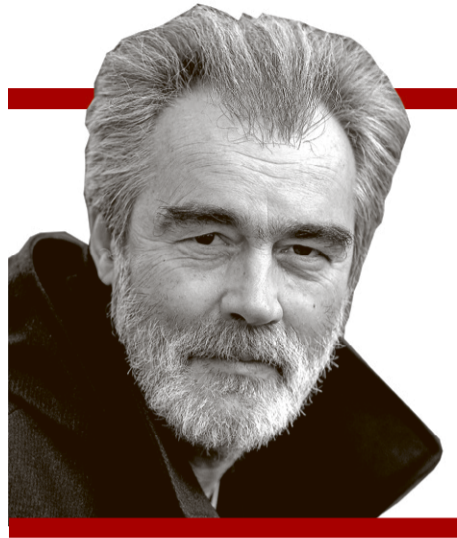
— Ti planovi će Split dovesti u položaj u kojem su Tel Aviv ili Amsterdam – a to su skupi gradovi u kojima ne mogu živjeti njihovi vlastiti građani. Sustavno se provodi izvlaštenje grada od njegovih funkcija iz doba socijalne države. Dok u Europi postoje naznake povratka tim vrijednostima, Puljak nastupa s idejama MARGARET THATCHER iz 1979. godine, idejama tehnokratskog neoliberalizma. To će dovesti do rasta cijena i istiskivanja stanovništva, dodaje Petrić.

O splitskom političkom i kadrovskom siromaštvu – da ne kažemo jednodimenzionalnosti – govori i činjenica da HDZ, nakon što je na prethodnim izborima doživio debakl nominirajući VICU MIHANOVIĆA, kandidata s plagiranim doktoratom, sada nominira nestranačkog kandidata iznimno sličnog Puljku: liječnik, uspješni znanstvenik i 'pristojan građanin'. Sociolog ističe da Puljak, čija je jedina ideologija borba protiv korupcije, zapravo ne predstavlja centar nego desni centar – što nije daleko od HDZ-a. Kod Puljka nema nacionalne retorike, ali Đogašev program sličan je Puljkovom – turizam i znanost. To pokazuje da u Splitu stranke ili ne guraju u prvi plan ljude koji su u stanju nositi se s nagomilanim problemima – od podredivanja svega turizmu, divlje gradnje, čitavih zapuštenih naselja i prometa do izostanka razvojnih ideja održive reindustrijalizacije i stvaranja novih vrijednosti – ili da takvih ljudi uopće nema. Što se ljevice tiče, Petrić smatra da SDP-ov gradonačelnički kandidat DAVOR MATIJEVIĆ istupa najracionalnije, ali tu stranku je potpuno diskreditirao gradonačelnički mandat IVE BALDASARA te ima jako malo šansu dobiti ozbiljniju ulogu u Gradskom vijeću. Možemo i Nova ljevica su za gradsku čelnicu kandidirali TAMARU VISKOVIĆ, koja zaista opsežno govori o problemima koje spominje sociolog, međutim Možemo-Nova ljevica i Pametno za Split i Dalmaciju ovog puta na izbore izlaze odvojeno, što znači da je upitno hoće li uopće ući u gradski parlament.

— Ni Đogaš ni Puljak nisu rješenje za Split, a treće opcije nema. Također, lako je moguće da Puljak neće imati većinu u Gradskom vijeću. Puljak se udvara biračima Mosta misleći da će s tom strankom lako sklopiti suradnju. Svjetonazorski oni možda imaju različite stavove o prirodi čovjeka i boga, ali naći će se po pitanju koncesija i toga da se 'napravi nešto za grad'. Zapravo je riječ o neoliberalnoj mehanici. Rezultat izbora mogla bi biti bolja pozicija Mosta, a slabija HDZ-a i lijevih opcija. Split će možda biti čišći, ali to je kozmetika. Grad je osuđen na daljnju rasprodaju resursa, naravno, ne u interesu građana, nego turističkih firmi, zaključuje sociolog. ■



Sanacija medijske štete
– Ivo Puljak i Bojan Ivošević (Foto: Miroslav Lelas/PIXSELL)

UVREDE
& PODMETANJA

PIŠE Viktor Ivančić

U nepodnošljivoj provali moraliziranja nakon 'splitske seks afere' samo jedno pitanje upadljivo izostaje: Zašto je Večernji list objavio to difamacijsko smeće? Zbog čega informativni medij iz korpusa takozvanog mainstreama, za koji rade deseci profesionalnih novinara, to smeće smatra relevantnim?

Teret jebanja

OSNOVNA stvar je da bi svatko trebao imati pravo jebati se s kime hoće, kada hoće i kako hoće, a da mu pritom nitko ne viri u krevet. Odnosno u privatnu poštu, ako je jebanje još u fazi dogovaranja, zavodjenja ili elektronski potpomognute predigre.

Tako je i s političarima ili gradskim vijećnicima, osim u zemljama – poput Amerike ili Hrvatske – gdje su se ideali kršćanske obitelji i seksualnog čudoređa ustalili kao kamuflažni oklop političke klase sklone najraznovrsnijim vidovima razvrata, obično kriminalno-koruptivnog tipa, ali i onima u sferi erotskog života.

Ako nekom vijećniku prija ševiti se s plišanim medom, ili nekoj vijećnici s gumenim zekom, to se nikoga trećega ne bi trebalo ticati, dok god je medo ili zeko suglasan s takvim odnosom. Ako vijećnik preko Tindera dogovara jebanje s 'Aleksandrom', ne znajući da je 'Aleksandra' lažni profil, tj. digitalna verzija plišanoga mede, to je također njegova privatna stvar, a ako postane javna – i to na način da se krivotvore svi argumenti koji opravdavaju 'javni interes' za nasilni prodor u njegovu intimu – onda je amoral na strani onoga koji ocrnjuje, a ne onog ocrnjenog.

U nepodnošljivoj provali moraliziranja nakon 'splitske seks afere' koju je 'otkrio' Večernji list – zapravo klasične 'navlakuše' što ju je paraobavještajno podzemlje postavilo LUKI BARIČIĆU i BOJANU IVOŠEVIĆU, kandidatima stranke Centar na predstojećim lokalnim izborima, dovabivši onoga prvog da kao zadnji naivac uleti u lascivnu korespondenciju s navodnim djevojkama iz Beograda, pa onda u to uvuče i prijatelja, kandidata za dogradonačelničku funkciju, po svemu sudeći glavnu metu napada – samo jedno pitanje upečatljivo izostaje: Zašto je Večernji list objavio to difamacijsko smeće? Zbog čega informativni medij iz korpusa takozvanog *mainstreama*, za koji rade deseci profesionalnih novinara i urednika, to smeće smatra relevantnim?

Sada, u općoj moralizatorskoj harangi dominira pridjev 'gnjusno', obilno ga koriste i zgroženi političari i raspištoljeni novinski komentatori, a zadao ga je sam Večernji list, obavještavajući u prvome naletu publiku da donosi 'gnjusni skandal' iz Splita. Svima se neizmjereno gadi 'informativni sadržaj' s kojim je hrvatska javnost suočena, svi će nad tim 'informativnim sadržajem' začepiti osjetljive malograđanske nosnice i istresti osude iz dubine kršćanskih duša, no skoro nitko ne bi da propituje njegovo porijeklo i način distribucije.

Stoga je bolje s tim odmah raščistiti: ako nam je 'gnjusna' vijećnikova seksualna žudnja, ako su nam 'gnjusne' njegove seksualne navike, to je zbog toga – i samo zbog toga – jer smo neovlašteno stekli uvid u njih. Istinski je gnjusn samo onaj koji nam je to omogućio – u ovome slučaju tiražni zagrebački dnevnik, perjanica medijskog *mainstreama* – razotkrivši vijećnikovu najdublju privatnost, protiv njegove volje, dakako.

A još je gnjusniji paket ponuđenih obrazloženja za takav postupak, podvala pomoću koje je osigurana etiketa 'opravdanog interesa javnosti': najprije optužba da je Baričić nudio radno mjesto u zamjenu za

seksualni odnos, iako je iz same priložene prepiske vidljivo da je to čisti falsifikat, a zatim i invektiva o namjeri ostvarenja seksualnog odnosa s maloljetnicom, iako do tog odnosa nije došlo, iako sedamnaestogodišnja 'Milica' evidentno ne postoji i iako – čak i da 'Milica' postoji, čak i da se seks dogodio – to ne bi bilo zakonski kažnjivo djelo.

Zašto dakle Večernji brine o tome na koji će način mlada izborni kandidat negovarati svoju potencijalnu partnericu da doputuje u Split kako bi se prepustili jebanju, kada i ona, istinabog kao agent-provokator hadezeovskoga podzemnog odjela, pokazuje žarku želju za tim? Da su se stvarno našli i jebali – da zlosretni gradski vijećnik nije općio s lažnim profilom – da li bi Večernji list objavio tu urnebesnu snimku?

Nije isključeno. Naprosto, politički protivnici poželjeli su diskreditirati sudionike u izbornoj utrci, pa su se rutinski poslužili medijem kao oruđem za diskreditaciju. Pritom se u osobito bizarnoj situaciji zatekao Bojan Ivošević kojemu su paraobavještajni manipulatori, uz pomoć medijske servisne službe, spakirali krimen za seks s maloljetnicom u okolnostima kada ne samo što se seks nije zbio, nego ni maloljetnica nije stvarna.

Kada je dobio diskreditirajući 'materijal', umjesto da ga – u skladu s njegovom tematikom – vrati pošiljatelju uz poruku 'odjebi', tako da isti završi u kanalizacijskom sustavu društvenih mreža, Večernji ga je hitro 'žurnalistički obradio' i objavio, dajući tom denuncijantskom smeću legitimitet iza kojeg stoji profesionalni novinarski pogon. Ako već udruženo titraju malograđanski želuci, ako je osjetljivost na 'gnjusnost' u punome jeku, preporučio bih da se u slučaju 'splitske seks afere' – obnovimo li sjećanja na davne etičke uzuse novinarskog zanata – ta grožnja pravilno adresira: gnjusn je jedino Večernji list. I obratno: Večernji list je jedini gnjusn.

TO, doduše, ne odstupa od tradicije hrvatskih medijskih egzekucija, koja je sve samo ne siromašna. Konstruirani 'nemoral' na intimnom planu, sumnjive veze i seksualne preferencije, ovdje su činili podlogu za raskopavanje utroba MIRI FURLAN i 'vješticama iz Rija', da se i ne spominju grijesi protiv države i nacije; fotografije s privatnih video-snimaka GORANA BREGOVIĆA i SEVERINE, na kojima se oni ševe sa svojim partnerima, uredno su našle mjesto na stranicama vodećih informativnih medija; čak je i novinarka SUNČICA FINDAK u jednome političkom tjedniku bila 'branjena od muškog nasilja' tako što joj je objavljena fotografija snimljena tokom seksualnog čina...

Sada je još i svima jasno da se radi o političkoj namještajci usred izborne kampanje. No ništa zato: isti kolumnisti koji sada sipaju žuč zbog 'moralnoga posrnuća' uspaljenoga splitskog dvojca, prije neku godinu su objavu interne prepiske među članovima tzv. Borg grupe, gdje su se ovi dogovarali koliko će koji milijuna maznuti iz državnoga proračuna, opisivali kao 'sramotno zadiranje u privatnost'. Na stenogramu TUĐMANOVIH razgovora o podjeli BiH – inače lako dostupne, jer se nalaze u arhivi Haškog suda, te ih je Feral svo-

jedobno ukoričio u dvije debele knjige, a hrvatska građanska štampa pobožno prešutjela – bolje je ne podsjećati.

Na snazi su, naime, izvrnuti kriteriji: ono što je pouzdano u javnom interesu treba zadržati u zoni privatnosti, a ono što je pouzdano privatna stvar – poput osobnoga seksualnog života – valja učiniti javnim. Jer smisao ne leži u informiranju, već u diskreditiranju; novinar nije u dosluhu s javnošću, nego u službi tajne stranačke policije i prominentnih ideoloških tutora. Kako je princip raširen, kako je vremenom usvojena njegova samorazumljivost, ne iznenađuje što nitko iz žurnalističke branše nije uputio ikakav etički prigovor degutantnoj akciji zagrebačkog dnevnika.

KAMO sreće da se Večernji list s jednakim istraživačkim entuzijazmom bio upustio u raskrinkavanje intimnih navada hrvatskih katoličkih svećenika i njihove seksualne eksploatacije mladeži pučkoškolskog i predškolskog uzrasta. Samo što je to malo teže zamisliti, budući da su istoga dana kada im je servirano 'otkriće' u vidu 'gnjusnoga splitskog skandala', prepuno lascivnih *online* poruka, čitatelji dobili na dar sličicu svetog ANTE PADOVANSKOG, prilijepljenu uz naslovnu stranicu novina.

Uz pomoć lažnih profila je, dakle, na površinu isplivala istina o teroru lažnoga morala, uz uvjet da se istu želi prepoznati, tako da je i revija skupnog moraliziranja, sa svim tim vatrometom besramna licemjerja, poprimila sasvim pornografski ugođaj. Ništa nije vulgarnije od voajerskih pretenzija katoličkog čudoređa, pogotovo kada ih revnim radom opslužuju novinarski ministranti.

S druge strane, seksualni život Hrvata po svemu je sudeći mnogo živopisniji od onoga kakav se promovira na nedjeljnim misama. Nacionalno puritanstvo je itekako krvavo ispod kože, uključujući tabu 'spolnih odnosa s maloljetnicima' koji ovih dana stječe odlike nezamislive, upravo paklenske strave. Ne poznajem današnju situaciju na terenu, ali moram primijetiti da su se u moje doba djevojke i mladići od sedamnaest godina jebali sve u šesnaest, uglavnom s osobama starijim od osamnaest.

Dobro, nije to jedino zadovoljstvo koje je prohujalo sa socijalizmom. Danas je sve mnogo pristojnije, od retorike do motorike. Od križa na zlatnome lančiću do kristijaniziranog jezika političkih spletki. Vjerojatno ću biti komično nostalgican napomenem li da se pristojnost ne potvrđuje nazivanjem jebanja spolnim općenjem, ili kuraca i pičaka spolovilima, nego usvajanjem navike da se ne viri u tuđi krevet. Poštivanjem tuđe intime i tuđe slobode. Kome to nije jasno – neka se jebe. ■

Heroj silom prilika

U slučaju Danijela Borovića pokazuju se dubinsko licemjerstvo i politikantska proizvoljnost HDZ-ova odnosa prema Domovinskom ratu, prema herojima i 'herojima', prema žrtvama i zločinima. 'Stajanje uz naše heroje' nije u funkciji zaštite konkretnih ljudi, već je smisao u HDZ-ovom ubiranju dnevnopolitičkih poena, makar se pritom ponižavalo i žrtve i optuženike

ANDREJ PLENKOVIĆ, premijer i predsjednik HDZ-a, izjasnio se na subotnjem 19. općem saboru HDZ-a, dosad najeksplicitnije, o pravosnažnoj optužnici Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije protiv četvorice umirovljenih visokih časnika Hrvatskog ratnog zrakoplovstva zbog zapovjedne odgovornosti u avionskom raketiranju srpskih izbjegličkih konvoja kod Bosanskog Petrovca i Novog Grada, dakle na teritoriju Bosne i Hercegovine, u operaciji 'Oluja', u kolovozu 1995. godine. 'Vlada i HDZ neće dopustiti da 27 godina nakon pobjede u Do-

movinskom ratu tužiteljstvo, bilo da je riječ o BiH ili Srbiji, diže optužnice protiv hrvatskih zapovjednika, generala ili pilota. Hrvatska država i svi mi stojimo uz naše heroje', rekao je Plenković, čije su riječi popraćene gromkim aplauzom tisuću i petsto HDZ-ovaca okupljenih u zagrebačkoj dvorani 'Lisinski'.

Tako je, eto, za predsjednika HDZ-a silom prilika herojem postao i umirovljeni pukovnik DANIJEL BOROVIĆ, jedan od četvorice optuženih časnika HRZ-a, u 'Oluji' zapovjednik lovačke eskadrile stacionirane u bazi Pleso kod Zagreba. Na njegovom primjeru pokazat ćemo dubinsko licemjerstvo i politikantsku

proizvoljnost HDZ-ova odnosa prema Domovinskom ratu, prema herojima i 'herojima', prema žrtvama i zločinima. Pokazat ćemo i to da 'stajanje uz naše heroje', što god o tome mislili optuženi časnici, nije u funkciji zaštite tih konkretnih ljudi – uz pukovnika Borovića, radi se o generalu ZDENKU RADULJU, brigadiru VLADIMIRU MIKCU i pukovniku Željku JELENIĆU – već je smisao u HDZ-ovom ubiranju dnevnopolitičkih poena na bezobzirnom bildanju domoljubnih mišića, pa makar se pritom ponižavalo i žrtve i optuženike. Pod uvjetom, naravno, da su optuženici nedužni, a prema svemu što je

dosad poznato, Borović je u ovom slučaju nedužan: nije neposredno raketirao kolone, niti je sudjelovao u izdavanju naredbe za tu akciju. Isti je smisao, naravno, i u podizanju optužnice srpskog Tužilaštva za ratne zločine: riječ je o potezu koji ne mari ni za istinu ni za pravdu, nego služi interesima vladajuće politike u Beogradu i usmjeren je na postizanje političkih efekata na unutrašnjem i na međudržavnom nivou.

Premijer mu je otežao život –
Danijel Borović (Foto: Vjeran
Žganec Rogulja/PIXSELL)



Među onih tisuću i petsto HDZ-ovaca u 'Lisinskom' prošle subote vjerojatno je bio i STJEPAN ADANIĆ, ratni gradonačelnik Varaždina, umirovljeni brigadir Hrvatske vojske i sadašnji predsjednik Uprave JANAF-a. Za Adanićevu karijeru, više od trideset godina vezanu isključivo uz HDZ, zaslužna je i činjenica njegove rodbinske povezanosti s ANKICOM TUĐMAN, suprugom FRANJE TUĐMANA. U veljači 2009., u kampanji za lokalne izbore, Adanić je javno nasrnuo na vojnog umirovljenika Borovića koji bio izborni kandidat Hrvatske narodne stranke u općini Gornji Kneginec kod Varaždina: izjavio je da se Borović kalkulantski odlučio na prelet u Hrvatsku iz zrakoplovne baze JNA Željave kod Bihaća tek nakon međunarodnog priznanja Hrvatske, da je svojim bijegom iz JNA u MiG-u 21 ugrozio druge prelete pilota hrvatske nacionalnosti te da je, nakon dolaska u Hrvatsku, smjesta zatražio od Ministarstva obrane 200 tisuća maraka i stan u Zagrebu ili će se, u protivnom, u MiG-u vratiti u Bosnu ili u Srbiju. Borović je podigao privatnu tužbu protiv Adanića i pet godina kasnije dočekao pravomoćnu presudu varaždinskog Županijskog suda: rođak Ankiće Tuđman osuđen je za klevetu i kažnjen s dvadesetak hiljada kuna, uz obavezu da podmiri nemale sudske troškove.

'Apsolutno ostajem kod svojih tvrdnji, koje potkrjepljuju i svjedočenja njemu naredenih generala Čuletića te AGOTIĆA, koji je rekao da je Borović samo gledao materijalnu korist i unosio nemir. To je čisti kalkulantski. Bio je u službi agresorske JNA kad je, i iz Bihaća, napadan Varaždin. Zašto nije došao 1991., pa makar i pješice?' ostao je Adanić tvrdoglavo pri svojim krivotvorinama i poslije osuđujuće presude koja, dakako, nije nimalo utjecala na njegovu karijeru i status u HDZ-u. Štoviše, kad je u ranu jesen 2020. osumnjičeni DRAGAN KOVAČEVIĆ otišao s funkcije predsjednika Uprave državnog JANAF-a, Plenković je postavio Adanića za privremenog direktora te kompanije, a prije sedam-osam mjeseci iz funkcije mu je izbrisan prefiks privremenosti.

Namjena Adanićevih lažnih optužbi bila je u tome da naštetite Borovićevim izbornim šansama, odnosno da pomognu ANĐELKU MIHALIĆU, HDZ-ovom kandidatu u Gornjem Knegincu i Adanićevom kumu. Borović je preletio sa Željave u Pulu 4. veljače 1992. u dugo i pomno planiranoj akciji u kojoj je sudjelovalo i za koju je znalo svega nekoliko ljudi u Bihaću, Zagrebu i Puli. Preletio je kad mu se ukazala prva prilika, jer nakon 8. listopada 1991., kad je RUDOLF PEREŠIN poletio MiG-om 21 sa Željave i spustio avion u Grazu u Austriji, Borović nije sjedao u kokpit MiG-a. Bio je odlučan da se u Hrvatsku ne vrati bez zrakoplova, koliko god bilo riskantno i koliko god ostajanje u JNA izazivalo telefonske prijetnje i druge neugodnosti i njemu, i njegovim roditeljima, i roditeljima njegove supruge u okolici Varaždina. Dva-tri sata prije nego što je Borović poletio prema Puli, krenulo je organizirano izvlačenje njegove supruge i petogodišnjeg sina iz Bihaća u Hercegovinu, pa zatim u Split. Otprilike u isto vrijeme kad je Borovićev MiG 21, u dramatičnim okolnostima, sletio na polumračnu pistu vojne baze u Puli i donio Hrvatskoj prvi nadzvučni borbeni zrakoplov, auto u kojem su se, pod lažnim identitetom, vozili njegova supruga i sin prošao je ključni kontrolni punkt srpskih paravojnih formacija kod Jajca.

Što se tiče Adanićeve optužbe da je Borović svojim preletom ugrozio prelete drugih pilota Hrvata iz JNA, to nije bilo teško opovrgnuti: piloti IVAN SELAK i IVICA IVANDIĆ preletjeli su u MiG-ovima 21 u svibnju 1992. iz avio-baze JNA kod Užica na aerodrom u Zagrebu (Selak), odnosno u Splitu (Ivandić).

Opasne difamacije Stjepana Adanića uklapale su se u generalni odnos HDZ-ovskog vojnog sustava prema Boroviću sve do njegovog umirovljenja 2003. godine. Nikad mu, kao ni Selaku i Ivandiću, nije oprošteno to što se predugo zadržao u JNA

U pogledu laži da je prebjegli pilot tražio 200 hiljada maraka i stan u Zagreb, zaprijetivši da će vratiti MiG Jugoslavenskoj narodnoj armiji, i prvostupajnski i drugostupajnski sud ocijenili su da se radi o nelogičnoj budalaštini, kao što su optužujuće svjedočenje generala Josipa Čuletića ocijenili pristranim, dok general Imra Agotić zapravo i nije svjedočio u korist Adanićevih opasnih difamacija koje su se uklapale u generalni odnos HDZ-ovskog vojnog sustava prema Danijelu Boroviću sve do njegovog umirovljenja 2003. godine. U više od deset godina služenja u Hrvatskoj vojsci, unatoč punom ratnom stažu, doživio je samo jedno promaknuće – iz čina bojnika u čin pukovnika. Nikad mu, kao ni Selaku i Ivandiću, nije oprošteno to što se predugo zadržao u JNA, neovisno o tome što se zadržao s čvrstom nakanom da Hrvatskoj dobavi najvrjednija ratna sredstva i u materijalnom i u psihološkom pogledu. Nije se trudio da ispere svoj nepostojeći grijeh, nije nikome nabijao na nos svoj podvig i nije se javno busao u prsa

Stjepan Adanić,
predsjednik Uprave
JANAF-a (Foto: Goran
Stanzl/PIXSELL)



HDZ-ovskim poimanjem patriotizma, to jest nacionalnom isključivošću.

Odluka hrvatske vlasti da sasvim ignorira optužnicu srpskog Tužilaštva za ratne zločine i proces koji će se voditi na beogradskom Višem sudu, da se pravi kao da ničega nema i nije bilo, samo površinski može izgledati kao pružanje zaštite onim optuženicima koji znaju da nisu krivi, a Borović spada među takve. Moglo bi mu se, naime, dogoditi da ostatak života provede u strahu od prelaska državne granice i s mrljom na imenu, neovisno o objektivnosti i kvaliteti sudskog procesa koji će biti vođen u Beogradu. Jedini ispravan način koji Hrvatska ima na raspolaganju u obrani ljudi poput Boro-

'Hrvatska država i svi mi stojimo uz naše heroje', rekao je Plenković u Lisinskom (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

vića jest preuzimanje istraga i postupaka u onim slučajevima u kojima nema dvojbe da se dogodilo ubojstvo civila, a nema nikakve dvojbe da su hrvatski MiG-ovi 7. i 8. kolovoza 1995. raketirali srpske izbjegličke konvoje na Petrovačkoj cesti i kod Novog Grada te da je u tim napadima poginulo trinaestero civila, među kojima i šestero djece. Hrvatska svoje ratne časnike može obraniti samo tako da Državno odvjetništvo ustanovi što se zaisa dogodilo i tko je odgovoran za civilne žrtve, ali Hrvatskoj to ne pada na pamet. Lakše je i unutrašnjopolitički isplativije staviti ruku preko očiju u vidu tankih, šeksovskih, pravnih tumačenja o procesuiranju ratnih zločina u regiji.

Hrvatskoj, zapravo, ne pada na pamet da se bavi hrvatskim ratnim zločinima još od 2012., odnosno od oslobađajuće haške presude u procesu protiv ANTE GOTOVINE, MLADENA MARKAČA i IVANA Čermaka, koji su bili optuženi za ratne zločine u 'Oluji'. Ta presuda ovdje je shvaćena kao opće određenje Hrvatske od ratnih grijeha. U prilog tome ide i ono što je SERGE BRAMMERTZ, glavni tužitelj Međunarodnog rezidualnog mehanizma za kaznene sudove, u utorak referirao Vijeću sigurnosti UN-a: 'Hrvatska Vlada donosi političke odluke koje blokiraju pravosudni proces. Na primjer, tužitelji iz BiH u više od 80 predmeta čekaju na suradnju, u nekim slučajevima dulje od sedam godina. Prije jednog desetljeća, Hrvatska je bila na čelu napora za poboljšanje regionalne pravosudne suradnje u predmetima ratnih zločina. Danas je raširen dojam da u Hrvatskoj postoji volja da se dođe do pravde za hrvatske žrtve, ali ne i za žrtve drugih nacionalnosti.' ■



Avioni su počeli da pucaju po nama

Beogradski Fond za humanitarno pravo objavio je izjave svjedoka o događajima na Petrovačkoj cesti i kod Svodne 1995. 'Kad smo bili otprilike na 5 km od Bosanskog Petrovca naišli su avioni... Ispod cerade sam vidio kada je pogoden jedan fičo odmah iza našeg šlepera. Unutra je izgorjelo četvero ljudi', izjavio je Đ. N. iz Strmice

POČETKOM ovog mjeseca beogradski Fond za humanitarno pravo izdao je publikaciju pod naslovom 'Bombardovanje izbjegličkih kolona tokom 'Oluje' – avgust 1995.' u kojoj, kako pišu u uvodu, u cilju utvrđivanja činjenica o bombardiranju izbjegličkih kolona na teritoriju BiH tokom vojno-policijske akcije 'Oluja' objavljuju podatke i dijelove izjave svjedoka o tim događajima, koje su prikupili neposredno nakon njihovog dolaska u Srbiju.

Ti događaji iz 1995. javnosti su bili malo poznati sve do podizanja optužnice u Srbiji protiv četvorice pilota Hrvatskog ratnog zrakoplovstva kojom ih se po zapovjednoj odgovornosti tereti za stradanje ukupno 13 civila, od kojih šestoro djece, u dva avionska napada na izbjegličke kolone: prvi je izvršen 7. kolovoza na Petrovačkoj cesti kod Bosanskog Petrovca, a drugi 8. kolovoza kod mjesta Svodna pored Bosanskog Novog.

Iz šlepera se dijelila hrana ljudima iz kolone, a iz helikoptera kruh. U jednom trenutku, jedan od naših oficira je viknuo onima koji su stajali okolo i čekali hranu da se moraju skloniti brzo u šumu, jer je primijetio da hrvatski avion nadlijeće iznad njih. Počeli su svi panično bježati. Neki legli u kanale, neki pod kola, kako tko. U tom trenutku, avion je izbacio bombu pravo na šleper koji se odmah zapalio. Od visoke temperature konzerve s hranom su počele da pucaju.

S. V. (1960), vozač iz Knina (izjava uzeta 14. 9. 1995. u Centru za kolektivni smeštaj izbeglica u selu Varna, opština Šabac)

Na izlazu iz Petrovca, kada smo odmakli jedno 7, 8 km, naišli su avioni. Bila su dva aviona. Bacili su bombe, one male, kasetne. Pogodili su direktno auto u koloni. Ja sam bio 100 metara daleko. U koloni nije bilo ni vojnika ni vojnih vozila. Niti je, koliko znam i koliko sam vidio, bilo ikakve vojne tehnike okolo.

S. L. (1944), iz Benkovca (izjava uzeta 11. 9. 1995. u Centru za kolektivni smeštaj izbeglica u Dolovu, opština Pančevo)

Kad smo bili otprilike na 5 km od Bosanskog Petrovca naišli su avioni. Vjerojatno su nisko letjeli tako da smo ih čuli, ali ih nismo vidjeli. Žene u šleperu su mislile da su to naši. Međutim, počeli su da pucaju po nama. Izbacivali su neke zapaljive rakete. Nas troje smo u šleperu

sjedjeli pozadi, na samom ulazu, jer smo ušli posljednji. Ispod cerade sam vidio kada je pogoden jedan fičo odmah iza našeg šlepera. Unutra je izgorjelo četvero ljudi.

Đ. N. (1930), iz sela Strmica, opština Knin (izjava uzeta 12. 10. 1995. u prostorijama FHP-a u Beogradu)

Za to vrijeme, Bosanski Petrovac su nadlijetali hrvatski avioni. Nisam čuo nikakve eksplozije. Mislim da je bio 9. avgust kad smo krenuli za Banja Luku. Na izlazu iz Bosanskog Petrovca naišli smo na spaljene olupine šlepera i jednog Mercedesa koji se još pušio. Šleper je prevozio konzerve koje su bile razbacane na sve strane.

S. P. (1938), iz sela Smilčić, opština Benkovac (izjava uzeta 11. 9. 1995. u Centru za kolektivni smeštaj izbeglica u Pančevu)

Očekivala sam Darka i Krstana, i svugdje se raspitivala za njih. Sedmog avgusta uvečer smo čuli da je bombardovana kolona kod Petrovca, blizu sela Klenovac, oko podneva, i da je dosta ljudi poginulo. Na televiziji u vijestima smo vidjeli zapaljen Krstanov kamion. Isto več, otišli smo za Banja Luku da se detaljnije raspitamo. Sutradan, 8. avgusta 1995, dobili smo potvrdu da su Krstan i Darko poginuli u bombardovanju kolone.

J. V. (1960), iz sela Zaklopac, opština Donji Lapac, supruga poginulog KRSTANA VUKOVIČA i majka poginulog DARKA VUKOVIČA (izjava uzeta 15. 8. 2012. u Apatinu)

U kamionu smo bili ja, moj sin, majka i sestra od tetke, a u kolima moja žena i ćerka. Krenuli smo u pravcu Bosne. Sedmog avgusta, kada smo bili na Petrovačkoj cesti, počelo je bombardovanje. Nalazili smo se kod mjesta Klenovac.



Pogodena vozila na Petrovačkoj cesti, 7. kolovoza 1995. (Foto: Ranko Čuković)

U tom bombardovanju poginula je moja majka Dara, moj sin Jovica i sestra od tetke Mirjana Dubajić. Ja sam bio ranjen. Kolega me je prenio u Bosanski Petrovac u bolnicu, ali su me odmah odatle uputili u bolnicu u Banjaluci. Poslije tri dana prebacili su me na VMA.

D. D. (1960), iz sela Brotnja, opština Donji Lapac, otac poginulog JOVICE DRČE i sin poginule DARINKE DRČE (izjava uzeta 15. 8. 2012. u Apatinu)

Ujutru u utorak 8. avgusta, bila je velika gužva na ulicama Bosanskog Novog. Čuo se jauk i plač na sve strane. Svako je tražio svoje, rodbinu, prijatelje. Vojnicima su puške visile u rukama dok su oni plakali. Svi smo plakali, svima je bilo teško. Tada sam ugledala brata Damira. Plakao je i on. Krenuli smo za Svodnu oko 20 časova. Kolona je bila ogromna, kretala se u tri trake. U Svodni je naša vojska ostavljala oružje. Tu je bio neki vojni punkt srpske vojske u Bosni. Krenuli smo prema Prijedoru. Ubrzo kada smo napustili Svodnu, čuli smo kako je iz aviona bombarduju. Verovatno su tukli to mesto gde se predavalo naoružanje. Od te buke i straha mnogi su htjeli da zaustave traktore i prikolice kraj puta, pa su se tako u brzini i strahu prevrtali u jarak.

N. M. (1976), iz sela Ravno Rašće, opština Glina (izjava uzeta 20. 9. 1995. u Centru za kolektivni smeštaj izbeglica u Srbobranu)

(...) pred samo večer (7. avgust) smo stigli u selo Trgovi. Tu smo saznali da se stoji pred Dvorom jer se vode borbe. Između 19 i 20 sati su kraj nas, preko livada prema Dvoru počeli prolaziti srpski tenkovi. Saznali smo da se Krajiška vojska povlači i izvlači tehniku u Bosnu. Oko 21 sata, kolona je ponovo krenula. Međutim,

između sela Grmušani i Vanjići kroz kolonu počinju da se kreću pripadnici Arkanove vojske (išli su iz pravca Dvora) i rekli su nam da moramo pješice prema Dvoru. Nastala je pometnja među ljudima, niko nije htio da ostavi svoja vozila, ali ipak nakon nekih pola sata svi kreću pješice. Penjali smo se prema Vanjićima i onda počeli silaziti prema Dvoru, ali tada ponovo počinje granatiranje. Ljudi su se počeli sklanjati u obližnju šumu, po kućama uz cestu. Ja sam se sa svojim sklonila u jednu kuću i tu samo bili do iza ponoći. Oko ponoći dosta ljudi se vraća pješice natrag, prema vozilima koja smo ostavili. Svoje auto 'peglicu' sam našla prevrnuo u jarku i jedan dječak koji je bio tu na svom traktoru mi je rekao: 'Gdje si ti, obilazili su ti oko auta i valjda zato što im je malo nije im odgovaralo pa ga je 4-5 muškaraca uzelo i prevrnuo u jarak.' Rekao je da je to bila 'neka vojska', ali ja sam tek tada shvatila da su to bili Arkanovi ljudi i da su nas zbog pljačke poslali da idemo pješice. Sva bolja vozila su odvezli.

Oko 11 sati (8. avgust) kolona se ponovo počela kretati i moj dio kolone se pokrenuo oko 12.15. Kako smo se približavali Dvoru, vidjela sam tragove borbi, porušene kuće, na samom ulazu u Dvor (na oko 500 m prije table) sa strane puta je ležalo 4-5 vojnika (ne znam čijih). U samom gradu iz jedne kuće, preko prozora je visio mrtav vojnik. Na putu od Dvora prema Matijevićima prošla sam kraj leša jedne žene. Bila je krupnija i ležala je potrbuške kraj puta. Nastavila sam za Bosanski Novi. Tu sam bila od 13 sati pa sve do 21.30. Bombardovanje Bosanskog Novog je počelo oko 17 sati. U stvari bombardovano je mjesto Svodna jer je tu srpska vojska odlagala oružje. Međutim, tu je pogoden i dio kolone. Bombardovanje Svodne je prestalo oko 18 sati.

M. Lj. (1957), novinarka iz Vrginmosta (izjava uzeta 15. 7. 1996. u prostorijama FHP-a u Beogradu)

Fond za humanitarno pravo u svojoj publikaciji, čije smo dijelove ovdje prenijeli, još navodi da je u postupku pred Međunarodnim sudom pravde u kojem je Hrvatska tužila Srbiju za genocid, profesor MIRJAN DAMAŠKA, agent Republike Hrvatske, 10. septembra 2013. godine predao sudu podnesak u kojem navodi: '(...) hrvatske oružane snage zaista su preduzele određene akcije protiv srpskih mehanizovanih oklopnih kolona na teritoriji Bosne, ali čineći to nisu targetirale srpske civile'. ■



Scholz i Vučić sastali su se prošlog tjedna u Beogradu (Foto: Miloš Tešić/ATAImages)

Čas autonomije

Vanjskopolitički odbor Europskog parlamenta u ovogodišnji izvještaj o Srbiji ugradio je zahtjev Beogradu da hitno uvede sankcije Rusiji, a prvi put su u službene dokumente upisali i da pregovori Beograda i Prištine moraju završiti sporazumom koji će biti ‘zasnovan na međusobnom priznanju’

EUROPSKA unija odlučila je pokazati Srbiji da su njezini ucjenjivački kapaciteti veći od ruskih. Vanjskopolitički odbor Europskog parlamenta u ovogodišnji izvještaj o Srbiji ugradio je zahtjev Beogradu da hitno uvede sankcije

Rusiji, a dok to ne učini srpski pristupni pregovori stavljeni su na led. No to nije sve. Europarlamentarci su prvi put u europske službene dokumente upisali da pregovori Beograda i Prištine o normalizaciji odnosa moraju završiti usvajanjem sveobuhvatnog sporazuma koji će biti ‘zasnovan na među-

sobnom priznanju’. Priznanje Kosova sada je i službeno postalo uvjet Srbiji za prijem u članstvo Europske unije.

Otkad je Rusija odlučila oružjem rješavati svoje sporove s Ukrajinom, a Europska unija joj je zbog toga uvela sankcije, srpskim vlastima bilo je jasno da će njezini

pristupni pregovori o članstvu u Uniji završiti na parkiralištu sve dok se ne priključi europskim sankcijama Rusiji. Srpska ministrica za eurointegracije JADRANKA JOKSIMOVIĆ prije više od mjesec dana najavila je da Srbija u tekućem krugu pregovora neće otvoriti nijedno novo pregovaračko poglavlje jer dio članica EU-a neće to dopustiti dok ne uvede sankcije Rusiji. Ubacivanje priznanja Kosova kao uvjeta Srbiji za članstvo u EU-u u službeni dokument Unije uslijedilo je, međutim, tek nakon što je o njemu progovorio njemački kancelar OLAF SCHOLZ na svojoj prošlotjednoj zapadnobalkanskoj turneji.

Članovi vanjskopolitičkog odbora EP-a nisu samo oko Kosova zaoštrili stavove i zahtjeve u izvještaju o Srbiji. Prvi njegov prijedlog koji je pripremio VLADIMIR BILČIK, izvijestitelj Europskog parlamenta za Srbiju, prilično je promijenjen amandmanima europarlamentaraca. Od Srbije se traži da pokaže ‘stvarnu posvećenost vrednostima EU-a i da se uskladi s odlukama i pozicijom EU-a u spoljnoj i bezbednosnoj politici, uključujući sankcije Rusiji’. Pritom bi, primjerice, morala prestati i kupovati oružje od Rusije, pa i Kine, a od srpskih vlasti se traži i da se ‘bore protiv dezinformacija, ruske propagande i ostalih hibridnih pretnji na zapadnom Balkanu’. Vanjskopolitički odbor EP-a zatražio je da Kosovo prizna i pet članica Unije koje to do sada nisu učinile, ali nije precizirao da li to moraju učiniti prije ili nakon što ga Srbija prizna.

Sve u svemu, srpskim vlastima ne preostaje drugo nego da prelome preko noći i uvođenjem sankcija Rusiji deblokiraju pristupne pregovore s EU-om ili da se pomire s dugotrajnom pauzom u pregovaračkom procesu i pritom strepe hoće li Bruxelles posegnuti za dodatnim sankcijama, pogotovo onima koje bi naštetile srpskoj privredi. Zasad se čini da VUČIĆEVA Srbija namjerava i dalje kupovati vrijeme. Uvođenje sankcija Rusiji odmah bi se moglo obiti o glavu srpskoj ekonomiji zbog njezine skoro stotostotne ovisnosti o ruskim energentima, a zastoj u pristupanju u članstvo Europske unije, ma koliko trajao, i inače je praktično na djelu jer je politika proširenja i prije rata u Ukrajini zapravo bila zaustavljena. Srbija i druge zapadnobalkanske zemlje kandidatkinje za članstvo ni poslije tri desetljeća otkako im je obećano članstvo u Uniji mogu samo nagađati hoće li ga i kada ostvariti. Grčki premijer MITSO TAKIS ovih je dana kao optimističnu varijantu učlanjenja svih zapadnobalkanskih država izlicitirao 2033. godinu.

Nakon što je njegov izvještaj usvojen na vanjskopolitičkom odboru EP-a, Vladimir Bilčik srpskoj je javnosti pokušao poslati optimističnije poruke od onih koje su joj stigle iz amandmanima europarlamentaraca zapaprene prve njegove verzije. Bilčik kaže da i tako zapapreni izvještaj ‘jasno stavlja do znanja da je budućnost Srbije u EU-u, da je perspektiva članstva zemlje u EU-u vrlo jasna, ali i da mora da se načini odlučujući napredak na tom putu’. A taj napredak ‘može biti postignut ukoliko i kada Srbija učini korake ka usklađivanju sa spoljnom politikom EU-a’, tvrdi Bilčik i pojašnjava da je ‘Evropski put zasnovan na vladavini prava, evropskim vrednostima, ali i usklađivanju sa spoljnom politikom. Izveštaj naglašava da je stepen usklađenosti Srbije najniži u regionu zapadnog Balkana. Mi ne želimo da postavljamo ultimatum, ali trebalo bi da bude jasno svima u Srbiji šta se očekuje od ovog partnerstva koje je esencija evropskog puta. Očekujemo da Sr-

Srpskim vlastima ne preostaje drugo nego da prelome preko noći i uvođenjem sankcija Rusiji deblokiraju pristupne pregovore s EU-om ili da se pomire s dugotrajnom pauzom u procesu i pritom strepe hoće li Bruxelles posegnuti za dodatnim sankcijama

bija donese neke izbore i da bude na pravoj strani historije kada je u pitanju ova agresija'. Po njegovom sudu, 'sedenje na više stolica i nastavak EU puta postalo je gotovo nezvodljivo posle početka rata u Ukrajini', pa zaključuje da bi 'bilo korisno da se Srbija uskladi što pre s potezima EU-a'.

S druge strane, kada je riječ o priznavanju Kosova kao uvjetu za članstvo Srbije, Bilčik je izjavio da su se o tome vodili 'teški pregovori', a da njegov stav o tome glasi: 'Nisam srećan zbog pominjanja međusobnog priznanja u Izveštaju, ali većina u Evropskom parlamentu priznaje nezavisnost Kosova, i politička odluka većine je bila da se to nađe u tekstu. Želeo bih da javnosti u Srbiji objasnim da EP ne odlučuje o priznavanju Kosova. U ovom trenutku ne vidimo nikakve korake u pravcu priznanja Kosova od strane pet država članica koje ga ne priznaju'. Bilčik je srpskoj javnosti poručio i da stav njemačkog kancelara Olafa Scholza da Srbija ne može u EU ako prethodno ne prizna Kosovo nije i službeni stav Europske unije.

No izveštaj koji je o Srbiji usvojio vanjskopolitički odbor EP-a gotovo s radošću dočekali su lideri srpske parlamentarne desnice. MILICA ĐURĐEVIĆ STAMENKOVSKI iz

Vladimir Bilčik, izvijestitelj
EP-a za Srbiju (Foto: Amir
Hamzagić/ATAImages)



Zavetnika požurila se poručiti da je 'ovakva odluka Evropskog parlamenta zapravo lekovita za srpsko društvo i srpsku političku scenu, na kojoj više niko ne može da se skriva iza nedefinisanih formulacija. Članstvo Srbije u EU-u nemoguće je bez priznanja secesije KiM i uvođenja sankcija Rusiji. Međutim, to nisu ni jedini, ni poslednji zahtevi koji bi se našli pred Srbijom'. U izjavi za Danas dodaje i da 'to što su neki godinama uporno zabijali glavu u pesak pa se sada čude ovakvim odlukama Brisela, samo je posledica njihove kratkovidne i neozbiljne politike kojom su zamajavali narod da će nas u EU prihvatiti raširenih ruku, iako u samoj EU odavno više ne postoji politička volja za daljim proširenjem'. Lider Dveri BOŠKO OBRADOVIĆ nadovezao se tvrdnjom da 'izveštaj EP-a predstavlja dobru vest za definitivno otrežnjenje s kime Srbija ima posla u Briselu. Ovako otvoreno ucenjivanje i ponižavanje Srbije doneće kraj lažnog i štetnog puta Srbije u EU koji traje više od 20 godina'.

Nezadovoljstvo i neslaganje s ocjenama i zahtjevima iz evropskog izveštaja o Srbiji nije krio ni predsjednik Srbije Aleksandar Vučić. Svjestan da sve snažniji pritisci na Srbiju potpiruju jačanje euroskepticizma među njezinim građanima, Vučić ipak naglašava da će Srbija morati 'pokušati postaviti stvari racionalno', pa dodaje: 'Možemo li bez evropskih investicija? Ja mislim da ne možemo. Da li smo emocionalno presrećeni zbog izjave oko KiM ili pritiska zbog spoljne politike? Nije niko, ali moramo da budemo razumni, da emocije ne nadvladaju racionalni deo i da vodimo politiku u skladu s našim suštinskim interesima'.

Pojedini beogradski mediji tvrde da je najveći dio Vučićevog prošlotjednog razgovora s kancelarom Scholzom potrošen na pitanje uvođenja sankcija Rusiji, ali da pritom ni Scholz nije imao rješenje za alternativnu nabavu energenata ako bi Srbija zbog prekida suradnje s Rusijom ostala bez ruske nafte i plina. Govoreći o sankcijama Rusiji, Vučić pak kaže da 'nikome u svetu ne odgovara da vidi jednu malu zemlju koja bi da vodi svoju politiku, a ne njihovu. Svi bi hteli da mi budemo produžena ruka bilo koga od njih, a ne da imamo svoj stav i politiku'. Vučić podsjeća i da 'Srbiji nije ni otvoreno poglavlje 31, (spoljna, bezbednosna i odbrambena politika), jer su neki smatrali da smo nespremni za to, a danas od naše zemlje traže da ima 100 odsto usaglašenosti s tom politikom. Nisu nam čak ni otvorili poglavlje tako da mislim da je to pomalo licemerno, ali šta da se radi. Naše je da čuvamo svoju zemlju, da se izborimo i pripremimo za zimu. Očekuju nas radni i naporni jul i avgust da spremimo zemlju i verujem da ćemo onda imati šansu da prezimiramo na pristojan način'.

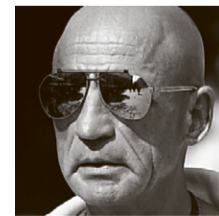
I o zahtjevu europarlamentaraca da priznanje Kosova bude uvjet Srbiji za članstvo u EU-u, Vučić slično odgovara: 'Što se tiče zadiranja u status države i teritorijalnog integriteta, mi poštujemo međunarodno javno pravo na koje se ceo svet poziva. Teritorijalni integritet je izgleda sada postao najomiljenija sintagma Zapada. Ja sada samo ponavljam, sve ono za šta se zalažete kada je reč o Ukrajini pustite i nas da se zalažemo'. Dodaje i da je 'on kao predsednik Republike izabran na pet godina, vlada će uskoro biti izabrana na četiri, i zemlja će voditi politiku koja ima legitimitet u narodu, suštinski i strateški'. Upitan na kraju da kaže je li Srbija unatoč svemu i 'dalje na EU putu', Vučić odgovara: 'apsolutno na evropskom putu' te dodaje da 'ne može da kaže da je Srbija svetska sila, ali će zemlja dok može da poštuje sebe, to i da radi. Dosad smo uspevali, nadam se da ćemo i dalje'. ■

Vratio se Sokol

Lidersku poziciju u zaštitarskom biznisu trenutno drži Securitas Hrvatska, tvrtka u švedskom vlasništvu, a veliki povratak bilježi i vlasnik Sokola Zlatko Marić. Svim prihodima usprkos, prosječne plaće radnika i radnica u zaštitarstvu kreću se od četiri do pet tisuća kuna

ČITAMO ovih dana u medijima kako je većina vodećih zaštitarskih firmi u Hrvatskoj lani zabilježila značajan rast prihoda u odnosu na prethodne godine. Dok su prihodi rasli, prosječne plaće koje firme isplaćuju radnicima i radnicama u zaštitarstvu ostale su u rasponu od četiri do pet tisuća kuna.

Lidersku poziciju u zaštitarskom biznisu trenutno drži Securitas Hrvatska, tvrtka u švedskom vlasništvu. Prihodi su Securitasu lani porasli za oko osam milijuna kuna i tako dosegli ukupnu cifru od 290 milijuna kuna. Na hrvatsko tržište Securitas ušao 2011. godine, kad su kupili Zvonimir Security. Kasnije su preuzeli riječki Protect i Sigurnost Buzov iz Slavenskog Broda. Radi se o globalnoj zaštitarskoj korporaciji koja



Zlatko Marić (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Josip Klemm (Foto: Dalibor Urukalović/PIXSELL)



posluje u 53 zemlje i ima više od 300 tisuća zaposlenih. U Hrvatskoj zapošljavaju oko 2500 radnika i radnica, a prosječna plaća koju isplaćuju iznosi 4.220 kuna.

U više je zemalja tijekom godina bilo radničkih prosvjeda i pobuna oko uvjeta rada za Securitas. Prije pet godina sindikati su u Velikoj Britaniji natjerali Securitas da podigne plaće za više od deset tisuća radnika diljem zemlje, koji su 'predugo bili podcijenjeni i potplaćeni'. Ove je pak godine oko tristo zaštitara koji rade za sveučilište Harvard nakon više mjeseci pregovora odbilo 'sramotnu ponudu Securitasa kojom se ne prepoznaje težak rad zaštitara'. Na nekoliko web-stranica preko kojih se u Hrvatskoj ocjenjuju poslodavci i radni uvjeti, za Securitas se uglavnom redaju opisi poput 'puno laži', 'užas', 'katastrofa', 'plaće u velikom nesrazmjeru s odgovornosti i zahtjevnosti posla', 'rukovodstvo loše jer ne brinu o svojim radnicima'. Svemu tome unatoč, ili upravo zbog svega toga, Securitas je na tronu zaštitarskog biznisa.

Veliki povratak u zaštitarske dane ponosa i slave napravio je i ZLATKO MARIĆ, koji se brzo rehabilitirao iz rasula u kojem je završio nakon sloma Agrokora. Marićev Sokol lani je u prihodima uknjižio 269,5 milijuna kuna. Za firmu radi oko 2.100 zaštitara, a prosječna plaća iznosi 4.522 kune. Samo da podsjetimo, Sokol je iz naziva izgubio Marić tako što je bivša Marićeva firma Sokol Marić (koja je držala četvrtinu zaštitarskog tržišta u Hrvatskoj) zbog uvezanosti s Agro-

korom završila u stečaju te je lani izbrisana iz sudskog registra. Marić je medijima 2017. godine govorio kako se osjeća prevarenim od IVICE TODORIĆA, ali i da se ne boji za opstanak svoje tvrtke, kojom planira ponovno dominirati zaštitarskim sektorom. I zaista, Sokol se vratio.

A i uz njega su se tijekom godina vezivale raznolike priče o kršenju radničkih prava. Primjerice, zaštitar IVAN MAGDIĆ istupio je u medijima 2016. godine i prijavio firmu Sokol Marić u kojoj je 'znao raditi po 265 sati mjesečno i čak ni tada ne zaraditi ni 4.000 kuna'. 'Na platnoj listi nije pisalo 265 sati koliko sam ih taj mjesec i odradio, već je pisalo 184 sata. Nisu nam plaćali prekovremene sate, već su nam znali dati po neku mizernu stimulaciju. Nije mi jasno kako je moguće da se tako obračunavaju i evidentiraju sati. Pitam se što rade državne službe koje bi to trebale kontrolirati', kazao je tada Magdić, a medijima je ustupio i dokumente kojima je potkrijepio svoje navode.

OPISAO je i kako se zaštitare tjeralo da rade i kad nisu bili u stanju. 'Jednom je moj kolega došao na utakmicu vidno šepajući, zašto se on pojavio tamo nije mi jasno. Mene su htjeli natjerati jednom dok mi je ruka bila natečena i boljelo me sve jače dok bih stajao', ispričao je Magdić. U objašnjenju koje su tada medijima dali iz Sokol Marića navodilo se, između ostalog, kako je 'određeni broj prekovremenih sati koje zaštitari odrade u pojedinim mjesecima uobičajena praksa i nužnost, koja je u konačnici i omogućena zakonskim institutom preraspodjele radnog vremena'. Međutim, ono na što godinama upozorava i Sindikat zaposlenih u zaštitarskoj djelatnosti (SZZD) jest da je stalni rad u preraspodjeli radnog vremena u zaštitarstvu postao standard, suprotno zakonu i na kontinuiranu štetu radnika.

Treća najuspješnija zaštitarska firma u zemlji lani je bio sesvetski Bilić-Erić. Prihodi su im porasli u odnosu na preklanjsku godinu, pa su tako lani uprihodili 145 milijuna kuna. Bilić-Erić zapošljava 880 radnika, a prosječna plaća iznosi 5.040 kuna. Vlasnici tvrtke su MATIJA JOZIĆ i SLAVKO PETRIČEVIĆ, a o njihovom poslovanju i ranije se pisalo u medijima jer su sklapali unosne ugovore s Gradom Zagrebom za vrijeme gradonačelnika MILANA BANDIĆA. Bandićeva dugogodišnja pročelnica za gos-

Firma Klemm sigurnost u vlasništvu Josipa Klemma u posljednje je vrijeme na klimavijim nogama, ali je unatoč tome lanjsku godinu završila s neloših 124 milijuna kuna prihoda. Zapošljava oko 830 radnika, čija prosječna plaća iznosi 4.334 kune



podarstvo bila je MIRKA JOZIĆ, supruga Matije Jozića. I početkom ove godine lokalni su zagrebački mediji problematizirali što se u gradskoj Vodoopskrbi i odvodnji (VIO) našao potencijalni višak od 17 ljudi, od čega 11 zaštitara, a istovremeno VIO već godinama radi *outsourcing* angažirajući zaštitare iz privatne tvrtke Bilić-Erić.

Generalno govoreći, radi se o još jednoj zaštitarskoj firmi koju ne prati dobra reputacija među radnicima, od slučajeva angažiranja umirovljenika koji su radili veći broj sati nego što je zakonom dozvoljeno, do neisplate i nekorektnog obračunavanja prekovremenih – ukratko, čitav spektar problema koji ide u 'zaštitarskom paketu' u Hrvatskoj.

Na četvrtom mjestu top pet liste zaštitarskih firmi koje su najviše zaradile lani našli su se državni Fina gotovinski servisi sa 143 milijuna kuna prihoda. Tvrtka u vlasništvu Financijske agencije (FINA) ima oko 750 radnika i radnica, čija prosječna plaća iznosi 5.217 kuna. Listu zatvara Klemm sigurnost u vlasništvu JOSIPA KLEMM, čija je firma posljednjih godina na klimavijim nogama, ali je unatoč tome lanjsku godinu završila s neloših 124 milijuna kuna prihoda. Firma zapošljava oko 830 radnika, čija prosječna plaća iznosi 4.334 kune.

Podsjetimo, 2017. godine pokrenut je sudski proces protiv Klemma u kojem je tužiteljstvo tvrdilo da je Klemm od veljače 2005. do ožujka 2007. osmislio način na koji će iz svoje tvrtke nalagati neosnova-

na plaćanja na račune drugih tvrtki koje su mu, prema ranijem dogovoru, izdavale račune za neobavljene usluge. Fiktivnim je ugovorima s drugim poduzećima Klemm tako pazario cifru od gotovo tri milijuna kuna. Tada mu je izrečena nepravomoćna presuda od godine dana zatvora, a obrazlažući presudu sutkinja MAJA ŠTAMPAR STIPIĆ

Na nekoliko web-stranica preko kojih se u Hrvatskoj ocjenjuju poslodavci i radni uvjeti, za Securitas se uglavnom redaju opisi poput 'užas', 'katastrofa', 'plaće u velikom nesrazmjeru s odgovornosti i zahtjevnosti posla'...

Prosječna plaća u Bilić-Eriću je 5.040 kuna (Foto: Žarko Bašić/PIXSELL)

kazala je da su Klemmu pri izricanju kazne u obzir uzete brojne olakotne okolnosti. Da je 'neosudivan i ugledan poslovan čovjek, sudionik Domovinskog rata, predsjednik braniteljske udruge i obiteljski čovjek'. 'Poštujem odluku suda i drago mi je što me osudila lijepa i pametna žena. U životu čovjek treba biti spreman na sve. Kada god krenete u neku bitku, morate znati da će vam netko malo i vratiti. Na kraju ja sam zadovoljan jer oba su pala', komentirao je tada Klemm.

Pravomoćnom presudom Vrhovnog suda u srpnju 2019. godine osuđen je na jednogodišnju zatvorsku kaznu, a početkom lanjske godine napokon se pojavio u Remetincu, kako bi otpočelo izdržavanje kazne. To je četiri puta uspješno odgađao – prva odgođa je bila zbog započetog posla, druga jer je završio u bolnici nakon prometne nesreće, zatim zbog zdravlja još jedna, a onda i jedna zbog pandemije. Zbog odlaska u zatvor Klemm je svoj vlasnički udio u Klemm sigurnosti prepustio suprugu BILJANI KLEMM. Prije tri godine drugu zaštitarsku firmu u njegovom vlasništvu, Zaštitu-Zagreb, preuzela je kći ANAMARIA KLEMM.

Kršenjima radničkih prava, fiktivnim ugovorima i zatvorskim kaznama unatoč, za biznis se uvijek umiju iskrčiti novi putevi. Trnovit je taj put do prihoda, a trnje, naravno, pripada radnicima. ■



U Vrtnom putu živi se bez struje i vode, s nekoliko kemijskih toaleta

U Vrtnu dobra i zla

Svaki stanovnik Vrtnog puta, romskog naselja na desetak minuta vožnje od Novog Zagreba, ima određeno mjesto u ovoj maloj zajednici koju čini sedamnaest obitelji s osamdesetak djece. Ato se doselio 1994. i jako dugo zamišlja odlazak: on, supruga i sedmero djece na nekom boljem mjestu. ‘Jebo ovo. Najljepše bi bilo živjeti kod Palače pravde’, kaže

IMATE li što za podijeliti? Kekse ili čokoladu – pita nas dječak, koji jedva doseže do retrovizora, na ulazu u zagrebački Vrtni put, kako je kolokvijalni naziv romskog naselja zavučenog uz rub Obrtničke zone i ulice Savica I, nedaleko od mjesta gdje se Sava otkriva u svojoj ustajalosti i žučkasto-zelenoj boji zbog koje očekujete da će ondje zaplivati krokodili. I Vrtni put je poput susjednih III Struga prostor očitog siromaštva i manje ili veće socijalne isključenosti, ponešto ipak umjereniji u svom bezdanu i bezizlaznosti, koji su se nad potonjim toponimom nadvili poput tmastih oblaka, a što smo na stranici Novosti nedavno zabilježili. Dotični eksterijer kojim su zagospodarile ograde i dvorišta različitih privatnih tvrtki uz taj dio

Save, kao i vebna nadzemna cijev toplane koja se proteže unutar naselja, a koju ljudsko oko u toj goloj izloženosti percipira kao apokaliptičnu scenografiju, već nam govori u prilog spomenute teze.

Svaki stanovnik Vrtnog puta ima određeno mjesto u toj maloj zajednici. Za početak, ulaz u geto pod budnim je okom stanara; ovdje je sedamnaest obitelji s osamdesetak djece. Ali njihovi sumnjičavi pogledi prema strancu poput nas (...mislite da vas ne bi zastavili da ste tek tako projurili kroz naselje...) brzo hlape, poput etera, nakon što ugledaju našeg vodiča, kulturnog antropologa i aktivista, volontera BOJANA MUCKA, koji ovdje godinama nesebično pomaže ljudima, pa im usput odmahuje, svakog priupita za zdravlje, zabilježi kakvu njihovu želju ili potrebu, i

kao takvi smo u paketu itekako dobrodošli.

U Vrtnom putu živi se bez struje, koja do baraka, nekoliko kamp-kućica i dva stambena kontejnera zapravo dolazi uz teško objašnjivu improvizaciju, bez vode, odnosno s jednim izvorom – hidroforom, na koji je spojeno crijevo pa se ljudi kupaju u koritima, kao u prošlim stoljećima, te bez kanalizacije, s tek nekoliko kemijskih toaleta za cijelo naselje. Barake su pak izgrađene po principu ‘uradi sam’, što isključuje zahvate stručnjaka ili građevinara: iako starije kućice imaju ponešto cigle ili su zidane, druge su građene uglavnom pomoću čvrstih i višeslojnih OSB ploča i drugog drva, s limenim ili drugim nepropusnim krovnim materijalima. Drvo je dobro u slučaju potresa, čini se, jer oni minuli u Zagrebu, a zatim i u Petrinji, ipak

nisu nanijeli opipljiviju štetu barakama u Vrtnom putu.

Naselje funkcionira kao manja ili veća manufaktura, užurbani prostor ulične ekonomije. Ulaze i izlaze kombiji sa sekundarnim otpadom; sve je posloženo po nekom redu: s jedne strane odloženi su hladnjaci i perilice rublja, s druge šporeti i pojedinačno željezo. Stanovnici su prisiljeni međusobno surađivati jer, kako je to Bojan dobro primijetio, osim postojeće etničke bliskosti, među njima vladaju i rodbinski odnosi. Teško bi bilo drugačije preživjeti. Muškarci vani glasno dogovaraju poslove, ali nije sve ni u tome: djeca su, između ostalog, a njih je ipak najviše, dominantna i raznobojna pojava u svojoj igri, ona su razbarušena znatiželja na flekavom asfaltu. Zaštitnički, brzim po-

kretima očiju promatraju ih majke, kojima su njihova djeca, posebno dojenčad, velika briga pa i nemaju vremena za nešto drugo.

Stoga je Vrtni put životni *underground*, udaljen desetak minuta vožnje od Novog Zagreba i tek nešto više od Cvjetnog trga, pa je za subotnje špicere to neuhvatljivo i nepojmljivo sazviježde na zagrebačkoj petlji. I dok ono noću ne svijetli, grad se ima petlje šminkati samo u svome centru! Valja naglasiti da ih grad posjećuje samo kad na tom gradskom obodu treba isključiti struju.

Skrajnutost tjera ljude na domišljatost koja pomiče granice kreativnosti. Recimo, pronašli su način kako da operu rublje u perilici premda su, kako rekosmo, lišeni komunalnih priključaka. Uz već spomenutu improvizaciju kojom je do perlice odnekud dovučena struja, žene u pravilnim razmacima ulijevaju vodu iz kanistara u ladicu, na mjesto predviđeno za prašak, i tako perilica možda pomalo kašljuca, ali posao obavi do kraja.

Vrtni put ukazao se u svojoj turomnoj veličini sredinom 1980-ih, zarastao šumom, a nakon kiša ili diluvija koji su stvarali blato do koljena, od kojeg su djeca pravila kuglice za igru i tim istim blatom ispirala lica i stopala, mnogo toga se scenski doima(lo) kao iz KRASZNAHORKAIJEVA 'Sotonskog tanga'.

Tako je jedne tihe noći (a sve su noći tihe kad ih ne remeti štekatanje hladnjaka i svjetlost izvana) štakor posve neopaženo ušetao u baraku jedne obitelji, ogledao se u mraku i frknuo sebi u brk, potom prešao preko ženinog lica, koja je instinktivno zamahnula rukom, pa se junak udaljio krupnim skokovima u mraku vjerojatno uzdrman pokretom ruke. Žena je upalila svijeću i vidjela da joj kći krvari iz uha. Uznemirila se dodatno kad je primijetila da i njoj iz šake teče krv. Štakor ih je ugrizao i pobjegao. Te su životinje postale nametljive posebno kad se otpad i različito smeće počelo gomilati u naselju. Ni Čistoća već neko vrijeme, kažu, ne odvozi smeće, a oni unajmljuju pojedince i skupo ih plaćaju kako bi im pomoću bagera počistili i reducirali otpad.

I sada su glodavci tema u naselju.

— Ajd' da su mišovi, al' su štakori – skreće nam pažnju jedan stanovnik.

— Kad su počeli kopati ovdje, mišovi su pobjegli, a štakori ostali – kaže drugi, misleći na tvrtke koje su se ovdje naselile i svojom izgradnjom navodno uzbunile te životinje.

— To su pacovi od barem tri-četiri kile. Žive vage – nadovezao se ironično BEBO.

I njegovu je suprugu nedavno ugrizao štakor. Zatim je alarmiran Grad Zagreb, nakon čega je cijela obitelj posredstvom gradskog Odbora za nacionalne manjine, u suradnji s dogradonačelnikom Zagreba, privremeno smještena u hostel Arena. Izvršena je deratizacija koju obavljaju privatne firme, zapravo gradski koncesionari koji se financiraju javnim novcem. Premda je smještaj bio zadovoljavajući i obitelj nije imala ništa protiv njega, treći kat hostela pričinjavao je ozbiljan svakodnevni napor Bebovoj trudnoj supruzi. Kao i činjenica da je škola bila udaljena 12 kilometara. A ni posao sa željezom nije mogao trpjeti. Bebo se s obitelji vratio u Vrtni put.

A kad se djeca vrata iz škole, i Bebo ima što za čitati. Premda nije pohađao školu, naučio je čitati, kako kaže, zahvaljujući društvenim mrežama, doduše sporo i s pokojom iskrivljenom riječju. Internet kao majka znanja: što bi na to rekli prosvjetari? Pročitao nam je tako Bebo suprugin nalaz nakon što je zbog ugriza posjetila liječnika. No s pisanjem je drugačije, ne ide nikako. Bojan pomaže djeci sa školskom zadaćom. Vrtni put postaje tada velika učionica na otvorenom.

STEVO je 35-godišnjak koji sakuplja i trguje starim željezom i drugim sekundarnim

Kad se djeca vrata iz škole, i Bebo ima što za čitati. Premda nije pohađao školu, naučio je čitati, kako kaže, zahvaljujući društvenim mrežama, doduše sporo i s pokojom iskrivljenom riječju. Internet kao majka znanja: što bi na to rekli prosvjetari?

sirovinama, sve u zalog bolje budućnosti. Dijagnosticiran mu je visok tlak i povišen šećer, a na kraju svojih dvadesetih preživio je i lakši moždani udar. Navedeni podatak, premda intiman, više je nego ilustrativan: zbog teških uvjeta života ovdje čak i mladi lako obole, što bismo mogli reći da je romska specifičnost. Stevo je, možemo i to reći, glava naselja. Ne u formalnom nego u organizacijskom smislu, a i, recimo i to, prema školskoj spremi: jedini koji je završio srednju školu, pa je iskreno zabrinut hoće li barem do kraja osnovne dogurati zasad njegovo dvoje od četvero djece. U školi, kaže, zbog uvjeta u kojima žive imaju puno razumijevanja ne samo za njegovu djecu.

Stevo je u međuvremenu kupio dva kampera: za starijeg sina i kćer. Tvrtka, čiji je bio osnivač i kojoj je ispočetka išlo jako dobro, propala je u trenutku kad je obolio i više nije mogao plaćati doprinose. Sada se polako ipak vraća poslu, čišćenju stanova,

selidbama i prije svega skupljanju sekundarnih sirovina. 'Skupljamo staro željezo...', odjekuje s megafona njegova kombija. Stevo smatra da Vijeće romske nacionalne manjine treba biti više odgovorno za njih kao svoje sunarodnjake, posebno zato što ih zastupa ispred Grada Zagreba; da poboljšaju njihov položaj, riješe kante s otpadom, legalno dovedu rasvjetu...

Čovjek s Vrtnog puta 45-godišnji je ATO. Ovdje se doselio 1994. godine i jako dugo zamišlja odlazak drugamo; u mislima se seli i drugdje započinje drugačiji život; on, supruga i sedmero djece rastrkane po naselju, teško je zapamtiti njihova imena nama koji promatramo više nego što pitamo, a što bismo i pitali kad ionako već sve vidimo, a kad ponešto i zapitamo, onako više za sebe, stižu nam znakoviti odgovori, naizgled zagonetni. — Jebo ovo – sarkastično će Ato. – Najljepše bi bilo živjeti kod Palače pravde.

U te dvije rečenice sadržan je sav dramolet života u Vrtnom putu. Zahvaćajući egzistencijalnu supstancu kao žlicom po (...) tanjuru, Ato postavlja i protupitanje: Što bi ti da si ovdje od 1994?

Doista, nekad je bilo bolje, reći će. Zatim Ato s nemirnim izrazom lica govori da je njegova supruga otprije podnijela zahtjev da im se dodijeli gradski stan, da visoko kotira na listi čekanja, ali ne vjeruje u takve transakcije. Ne, ne žele Romi ovako živjeti. Ato to ne bi poželio nikome. I pita se: Koji Romi žele ovako živjeti? Ato razmišlja o sobici i kupatilu, ne traži više od toga, pa obori pogled u daljinu.

Tko zna o čemu razmišljaju vlasnici parcela u Vrtnom putu: jedan dio je gradsko vlasništvo, drugi dio je u privatnim rukama.

Oko 17 sati pale se kombiji i muškarci će uskoro napustiti naselje u potrazi za sirovinama. Netko već negdje ima dogovoren prihvata. Njihov dijalog, koji samo život može napisati i koji smo usput zabilježili, najbolje govori o aktualnom stanju gradske ekonomije.

Učionica na otvorenom –
Bojan Mucko pomaže djeci
oko školskih zadaća



Stevo trguje starim željezom i drugim sekundarnim sirovinama

— Napravio sam 70 kilometara, ulio 100 kuna goriva i donio samo jedan stari frižider – kaže Bebo.

— Ja sam ulio 300 kuna goriva, a zaradio sam tek 100 kuna – domeće Stevo.

— I ja sam jučer stavio dvesta kuna goriva, a ništa nisam donio, nijedan komadić – govori treći.

I tako, nakon toga u naselju ostaju žene s brojnijom djecom. Sve one primaju zakonske naknade za porodiljni koje im Grad Zagreb isplaćuje, ali sve je to malo u usporedbi s inflacijom i svakodnevnicom koja stiže želuce, sve praznije kao da ih je isprala u zadnje vrijeme učestala kiša.

— Da mi je samo jedna sobica, čista, s vodom i strujom, ili da nam barem naprave kanalizaciju i vodu. Vrata struju koju grad nije plaćao – govori jedna od žena.

— Kako grad? – prekinemo je.

— Pa nisu nikad nama dali račune. Četrdeset tisuća kuna iznosi njihov dug. Neka nam vrata struju, naravno da bismo plaćali potrošnju poput svih drugih ljudi – odgovara.

Vrtni put je akcija, čak i kad se čini da je naselje utihnulo: netko gura kontejner, pomiče ga, oglašava se i tako.

Nakon što je u travnju u Gradu Zagrebu održana tematska sjednica o položaju romske manjine u Strugama i Vrtnom putu, zasad je zaključak da postoji interes da se ljude u prvom slučaju deložira i, očekivali bismo, stanovnike smjesti u pristojnije uvjete. Napuštajući naselje, naš vodič Bojan smatra da je najavljena deložacija prilika da se potom nešto učini za dobrobit ljudi u Vrtnom putu. On svoju agendu vidi u tome da spaja odgovorne glave u gradskim strukturama s Romima u Vrtnom putu, poput racionalnog Steve koji je već sudjelovao na sličnim sjednicama jer, kako Bojan sumira, svaka pretpostavka o tome kako će se riješiti ovaj problem može u startu ispasti krivom. Potrebni su ozbiljan rad i diskusija s ljudima. A sljedeći korak je da iz Grada Zagreba dođu ovdje kako bi uvidjeli i čuli potrebe ljudi. Postoje obitelji koje su vrlo bolesne i trebalo bi im više od stambene potpore. Vrtni put nije stoga mjesto gdje se sakupljaju iluzije, već šire čudesni ljudski tragovi. ■



INTRIGATOR

Kako dokazati ranjavanje u Krajini?

Nemoguće je pribaviti medicinsku dokumentaciju koja je izdana na području RS Krajine jer je većina uništena u 'Oluji'

DVOJE maloljetne djece u dobi od 17 i 5 godina (imena poznata redakciji) ranjeno je u zimu 1993. na širem području Benkovca od granate ispaljene s položaja Hrvatske vojske u selu Vrana. Ovi danas odrasli ljudi među brojnim su civilnim žrtvama rata od 1991. do 1995. Oni su zajedno s još 55 osoba preko Pravnog odjela Srpskog narodnog vijeća predali zahtjev za odštetu po novom Zakonu o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata.

Prema Pravilniku o načinu ostvarivanja statusa i prava civilnih stradalnika iz Domovinskog rata, civilne žrtve s početka teksta moraju ispuniti niz preduvjeta kako bi ostvarile odštetu za ranjavanje. Potrebna im je, između ostalog, ratna medicinska dokumentacija o liječenju koja potječe iz razdoblja neposredno nakon ranjavanja, a najkasnije do 30. septembra 1996.

Dvoje stradalnika rat je provelo na teritoriji tadašnje RS Krajine i izbjegli su u Srbiju u augustu 1995. Medicinska dokumentacija kojom raspolažu 29 godina nakon tragedije vrlo je oskudna. Jedna osoba ima izvještaj doktora specijalista koji ga je operirao, izdat tek 1998. godine u Beogradu. Druga osoba posjeduje samo jedan originalni papir na kojem je dijagnoza ispisana rukom.

Pravilnik u tom slučaju predviđa još jednu mogućnost, a to je da se mogu uvažiti naknadna saznanja o okolnostima stradavanja od nadležne policijske uprave, saznanja Državnog odvjetništva Republike Hrvatske

i drugi dokazi od nadležnih tijela RH. Međutim, pravnici iz SNV-a su u procesu prikupljanja dokaza za stranke uvidjeli da je nemoguće pribaviti medicinsku dokumentaciju koja je izdana na području RS Krajine jer je većina zatečene dokumentacije uništena za vrijeme i nakon 'Oluje'. Konkretno, podatke o ranjavanju dvoje djece s područja Benkovca danas ne posjeduju Dom zdravlja u Benkovcu, bolnica u Kninu ni Državni arhiv u Zadru. Tim povodom smo se obratili Ministarstvu zdravstva. Tražili smo od njih informaciju gdje se nalazi ratna medicinska dokumentacija s navedenog područja.

U dopisu koji potpisuje ministar VILIBEROŠ navodi se da je to tijelo javne vlasti utvrdilo da 'nema saznanja gdje se tražena informacija nalazi'. Objašnjeno je da 'Krizni stožer Ministarstva zdravstva, kao pravni sljednik Glavnog sanitetskog stožera Republike Hrvatske – zapovjedne strukture Integriranog ratnog zdravstvenog sustava u periodu 1991. do 1995., nije u posjedu ratne medicinske dokumentacije s područja Grada Benkovca'.

MILENA ČALIĆ JELIĆ iz Pravnog odjela SNV-a se nada da novim zakonom i podzakonskim propisima neće biti onemogućeno ostvarivanje prava civilnim žrtvama rata putem krutog tumačenja zakonskih normi, pogotovo kada je riječ o medicinskoj dokumentaciji kojom podnositelji zahtjeva trebaju dokazati da su u ratu zadobili minimalnih 20 posto invaliditeta. Pojašnjava da za invaliditet ili bolest nastalu kao posljedicu zatočeništva medicinska dokumentacija treba datirati 30 dana nakon puštanja ili bijega iz zatočeništva. Bolesti psihe dokazuju se na osnovu prve medicinske dokumentacije dvije godine nakon zatočeništva.

Dvije civilne žrtve predale su zahtjeve s dokumentacijom koju posjeduju. Imaju ovjerene izjave svjedoka svog ranjavanja, kao i naknadne izjave doktora koji ih je liječio u Benkovcu 1993. Čalić Jelić sve to smatra dostatnim dokazima. Navodi da SNV još uvijek nema niti jedno izdano rješenje, ali da prati implementaciju novog Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata. — Nadamo se da će se cilj postići i da će status civilnih žrtava rata biti priznat nakon predugog perioda ignoriranja njihove životne situacije i posljedica proživljenog – poručuje Milena Čalić Jelić.

■ Anja Kožul

Leotta poroka

DISETTA LEOTTA, najpoznatija talijanska sportska voditeljica, boravila je ovih dana u Hrvatskoj. Između ostalog, da govori na panelu o položaju žena u sportskom novinarstvu. Njen su dolazak popratili brojni mediji, a što im je u fokusu dobro je ilustrirano 'ekskluzivnim' intervjuom koji je s Leottom objavio Večernji list. U uvodu intervjuu novinar ŽELJKO JANKOVIĆ piše da su 'dojam glamura oko zgodne Sicilijanke pojačala dva osobna zaštitara koja se nisu odvajala od nje', a požalio se i da mu zaštitari nisu dali da je primi oko struka dok su se fotografirali na kraju razgovora. 'Nabildani zaštitar nam je odmah stisnuo zapešće i odmaknuo ruku', kuka Janković.

Potom piše kako je Diletta više od seks simbola i 'ostavlja dojam jako bistrice djevojke'. Bistru djevojku Janković je našao bitnim primarno priuipitati o ljepotama Hrvatske i o tome koji joj je nogometaš najzgodniji. 'Zastala je malo kada smo je pitali koji joj je hrvatski nogometaš najzgodniji i prebacila fokus... Ne znam, ako govorite o kvaliteti igrača, osim LUKE MODRIĆA, tu su svakako IVAN PERIŠIĆ i MARCELO BROZOVIĆ', navedeno je u tekstu.

Negdje pred kraj novinar se sjetio pitati je li novinarki bilo teško nametnuti se u području u kojem dominiraju muškarci. 'Na početku mi je bilo jako teško. Sjećam se da sam bila opsjednuta time da moram biti savršena', odgovara Leotta. Janković joj na to nudi riječi utjehe, govori da 'izgleda savršeno u svakom smislu te riječi'. 'Svi govore o mojem fizičkom izgledu, no nitko ne govori koliko sam žrtvu podnijela u mladosti kada sam se kao klinka ustajala u četiri ujutro da bih stigla na posao kojim sam zarađivala za školovanje. Bilo je i seksističkih poruka, no ja sam samo razmišljala o svojem poslu', odgovara Leotta.

Čudi, zaista, što je taj odgovor ostao u tekstu, s obzirom na to da hrvatski mediji još uvijek ne mogu ni pojmiti probleme žena u sportskom novinarstvu. Kad se napokon neka žena u tom alfa toru pojavi, problem je, vidimo, što je ne mogu za struk hvatati.

■ Ivana Perić

Priglupo kadroviranje

Zbog masovnih tužbi, koje su pokrenuli sindikati zbog duga za plaće, sve više presuda u svoju korist dobivaju radnici javnih službi?

S pozicije nekoga tko vodi sindikat ili je učlanjen u sindikat, pozitivan ishod sudskih sporova za radnike, koji se vode zbog isplate plaće prema smanjenoj osnovici za izračun plaće u 2016. godini, činjenica je koja vraća povjerenje u pravosuđe, ali i u smislenost sindikalne organiziranosti i borbe. No unatoč povoljnom ishodu cijele ove priče, mnogi od nas se pitaju je li sve moralo tako dugo trajati i hoće li ovi sporovi porezne obveznike, dakle sve nas koštati više nego što je to bilo nužno. Dosta je onih koji zaboravljaju da je 2016. prethodilo sedam godina zamrznutih ili u više navrata čak smanjenih plaća, svima ili pojedinim skupinama radnika u javnim službama. Iako se poslije ovakvog ishoda ovih sudskih postupaka ne može reći da tzv. odgođeni sindikalizam nije baš ništa donio radnicima, prava je istina da su ovog puta radnici ispali samo nešto manji gubitnici. Vlast za svoju neodgovornost i bahatost nije kažnjena. Kažnjeni smo svi, ali ne i oni koji su jedini krivi što je do ovih sporova došlo. Nisu kažnjeni ni svi oni koji su bili u prilici značajno smanjiti ukupan trošak ovih sporova.

Zašto se i dalje osporavaju tužbe i dodatno troši javni novac?

Teško mi je odgovoriti zašto poslodavci, čak i nakon pravorijeka Vrhovnoga suda, i dalje osporavaju osnovanost tužbe. Prije te presude iz 2020. ovakvo ponašanje poslodavaca se moglo razumjeti. U tom smislu su išle, npr. prema školama, obvezujuće upute. Onima koji ne bi osporavali osnovanost tužbe prijetilo se čak i ozbiljnim sankcijama. Zanimljiva je situacija u pojedinim školama čiji ravnatelji nisu postupili po naputku MZO-a. Oni su objektivno državi uštedjeli ozbiljan novac, a sada im se prijete kako im trošak ovih sporova neće biti nadoknađen. Svako osporavanje osnovanosti tužbe produžuje cijeli postupak. Ovim se i povećava zarada odvjetnicima, a zbog kamata koje se isplaćuju radnicima uvećava se i ukupan trošak.

Koliko je tužbi radnika već dobiveno?

Od ukupno 4.300 sudskih sporova koje u Preporodu vodimo za naše članove, prema izvještajima krajem veljače iz osam odvjetničkih ureda, oko 2.000 sporova pravomoćno je riješeno i radnicima je isplaćen novac. U međuvremenu je riješeno još 300 sporova. Ukupan broj sporova koje sindikati vode kreće se između 50.000 i 60.000. Ne znam koliko su sporova pokrenuli radnici mimo sindikata, no među našim članovima ima onih koji su samostalno angažirali odvjetnike.

■ Mirna Jasić Gašić



Pometena 'Olujom' -
Republika Srpska Krajina

Zametnuo ih vjetar



‘Tužilaštvo Tribunala službeno je predalo Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske i njegovom časniku za vezu dokaze o zločinima počinjenim tijekom akcije Oluja’, kažu iz ureda kojim predsjedava Serge Brammertz

IZ UN-ovog tužilaštva Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, čiji je glavni tužitelj SERGE BRAMMERTZ, u izjavi za Novosti reagirali su na istup glavne državne odvjetnice ZLATE HRVOJ-ŠIPEK, koja je Brammertza kao bivšeg glavnog tužitelja na sudu u Hagu nedavno spomenula nastojeći opravdati nečinjenje Republike Hrvatske oko istrage ratnog zločina na Petrovačkoj cesti. Povodom najave podizanja optužnice protiv četvorice bivših časnika Hrvatskog ratnog zrakoplovstva u Beogradu, osumnjičenih da su naložili pilotima hrvatskih MiG-ova raketiranje izbjegličke kolone 7. i 8. kolovoza 1995. godine, Hrvoj-Šipek je poručila da je ‘DORH u Hagu godinama imao časnika za vezu i prekopao je sve arhive Haškog tribunala’. ‘U njima nije bilo dokaza. Da ih je bilo, glavni haški tužitelj Serge Brammertz bi sigurno i to obuhvatio optužnicom’, izjavila je državna odvjetnica.

Na zamolbu da se Brammertz osvrne na izjavu Hrvoj-Šipek, iz tužilaštva Mehanizma odgovorili su da je ‘tužilaštvo Tribunala službeno predalo Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske i njegovom časniku za vezu dokaze o zločinima počinjenim tijekom akcije Oluja koji nisu obuhvaćeni optužnicom protiv Gotovine’. ‘Nismo obaviješteni da su ti slučajevi ikada istraženi ili procesuirani. Ne možemo komentirati pojedinosti tih slučajeva’, kratko su Novostima odgovorili iz ureda kojim predsjedava Brammertz, jasno dajući do znanja da su dokazi za zločine koji nisu ušli u optužnicu protiv Gotovine predani hrvatskoj strani

s ciljem da budu istraženi i procesuirani u Hrvatskoj. Citirana reakcija bitna je i zato što dobrim dijelom demantira državnu odvjetnicu, koja je haško neprocesuiranje ove priče iskoristila da izuzme bilo kakvu odgovornost domaćeg pravosuđa.

To se odnosi i na sadržaj recentne optužnice podignute u Beogradu, u vezi kojeg hrvatska nadležna tijela nikada nisu otvarala predmet ili ozbiljniju istragu kako bi se potvrdili svi detalji ovog događaja. S obzirom na izjavu Hrvoj-Šipek, čini se da se ni dalje neće ništa raditi u tom smjeru. Umjesto spomenutog zločina nad srpskim civilima, državna je odvjetnica u nastavku iste izjave rekla da se ‘provode izvidi, ali ne zbog toga, nego zato što ima naznaka da je Armija BiH ušla na područje Hrvatske’.

Odgovor iz tužilaštva Mehanizma potvrđuje i odavno poznatu činjenicu među upućenijima u rad Haga: Tribunal je brojne slučajeve, kojima se sam iz više razloga nije bavio, prepuštao balkanskim državama. U vrijeme procesuiranja hrvatskih generala već su u Hagu skraćivali optužnice zbog efikasnosti. Iz optužnica protiv RADOVA-NA KARADŽIĆA i RATKA MLADIĆA ispali su brojni događaji za koje su bili neposredno odgovorni. Na hrvatskim sudovima je, a ne u Hagu, od devedesetih do prije nekoliko godina suđeno odgovornima za granatiranje Zadra i Šibenika. Krivima su proglašeni odgovorni oficiri JNA i srpske dobrovoljačke postrojbe, a suđenja su vođena i u odsustvu optuženih, od kojih su neki naknadno uhićeni i izručeni Hrvatskoj.

Što se tiče zločina na Petrovačkoj cesti, u prvostupanjskoj presudi Gotovini i ostalima raketiranje kolone spominje se u jednom pasusu, kroz izjavu svjedoka koji je ‘vidio da su pogodena dva kamiona, koja nisu bila

vojna i od kojih je jedan vozio konzerviranu hranu, a pogodeno je i nekoliko automobila’. U izvješću Human Rights Watcha (HRW) iz 1996. godine, k tome, piše da je Hrvatska vojska prekršila humanitarno pravo za vrijeme ofenzive, a kao primjer se navodi bombardiranje kolone u povlačenju, što je ‘prouzročilo smrt među civilima’. Iako se u istom izvještaju HRW poziva na izjave svjedoka koji su vidjeli i srpske vojnike u civilnoj koloni, istaknuli su da ‘treba provesti daljnju istragu kako bi se zaključilo je li napadač ispunio svoju obvezu poduzimanja svih izvedivih mjera opreza kako bi se minimizirala šteta po civile’.

Haško prepuštanje istrage za ratne zločine državama na ovom području, očigledno nije naišlo na odjek hrvatskih vlasti. Ne samo da ovdje nije otvoren predmet nego je, po našim neslužbenim izvorima, hrvatska strana odbijala pružiti pomoć tužilaštvu u BiH, gdje se istraga o istom događaju vodi od 2005. godine, kako bi se, između ostalog, utvrdio identitet pilota odgovornih za smrt civila u koloni.

■ Hrvoj Šimčević

Miomirisne Plitvice

POČETKOM juna pojavila se vijest da više ne radi mobilni uređaj za pročišćavanje otpadnih voda na području Nacionalnog parka Plitvička jezera. U selu Rastovača, nekoliko minuta od glavnog ulaza u NP, širio se smrad od nagomilanih vreća s fekalnim muljem i otpadnih voda. Pročistač u Rastovači postavljen je privremeno 2018., do izgradnje aglomeracije Plitvička jezera. Iako je rok za provedbu projekta do 2023., izgradnja 80 kilometara mreže odvodnje i dva pročistača nije ni na vidiku.

Načelnik Općine Plitvička jezera ANTE KOVAČ nam je otkrio da se uređaj za pročišćavanje nije pokvario. Kaže da izvođač radova nije htio raditi o svom trošku jer mu je ugovor istekao. Tvrdi da Hrvatske vode i NP Plitvička jezera nisu dali izjavu o osiguranim sredstvima sve donedavno pa zato nije mogla biti raspisana nova javna nabava. Javna ustanova NP Plitvička jezera i Hrvatske vode nadležne su za financiranje najma mobilnog uređaja, ali ispravno funkcioniranje je u nadležnosti Vodovoda Korenica.

— Više od pola godine upozoravali smo da ugovor ističe. Nisam dao direktorici Vodovoda da raspiše javnu nabavu dok Hrvatske vode i Park ne potvrde da su sredstva osigurana. Taj trošak nije smio biti prebačen na stanovništvo. Sad je potpisan ugovor za naredne četiri godine – objašnjava Kovač.

Na pitanje zašto se odugovlači s aglomeracijom, Kovač krivi vladajuće kojima, kako kaže, ne bi bilo drago da se u mandatu nezavisnog načelnika riješi tako velik problem. — Bio sam na 31. završnom sastanku za aglomeraciju. Imamo projektnu dokumentaciju i javnu nabavu – zaključuje Kovač.

■ Anja Kožul

FRAGMENTI GRADA

Pas potrošač

LJUDI oduvijek žive sa životinjama. Što je sasvim razumljivo uzevši u obzir da smo i sami tek primati na višem stupnju evolucijskog razvoja. Povijest civilizacije može se, između ostalog, pratiti i kriterijima mijenjanja, transformacija odnosa čovjeka i životinje. Dugo je već otkad su životinje čovjeku postale puno više od čuvara i usputnih pratitelja ili bitnog resursa za crpljenje životno važnih prehrambenih sirovina. A potom bi mnoge od njih završile svoju misiju, ovozemaljsko poslanje kao hrana na čovjekovoj trpezi.

No neke su vrste, među njima ima i krajnje neobičnih, s vremenom dobacile do statusa kućnih ljubimaca. Nekima od njih tepe se da su najbolji čovjekovi prijatelji. Uz kraljicu mačku, pas je životinjski kralj među ljudima. Ne može stoga iznenaditi da se dijapazon usluga i tretmana vezanih uz pse proširio do neslučenih granica. Reklo bi se da nevidljivo oko suvremenog tržišta neprestano vrebja, njuši gdje i kako bi se čovjekova fascinacija tim četveronožnim bićem dala adekvatno robno obraditi, pretvoriti u financijski kalkulativnu i isplativu vrijednost. Nisu zato već decenijama nikakva rijetkost na tzv. Zapadu raznorazni saloni za njegu i uljepšavanje pasa, centri za pseći trening, obuku i dresuru, hosteli za smještaj, ako ih već ljudi-gazde ne mogu sa sobom povesti na put. Nemali broj hotela danas nudi besplatno smještaj za djecu i do pet-šest godina starosti, ali isti nerijetko za psa naplaćuju 10 ili 20 eura dnevno. Ponegdje su se debelo pomaknule granice, pa su se recimo otvorili razvikani pseći restorani s ‘delicijskim menijima’. Sve to znamo, odavno takva tržišta figuriraju ‘vani’, a korak po korak dobacila su i do naših krajeva. I uprizorila se silovito.

Tako se najdominantnija tvrtka na domaćem tržištu – riječ je naravno o franšizi inozemnog giganta – koja se bavi distribucijom hrane, opreme, igračkica i čega sve ne za životinjske ljubimce, u osvjetlavanju ljetne sezone oglašava i pitanjem: Je li tvoj ljubimac spreman za ljetne avanture? Reklamiraju se navodno čudesne kapi na bazi konoplje kojima se ljubimcu osiguravaju vitalna uzbuđenja. Zatekao me još jedan prizor nedavno, oglas jednog zagrebačkog ne samo hotela već i, pisalo je doslovno tako, vrtića za pse! A što nudi taj ‘vrtić’ našem ljubimcu? Pored očekivanog veterinarskog nadzora i podrazumijevajućeg velikog otvorenog prostora za trčanje i igru nazvanog ‘zelena oaza’, obećava nam se da će pas biti tretiran individualnim pristupom, ali i da će uživati u okruženju obiteljske atmosfere. Uslugama hotela-vrtića tako mogu biti zadovoljni tzv. cuckaroši različitih svjetonazora. Kako liberali koji priželjkuju psa s izgrađenim osobnim individualnim gardom, tako i konzervativci koji snatre o psu privrženom toploj obiteljskoj zajednici. Nitko, tko može i želi platiti, nije isključen iz takve poslovne računice.

■ Hajrudin Hromadžić

Prosvjed aktivista protiv
naftovoda Dakota Access
2016. (Foto: Richard
Bluecloud Castaneda /
Greenpeace)

Robija zbog lobija

Dugogodišnja represija protiv eko-aktivizma u SAD-u i ostatku svijeta ovih je dana ušla u novu fazu zahvaljujući potvrdi drakonske zatvorske kazne američkoj klimatskoj aktivistkinji koja je optužena zbog sabotaže naftovoda, ali i 'omogućavanja terorizma', iako na meti akcije u kojoj je sudjelovala nije bilo državno nego privatno vlasništvo

U JESEN 2016. godine JESSICA REZNICEK, tada 35-godišnja američka klimatska aktivistkinja i članica Katoličkog radničkog pokreta izvela je sabotažu na dijelu podzemnog naftovoda Dakota Access, koji se prostire starosjedilačkim rezervatom Standing Rock na području Sjeverne i Južne Dakote. Rezervat bi trebao biti zaštićen od takvih projekata, pa su njegovi stanovnici već ranije bili krenuli s blokadama i drugim akcijama protiv izgradnje, a Reznicek im se pridružila u nekoliko navrata. U spomenutoj akciji došlo je do požara na cjevovodu, pa su ona i još jedna sudionica

sazvale konferenciju za novinare i priznale da su tijekom dvije godine izvele nekoliko sabotaža na naftovodu. Investitori, četiri privatne kompanije, procijenili su da su ih te sabotaže koštale šest milijuna dolara jer je njima onemogućen prijevoz 30 milijuna barela sirove nafte.

Prije nekoliko dana, prizivni sud potvrdio je presudu nižeg suda kojom je Reznicek razrezana kazna zatvora od osam godina. Tužilaštvo je prethodno zatražilo da joj se sudi i zbog 'omogućavanja terorizma', klauzule kaznenog zakona koja dopušta dramatično uvećanje kazne kada se pridoda drugim prijestupima. Inicijalna tražena kazna za Re-

znicek time se utrostručila, čime je učinjen presedan s obzirom na to da bi se spomenuta kvalifikacija trebala odnositi isključivo na zločine čija su meta djelovanje ili vlasništvo države, dok su u njezinom slučaju to bile privatne korporacije.

Tužilaštvo je uključivanje te odredbe u optužnicu protiv Reznicek zatražilo u tijeku procesa 2017. godine, nakon što su 84 zastupnika u Kongresu od tadašnjeg glavnog državnog odvjetnika JEFFA SESSIONSA zatražila da se klimatske aktiviste počne tretirati kao 'domaće teroriste'. Sessions je bio čovjek od povjerenja tadašnjeg predsjednika države DONALDA TRUMPA, a mediji su kasnije obja-

vili da su spomenuti zastupnici od naftnih i plinskih kompanija primili ukupno 36 milijuna dolara donacija za političke kampanje.

Presudom se dakle potvrdilo da se ubuduće svatko tko djeluje protiv interesa privatne kompanije na sudu može tretirati kao neprijatelj države. S druge strane, tužilaštvo nije tražilo da se kvalifikacija 'omogućavanja terorizma' uključi u optužnicu protiv DYLANNA ROOFA, tada 21-godišnjeg bijelog supremacista osuđenog za ubojstvo osam Afroamerikanaca u metodističkoj crkvi u Charlestonu 2015. godine, a ni za muškarca koji se automobilom zabio u protuprosvjednike na rasističkom skupu u

Ušančene 'istine'

Političke elite ne žele pomirenje nego igraju na kartu podjela. To je jeftina politika kojom svađaju građane i to im ide vrlo dobro, kaže Vuk Vujisić, građanski aktivista iz Podgorice, član Inicijative mladih za ljudska prava

KAKO mladi ljudi, skoro četvrt vijeka nakon ratova na području bivše Jugoslavije, mogu prevladati razlike u pogledu na ono što se dešavalo tragičnih 90-ih? Doprinos tome daje Inicijativa mladih za ljudska prava s publikacijom 'Zajednički narativi: Podržavanje pomirenja putem premošćivanja razlika u podijeljenim narativima'. To je bio povod za razgovor s aktivistima Inicijative uključenima u njeno stvaranje.

— Mislim da političke elite ne žele da dođu do pomirenja jer ne pokazuju političku volju nego igraju na kartu podjela. To je jeftina politika kojom mogu da skupljaju jeftine političke poene, da svađaju građane jedne s drugima i to im ide vrlo dobro – kaže VUK VUJISIĆ, građanski aktivista iz Podgorice. — Da iskreno žele pomirenje, uložili bi u obrazovni sistem i učili mlade ljude pomirenju i jedinstvu. Takođe bi pomagali da se mladi upoznaju sa svojom generacijom drugih nacionalnosti i vjera kako bi svi skupa

uvidjeli koji su naši izazovi te bi zajednički gradili bolji život – kaže Vujisić. Ocjenjuje da se sa stanovišta ograničenog dometa nevladinog sektora vrlo teško boriti za pomirenje: 'Mi možemo doći do određenog broja mladih ljudi, ali dok svaka mlada osoba ne iskusi što smo mi iskusili, ne možemo doći do konačnog pomirenja. Ako ne ulažemo u obrazovni sistem i ako taj obrazovni sistem prije 18. godine ne pripremi mlade ljude da budu svjesni da je svatko prvo čovjek, a tek onda pripadnik neke nacije ili vjere ili da treba da gradimo zajedničku budućnost, sutra ćemo da imamo roditelje koji će na isti taj pogrešan način da uče djecu. I tako se vrtimo u krugu sve dok sistemski ne riješimo problem – rekao je Vujisić koji se dotaknuo i regionalne komisije o utvrđivanju činjenica o ratovima 90-ih (REKOM).

— Što više vremena prolazi, teže je doći do istine i do činjenica. Određene političke elite ne žele da do toga dođe jer su same učestvovala u ratnim dešavanjima za koja su odgovorne. Zato se nadam da će doći generacije koje će zajednički doći do istine i činjenica te reći 'desilo se ovo i ovo, odgovorni su ovi i ovi ljudi' pa će shvatiti da nema 'ovih i onih' već da postoje žrtve i zločinci – naveo je Vujisić. MAJA ŽILIĆ iz Inicijative mladih u Srbiji smatra da su establišmenti postjugoslavenskih republika sve ušančeniji u svoje 'istine'.

— Mislim da je situacija danas postala još gora i da se sve što se dešavalo u 90-ima još više negira. Mislim da je to negiranje u Srbiji na najvišem nivou i ne vidim da će doći nekog poboljšanja. Ceo taj nacionalistički pristup 'oni su genocidali nas, ali mi nismo genocidali njih' sve je jači otkako su završili ratovi; na tome političke elite dobivaju glasove i time je najlakše da se bave. Tako je u svakoj državi. Najviše se slave vojni uspjesi, a žrtve ostaju sa strane iako ih političari koriste za svoje istupe u javnom prostoru, pri čemu žrtve ostaju bez svojih prava i satisfakcije – kaže Žilić. — Činjenice o ratu su ustanovljene ali bi ih trebalo vratiti u javni prostor, da ljudi počnu da razgovaraju o tome, pogotovo što mnogi, pogotovo mladi, kažu da su 90-te bile davno i da ne treba da se priča o tome – naglašava Žilić.

— Što se tiče Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji, imamo dosta programa gde

ne govorimo samo o onome što se dešavalo 90-ih nego i o ljudskim pravima i slobodama. Volim da kažem da imamo uticaja ali smo poslednjih 18 godina targetirani kao izdajnici i strani plaćenici jer se borimo za stvari koje se ne dopadaju našim političkim elitama. Ali tu su mladi koji su željni znanja, voljni da slušaju i treba im dati prostor – zaključuje Žilić.

— Pitanje stava prema devedesetima ne daje jednostavan odgovor. Možemo danas porediti stavove mladih koji imaju 20 godina i stavove njihovih roditelja koji imaju 40 ili 50. Starije generacije slabije mijenjaju stavove dok mlade mijenjaju, ali nisam siguran da to čine nabolje – naglašava Nikola Kandić iz Bosne i Hercegovine.

— U BiH svjedočimo rastućoj netrpeljivosti i govoru mržnje, pogotovo na internetu. Borimo se 20 godina za poboljšanje situacije, ali ne bih rekao da su ti rezultati pretjerano uspješni. Uspjeh je da više nema tabu tema. Koliko je god je Inicijativa mladih prisutna kad se radi o obilježavanju bitnih datuma i događaja, još uvijek izostaje to bude inicijativa mladih za ljudska prava u svakom segmentu, a ne samo u pitanju suočavanja s prošlošću. Bilo da su to manjinska prava ili pitanja zaštite okoline ako su u tom segmentu ugrožena ljudska prava, inicijativa još uvijek nedovoljno odgovara na ta pitanja jer je skoncentrisana na pitanja tranzicijske pravde – ističe Kandić. Da postoje određeni pomaci, smatra VIKTORIJA STANKOVIĆ iz Hrvatske.

— Radila sam istraživanje o stavovima studenata iz Zagreba i Beograda o Oluji i moram reći da su rezultati puno bolji. Ljudi su sve otvoreniji za dijalog i razumijevanje ratnih narativa, uz uzimanje povijesnih fakata u obzir. Svjedočimo tome da su neki i dalje začahureni ali želim misliti da je stanje bolje. Ta 303 ispitanika s fakulteta političkih znanosti u Zagrebu i Beogradu bila su naša ciljana populacija koja ima potrebne informacije. Oko 30 posto Hrvata, kao i 22 posto studenata iz Srbije izrazilo je jake nacionalističke stavove. Ipak većina je pokazala otvorenost i spremnost za dijalog. Žele učiti i ne žele ustaljene stavove koji su zastupljeni u udžbenicima povijesti – kaže Viktorija.

— Što se tiče suočavanja s prošlošću, NATAŠA KANDIĆ iz beogradskog Fonda za humanitarno pravo je žena-zmaj s vizionarskim idejama. One će uz sve pomake biti ostvarive za dosta godina, ali u ovoj političkoj sferi to je nažalost još utopija – podvlači Stanković.

Inače, publikaciju je stvaralo preko sto mladih iz pet država regije – Srbije, Crne Gore, BiH, Kosova i Hrvatske, s ciljem zajedničkog kritičkog sagledavanja postojećih verzija povijesti o ratovima 90-ih. Autor projekta je MARIO MAŽIĆ, osnivač Inicijative mladih za ljudska prava – Hrvatska, koji je zajedno s MAJOM NENADOVIĆ i urednik. — Knjiga je alat je za zagovaranje pomirenja koju su stvorili mladi iz poslijeratne generacije. Ona svjedoči da mladi ljudi, kad im se pruži prilika da se sretnu i razgovaraju o kontroverznim pitanjima iz prošlosti, to mogu učiniti bez prijetnji i nasilja. Svjedoči o sposobnosti mladih ljudi da vode napore zagovaranja pomirenja – smatraju Maja i Mario.

■ Nenad Jovanović

Susret Inicijative mladih u Zagrebu



Počinjne gradnja Srpski kulturni centar u Rijeci trebao bi biti završen do kraja naredne godine

SRPSKI kulturni centar u Rijeci sve je bliže realizaciji; sve dozvole su riješene i kako kaže MILE OPAČIĆ, predsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine u Gradu Rijeci i vijećnik SDSS-a u Gradskom vijeću Grada Rijeke, radovi bi trebali započeti krajem avgusta ili početkom septembra. Trebali bi biti završeni do kraja sljedeće, 2023. godine. No, put do Centra nije bio nimalo lak. Ideja da bude izgrađen Srpski kulturni centar datira od početka ovog milenija, a intenzivnije se o njemu razmi-

šljalo od 2010. godine. Ideja je bila da se sve srpske institucije i udruženja smjeste na jednom mjestu koje bi postalo centar zajednice u Rijeci i Primorsko-goranskoj županiji. Srpski centar je isprva trebao biti smješten u strogom centru grada, ali nije bilo adekvatnog prostora ni objekata koji bi bez problema mogli biti adaptirani, a takvi zahvati u građevinskom smislu bili bi teško izvodivi. Planiralo se nadograđivati zgradu kod sadašnjeg konzulata Republike Srbije. Tu se izgubilo nekoliko godina u traženju rješenja, a prije osam godina pro-

nađena je lokacija u užem centru grada. No tu je prijetila devastacija obližnjeg parka pa su se stanovnici pobunili protiv gradnje, a zajednica u dogovoru sa gradonačelnikom nije htjela ići protiv građana. I u tom je slučaju izgubljeno par godina. Inače, sve je rađeno u dogovoru i koordinaciji sa gradskim vlastima i Srpskim narodnim vijećem.

— Prostor smo tražili dalje i u dogovoru sa Gradom došli smo do lokacije kod Češkog doma. Lokacija je 15 minuta vožnje udaljena od centra, blizu je novi stadion na Rujevici i dobro je prometno povezana pa se do mjesta može doći iz tri pravca. Postoje i dvije stalne autobusne linije pa smo 2019. sa SNV-om kupili 3.500 kvadratnih metara zemljišta za gradnju Srpskog kulturnog centra. Planiramo kupiti još hiljadu kvadratnih metara zemljišta od države. Tu je planirana izgradnja još jednog velikog gradskog naselja – kaže Opačić.

Dodaje da je parcela pripremljena za izgradnju, građevinski i tehnički dio projekta je također gotov. Uskoro se očekuje i zadnji potpis gradonačelnika. Idejni projekt je izradio arhitekt VLADI BRALIĆ. Bilo je planirano 2.400 kvadrata prostora, ali su smanjeni na 1.400 kvadrata neto površine. Centar će sadržavati prostor za studente, dječju školu, vrtić, učionice, službene prostorije, veliku dvoranu sa stotinu sjedećih mjesta za priredbe, kafić, restoran, kuhinju i prostor koji će se iznajmljivati. Predviđen je veći parking i sve će biti hortikulturno uređeno. Centar biti stručno vođen i u tome će priliku dobiti mladi riječki pripadnici zajednice. Sve financira SNV, a investicija je teška oko 16 miliona kuna, a tome treba dodati opremu i namještaj. Opačić kaže da očekuju saradnju sa institucijama Republike Srbije i Republike Srbije, posebno na kulturnom planu.

■ Milan Cimeša

Srpski kulturni centar bit će u susjedstvu Češkog doma



Vrtić gotov ujesen

Sve je spremno da na jesen vrtić u Plaškom bude stavljen u funkciju

NEPUNIH godinu dana nakon prvog sastanka na temu otvaranja dječjeg vrtića u Plaškom, sve je spremno da na jesen taj vrtić bude stavljen u funkciju i službeno otvoren. Tako će

tridesetak predškolaca s područja općine Plaški moći u vrtić, a roditelji će im biti sigurni da su im djeca na sigurnom.

Vrtić u Plaškom je smješten u zgradi Osnovne škole Plaški, a za preuređenje i adaptaciju prostora Karlovačka županija

je osigurala 482.000 kuna, dok je Općina Plaški za nabavku potrebne opreme osigurala 85.000 kuna. Sve teče prema planu, uređenje i adaptacija prostora su završeni, a sada slijedi opremanje i ograđivanje vanjskog dječjeg igrališta. Prošlog tjedna općinu Plaški posjetili su zamjenica županice Karlovačke županije VESNA HAJSAN DOLINAR i zamjenik županice iz redova srpske zajednice DEJAN MIHAJLOVIĆ. Domaćini su bili načelnik Općine PERO DAMJANOVIĆ i član Općinskog vijeća IVAN ŠEGO.

— Otvaranje jedinica predškolskog odgoja pri osnovnim i područnim školama konkretna je demografska mjera koju provodi Karlovačka županija. Zahvaljujući tom programu, jedinice predškolskog odgoja otvorene su u šest općina koje do sada nisu imale vrtić i time je zbrinuto više od stotinu djece. S otvaranjem vrtića u Plaškom, sve će općine u Karlovačkoj županiji, osim Ribnika, imati osiguran predškolski odgoj, što se pokazalo kao iznimno dobra demografska mjera – kažu u Karlovačkoj županiji.

■ M. C.



Tridesetak predškolaca – Plaški

INFO

‘Bombardiranje’ folka

DA folk muzika ne odgovara pojedincima u Podravini to je općepoznato. No, da su spremni svoje nezadovoljstvo iskazati na ekstremnan način, to je malo tko očekivao. Upravo to se dogodilo prošli petak u disko klubu Orinoko u Koprivnici gdje je nastupao narodnjački pjevač ESAD MARULIĆ. Tokom njegova koncerta, policiji je anonimno



javljeno kako je u spomenutom disko klubu postavljena bomba. Ova dojava bila je dovoljna da koprivnička policija prekine koncert i isprazni klub. Kako prenosi lokalni portal Podravski.hr, policija u istrazi nije pronašla nikakvu bombu. Ova okolnost upućuje na to kako je dojava bila lažna te kako joj je cilj bio prekinuti muzički događaj.

Mnogi koprivnički građani ostali su zgroženi ovim činom te su ga oštro osudili. Za mnoge od njih neshvatljivo je da je neko na takvo nešto spreman i da u tome nalazi potrebu i zadovoljstvo. Bosansko-hercegovački i srpski pjevači već godinama nastupaju u Koprivnici i Križevcima, selima podravske i križevačke kraja. Do sada većih problema nije bilo. To pokazuje i nedavni nastup MIROSLAVA ILIĆA u Križevcima koji je okupio veliki broj fanova i prošao je bez ikakvih problema.

■ Z. V.

Posjet osnovnoškolaca

UČENICI osnovne škole Dvor iz Dvora na Uni koji pohađaju pravoslavni vjeronauk posjetili su zapadni dio Gornjekarlovačke eparhije.

Tom prilikom posjetili su hram Svetog velikomučenika Georgija u Srpskim Moravicama, manastir Svetog Jovana Krstitelja u Gomirju, hram Svetog velikomučenika Georgija u Ogulinu i hram Vavedenja Presvete Bogorodice u Plaškom. Sa historijatom parohije i hrama u Srpskim Moravicama je učenike upoznao tamošnji paroh protojerej-stavrofor JELENKO STOJANOVIĆ. U manastiru Gomirje učenike je dočekao arhimandrit MIHAJLO. Nakon dužeg boravka u manastiru učenici su se uputili u Ogulin, gdje ih je dočekao protojerej MILAN SIMIĆ, paroh ogulinski. Iz Ogulina učenici su otišli u Plaški. Dočekao ih je jerej SAŠA KREMIĆ paroh plaščanski, približivši učenicima historiju mjesta i hrama. Vodio ih je paroh dvorski protonamjesnik JUGOSLAV MAKSIMOVIĆ.

■ M. C.

Појачано

активни

Трошкови реализације идеја и пројеката су све виши

Какво је тренутачно стање у српској заједници Копривничко-крижевачке жупаније?

Могло би се рећи да је ОК: након смањења пандемијских притисака, појачане су све активности, па и провођење пројеката и обиљежавање значајних датума. Но тренд иселавања у потрази за бољим увјетима живота и рада наставља се подједнако међу Србима и међу Хрватима, унаточ томе што ради рата у Украјини више није тако интензиван. У дијелу опћине Расиња још има проблема с водоопскрбом, поготову за тамошње ОПГ-ове: некаквих помака има, али је цијели процес прилично комплексан и дуготрајан, па ћемо тек видјети хоће ли и коликих помака набоље бити.



право на вијеће или бар на представнике; нажалост, једно вијеће у овом мандату нисмо успјели формирати због лоших међуљудских односа. Важно нам је, јасно, и образовање на српском језику и писму, па се тако наставни модел Ц спроводи у Великом Поганцу, гдје број ученика није толико велик, али се настава редовито одржава. Укључили смо се у анимирање ученика и родитеља, па се надамо да ће се за такав облик наставе скупити довољан број полазника и у Соколовцу. При крају је израда идејног пројекта српског културног центра у Великом Поганцу, који намјеравамо реализирати у етапама. Поред тога, Вијеће настоји осигурати новац за уређење друштвеног дома у Прњавору, а то чинимо у сурадњи с опћинским властима Соколовца и Српским народним вијећем. Како су средства за обнову друштвеног дома у Великим Сесветама већ ту, настојат ћемо и ондје што више тога уредити.

Сурађујете ли и иначе с локалном влашћу?

Да, имамо солидну сурадњу са жупанијском, иако су средства што их добивамо годинама иста, а трошкови реализације идеја и пројеката су све виши. Коректна је сурадња с градским и опћинским властима, премда би се неки предсједници наших вијећа могли с више воље ангажирати у предлагању и остваривању програма. Јасно, на темељу реално осмишљених планова. Како крижевачки ВСНМ има свој простор, буџетска средства и идеје, лакше им је тражити помоћ градске власти. Вијеће у Копривници нема свој простор, па смо иницирали да предсједник затражи то право од Града; у Соколовцу имамо простор и богат фондус, па ондје настојимо успоставити књижницу. Начелник и доначелник Расиње имају добру вољу да нам помогну, но средства те опћине нису dostatна да се за њих изборимо. То ћемо можда, уз још два наша вијећника, моћи након допунских избора.

■ Ненад Јовановић

Реците нам нешто конкретније о томе како је укидање мјера везаних уз ширење коронавируса утјецало на рад ВСНМ-а којем сте на челу?

Осмишљавамо интензивно како обиљежити крсне славе наших мјеста, примјерице Видовдана у Великом Поганцу. Поред тога, припремамо спортске игре између пет вијећа сјеверозападне Хрватске, које ће се одржати 18. јуна у Чуковцу; домаћин натјечања се мијења сваке године, а лани је то био баш Велики Поганац. Тада је у све био укључен СК Викторија из Војаковца, као дио Спортског друштва Срба у Хрватској. Чланови тог клуба имају велику вољу за судјеловање у организованим дружењима, па вјерујемо да ни ове године неће бити проблема с попуњавањем екипа спортских сусрета наших вијећника. До сада смо већ обиљежили страдање нашег народа у копривничкој Даници, првом нДХ логору, а присјетили смо се и жртава усташког масакра у Гудовцу. Будући да су нам дружења ове зиме још била ограничена, осмислили смо наградну игру везану уз израду календара, па су нам припадници наше заједнице слали слике и фотографије, а ми смо награђивали најуспјелије. Слично томе, дјеца која традиционално судјелују у благдану Св. Саве слала су нам своје духовне пјесме и заузврат добивала поклон-бонусе. У поводу Васкрса смо пак за малишане организовали наградну игру названу 'Ћирилична писаница'. Што се тиче бројног стања овог дијела наше заједнице, праве ћемо податке знати кад стигну резултати пописивања становништва, па ћемо тада започети с плановима везанима уз организацију мањинских вијећа, поготову с обзиром на то да је сљедећа година изборна. Настојат ћемо што боље покрити све средине у којима имамо

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Отежано до бесплатне правне помоћи

КОМЕНТИРАЈУЋИ у Сабору Извјешће о остваривању права на бесплатну правну помоћ и утрошку средстава за 2020. и 2021., СДСС-ова саборска заступница ДРАГАНА ЈЕЦКОВ установила је да су ова извјешћа из године у годину идентична, да се износе само бројке те се не проблематизирају сва питања која се односе на бесплатну правну помоћ. Подсјетила је да је Законом о бесплатној правној помоћи успостављен свеобухватан сунавјешће првенствено особама слабијег имовинског стања при рјешавању њихових егзистенцијалних питања. То је важно, нагласила је, јер се тако превенирају скупи судски поступци и штите права грађана. — Неријетко особе које су се нашле у тешкој животной ситуацији, бесплатну правну помоћ виде као једини излаз,

више од 80 посто случајева, навела је Јецков, док се преостали дио односио на управне одјеле у жупанијама. — Повећање броја пружене примарне правне помоћи у 2020. години нажалост није пратило повећање финансијских средстава. Чак су смањена у 2021. години. У 2021. осигуран је износ од 1.985.000 куна који је путем јавног натјечаја расподијељен на 23 пружатеља у распону од 50.000 куна до максималних 95.000 куна на годишњој разини – казала је Јецков.

Прорачунска средства за пружање бесплатне правне помоћи нису довољна за осигуравање континуираног рада овлаштених пружатеља. Уколико се максимални износ расподјели на 12 мјесеци, евидентно је да у најбољем случају мјесечни износ који удруге и правне клинике имају на располагању за пружање бесплатне правне помоћи, износи мизерних 7.916,66 куна.

Навела је још да велики број јединица локалне и регионалне самоуправе није у могућности финансирати пружатеље бесплатне правне помоћи, иако је таква могућност предвиђена Законом. Тако су становници слабије развијених под-



Страдалима у потресу бесплатна правна помоћ била је нужна (Фото: Јосип Реговић/пихселл)

као гарант какве-такве процесне 'једнакости оружја' – навела је Јецков.

Бесплатна правна помоћ на потресом погођеним подручјима била је од велике важности. Како је објаснила заступница, предувјет за покретање поступка обнове је уређеност имовинско-правних односа над некретнинама за које се подноси захтјев. Том увјету не удовољава велики број некретнина на потресом погођеним подручјима па је потребно покретати додатне правне поступке. — Становништву тих подручја било је нужно осигурати правовремену и свеобухватну савјетодавну правну помоћ, а свој допринос дале су и организације попут СНВ-а – рекла је Јецков.

Осим тога, у првој години пандемије коронавируса, у 2020., примарна правна помоћ пружена је укупно у 27.189 случајева, а у 2021. у 24.950 случајева. Тај број је 2019. години износио 20.679, што је значило повећање броја пружене примарне правне помоћи за чак 31,48 посто у 2020.

Грађани се за бесплатну правну помоћ најчешће обраћају удругама. У непосредном су контакту с грађанима, често дјелују на терену и имају директан увид у њихове свакодневне потребе. Тако из предметних Извјештаја проилази да су удруге и правне клинике пружиле примарну правну помоћ у

ручја доведени у неповољнији положај. — Проблем дефинитивно представља дуготрајност рјешавања жалби на рјешења о бесплатној правној помоћи. Правобранитељица је у дијелу свог Извјештаја, који се тиче бесплатне правне помоћи, навела да у једном предмету особа поднијела жалбу на рјешење у осмом мјесецу 2017. године, а ни након три године није добила одговор. Такођер, жупанијски уреди нису у могућности брзо процесуирати предане захтјеве, а странкама је кратак рок за улагање правних лијекова. Најочитији примјер је особа која се јавила Српском народном вијећу и којој је уручен изванредни отказ. Имала је 15 дана за одговор. Рјешење је добила три мјесеца након тога, што значи да су јој остале двије опције – да плати одвјетничку услугу или да се заступа сама – навела је Јецков неке од примјера у пракси.

Као проблематично такођер види што право на бесплатну правну помоћ имају првенствено држављани и особе на сталном боравку. Постоји много странаца који се годинама муче с остваривањем права на стални боравак, рекла је Јецков, но из године у годину им се продужује привремени боравак па тешко остварују право на бесплатну правну помоћ.

■ Ања Кожул

Valovi iz kupao- nice braće Engl

Obrtnu stanicu pod imenom Radiofonija izradili smo sami, a nije odmoglo ni što smo bili studenti tehnike. Braća Engl, Šilja, tj. Pavle Pap i Rade Končar... Kupaonica u stanu na adresi Tuškanova 15 bila je idealna za rad jedne ilegalne radio-stanice, odnosno prvog proglašenog Centralnog komiteta KPJ emitiranog na radiovalovima

Dječak je razvezao zmaja. Promijenio se krajolik: lišće je sasvim čudno, kao u jesen. Nerazumljive riječi i nebo strano nad gradom. Daleko je ostao most i podne zavičaja; dim vijuga nad raskršćima.

Ravna je zemlja, ali mali ljudi sele, sele: na zapad, na istok i nigdje kraja. Natovariše žene na leđa djecu i sitne puževe u iznošenim torbama. Među cvijećem na prozoru ostao je lakat nečiji; ili samo priviđenje.

Kiše su zatrpale predio nepoznata bilja. Glas tuži u blizini: za crnim mindušama izgubljena djevojčica. Zalepetalo je sunce na pijesku perjanicom zlatnih kolibrića. Pokažite nam put, vjetrenjače! Mi idemo bez prestanka za hljebom, za oblacima.'

(V. Parun 1947: 12)

Najveće počinjeno zlo jest ono zlo koje je počinio nitko, odnosno kojeg su počinila ljudska bića koja odbijaju biti osobama.

H. Arendt

LICA:

Glas koji bi mogao postojati: jednina ili višeglasje, sadašnjost ili budućnost, misao ili afekt

Glas koji je mogao postojati: ja ili mi, prošlost ili svestrijemovje, fakt ili sjećanje Kor: zlo je prostor anti-mišljenja

Prizor 1. Pripreme

Čujemo zvuk vodokotlića te otjecanja i kapanja vode iz slavine. Lupkanje po mikrofону i čišćenje grla. Potom udarac otvaranja kovčega čiji poklopac pada na pločice. Pozadinska glazba.

Prizor 2. I mislima možeš biti odgovorna

Čak i u proljeće neka drveća ostanu potpuno gola da služe kao metafora. Ima jedno takvo u botaničkom vrtu u njega

se više ni ne može samo tako ući iako je novoizgrađen i most između vježbalačkog parka tik do glavnog željezničkog kolodvora i neposlušnih Nymphaeaceae. Vode stajačice ih vole, silom uzgona ih čuvaju vode bare i oko njih pupaju alergeni, ljudi

su navodno sve više alergični na svijet u vremenu postprirode ~ u vremenu postistine u vremenu danas, nego li prije. Vazodilatacija, hipotenzija, simulacija glatkih mišića. Histamin u urtikariju i dermatitis, histamin u astmu i anafilaktički šok. Sve



se može dogoditi, sve može nestati, sve se može zamisliti, pitaju se je li išta zapravo ikada i bilo prije statusa 'Što vam je na umu?' na društvenim mrežama. Ulazak ima cenzus, zvuk kovanica koje se zovu kune kuna zveketa kuna je zvjer porodice glodavaca koji krvoločnošću i proždrljivošću često štete manjim glodavcima kuna je Reichskreditkassenschein kuna je ljetni novac o kojem je odluka prvi puta donesena 8. srpnja prije 81 godinu. Moja baka će biti rođena tek dvije godine nakon. Već tada neće imati oca. Jer njen je Nijemac bio antifašist. Djeca to ne mogu cijeniti, djeca se samo sjećaju da nisu progovorila do treće godine sjećaju se plača i prijekorne vike mame i omame koje su zapovijedale da se na grobove ne može odlaziti stalno jer se na zemlju mora odlaziti stalno da bi se s 14 moglo otići samovati u dački dom u Zagrebu kao dijete palog borca i stvoriti život. Cijeli život živim u Zagrebu, 3 minute pješice od Glavnog željezničkog kolodvora, 6 minuta pješice od Botaničkog vrta, 9 minuta pješice od osnovne škole u Gundulićevoj ulici, 10 minuta pješice od Akademije i Hrvatskog narodnog kazališta, na Sajmišnom trgu, na Sveučilišnom trgu, na Wilsonovom trgu, na Trgu kralja Aleksandra I., na Trgu I., na Kazališnom trgu, na Trgu maršala Tita, na Trgu Republike Hrvatske. Čak i u proljeće neka drveća ostanu potpuno gola da služe kao metafora. Izgledaju kao očišćena neuronska mreža ljudska glava na magnetskoj rezonanci. Drveće bez vanjskog tijela izgleda poput sklerotiziranog čvora mehanički je čisto jer je Botanički vrt nekadašnje mjesto organiziranog otpora drveće je bez ploda ali se uspravno vlada njegov ogoljeni skelet ta svojegla mreža dendrita i aksona glave bez kože glave bez kostiju ako to želiš učiniti ljudskoj glavi moraš je prvo usmjereno pogledati pa strijeljati. Umjesto vazodilatacije, hipotenzije i simulacije glatkih mišića, ide vazokonstrikcija, hipertenzija i simulacija srčanog mišića. Kortizol i adrenalin nas upozoravaju, strah je alarm koji kaže da uskoro više nećemo biti živi. Živim cijeli život u Zagrebu u vremenu postprirode i postistine u proljeće me hvata samoproždrući sentiment kao da imam previše godina sjećam se kako pred ljeto miriši srednji blok Gundulićeve ulice, igralište u unutrašnjosti između Mihanovićeve i Žerjavićeve, kako se uspravno može prolaziti pored Botaničkog vrta, čekati na glavnom kolodvoru, lizati sladoled silaskom sa Zrinjevca prema uglu Petrinjske i Amruševe i kako se može učiti abeceda u parku Grič.

U tim mi se trenutcima čini da se ovdje nikada nije moglo dogoditi baš ništa strašno da ničija koža ni kosti nisu mogli

Radiofonton 1941.

Povodom Dana sjećanja na Jadovno 1941. Srpsko narodno vijeće je u koprodukciji sa RadioTeatrom provelo memorijalni javni poziv 'Radiofonton 1941.' za dramski tekst na temu - Zagreb u proljeće 1941. godine. Žiri u sastavu SNJEŽANA BANOVIC, PAVLICA BAJSIĆ BRAZZODURO, DRAŽEN KREŠIĆ i ANETA VLADIMIROV je na šifriranom natječaju odabrao tri teksta, a Zagrepčani će, u okviru radiofonske izvedbe u produkciji RadioTeatra i režiji Dražena Krešića, 23. juna imati priliku poslušati prvonagrađeni tekst Zagreb proljeće 1941.' autora ANTONIJA BULJANA. Slijedom od trećeg do prvog mjesta, Novosti u ovom broju donose tekst 'Valovi iz kupaonice braće Engl' DO-ROTEE ŠUŠAK, a potom u idućem 'Ljudi, naselja, tjelesa' NATAŠE ANTULOV.

Nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
forumu

NOVOSTI
НОВОСТИ
#1174, Petak 17/06/2022



SAJSI MC | dalje se borim za mesto na sceni

Bez obzira na to što sam prisutna dve decenije, i dalje sam u ulozi ratnice. Ne postojim u sistemu, nemam zdravstvenu ni radnu knjižicu. Nisam otišla da se učlanim ni u jedno udruženje. Nemam svoju firmu. Bukvalno egzistiram u mašti ljudi

REPERKA IVANA RAŠIĆ, scen-skog imena SAJSI MC, rođena je 1981. u Beogradu. Svoju karijeru dugu punih 20 godina nedavno je krunisala petim studijskim albumom 'Kardinalna'. S diplomom Fakulteta političkih nauka u rukama, radno i životno iskustvo stekla je kao prekaljena kulturna i estradna radnica na binama širom bivše Jugoslavije. Kontra svih predrasuda, Sajsi glasno repuje o seksu i politici, na bini se transformira u domino damu na visokim štiklama, a svojim istančanim stilom izražavanja obogatila je i novi album JELENE KARLEUŠE koji je u pripremi. 'Ja se i dalje borim za svoje mesto na sceni, bez obzira na to što sam prisutna dve decenije. I dalje sam u ulozi ratnice', reči će Sajsi. Specijalno za Nadu govori o svom autorstvu, proživljenom nasilju, suradnjama s narodnjacima, ali i osporavanju njenog rada koje uglavnom dolazi od muškog dijela publike i kolega.

Za vas se govori da ste u svijet rap muzike ušli kasno, s 22 ili 23 godine. Čini mi se da su to godine u kojima mlada osoba ne zna u kom smjeru točno želi ići. Kako gledate na taj period?

Čak bih volela da sam kasnije počela da se bavim rapom, tako bih izbegla neke pogrešne odluke. Ranih 2000-ih je svet bio skroz drugačiji. Tada nisam koristila kompjuter, nisam ništa mogla sama da napravim. Ulazak u muzički studio je bio misaona imenica. Ne mogu da predočim klincima koji ovo čitaju kako je to bilo. Moj fokus je bio milijardu posto usmeren na to da počnem da kreiram. Nije bilo nikakvog biznis plana, nisam znala za reči marketing ili digital. Naprosto, morala sam fizički da budem prisutna, da redovno izlazim u klubove da mi možda daju mikrofon. A ako i dođem do mikrofona, imam 30 sekundi ili minut da nešto repujem. Bila sam previše otvorena za sve, verovala sam svima. Ispostavilo se da postoji odvratan odnos muškaraca spram žena na sceni. Način na koji vas gledaju i savetuju, a iza leđa pričaju nešto skroz drugo. Trebalo mi je deset godina aktivnog rada i posvećenosti da dospem na mesto na kojem sam danas. Moj prvi album 'Daleko je Dizni' izašao je 2010. godine, ali pravi komercijalni proboj se desio sa pesmama 'Roze tašnica' i 'Tifani'.

Tko čini vašu publiku?

Mene sluša specifična skupina ljudi, u praksi imam dokaz za to. Oni nisu ni stilski ni generacijski povezani. Liče na mene kada sam bila u srednjoj školi. To su pomalo marginalizovani klinci, osobenjaci koji vole goth i punk, koji su odbačeni zbog svoje seksualne pripadnosti. Nikad nisam imala privilegiju da imam klasičnu rap publiku. Sama sam kriva za to, šarala sam sa svojim izrazom.

Crkveno ustrojstvo je seksualno tenzično

Okosnica vaše lirike su ženska prava, seksualnost i razbijanje svih tabu tema. Zašto baš ta vrsta angažiranosti?

Sluša me specifična skupina ljudi. Liče na mene kad sam bila u srednjoj školi. To su pomalo marginalizovani klinci, osobenjaci koji vole goth i punk, koji su odbačeni zbog svoje seksualne pripadnosti

Za mene je to nešto najprirodnije, to sam ja. Lakše je kada imaš nekog da vidiš i da shvatiš da nisi sama. Ja bih volela da devojke baš to vide u meni – da nisu same. Kada sam videla prve žene koje se bave muzikom, meni je to značilo, a to je bilo u vreme kad nije bilo naznaka da ću se baviti muzikom. Ona ti se obraća, tvoja je, žena je i veruješ joj. Slušala sam i muške bendove, ali ovo je ipak prirodnije. Nikad nisam pisala tekstove prema aktuelnim trendovima.

Koje su žene bile vaši uzori kroz odrastanje?

To su bile ženske liderke punk bendova. Ja sam jako volela punk bendove kao što su X-Ray Spex i Siouxsie and the Banshees. Meni je to bilo blisko, one su mi davale dimenziju poistovećivanja.

U vašim tekstovima je specifično to što vrlo često u okviru iste strofe spajate detalj s izrazitim seksualnim nabojem uz jake religijske motive. Kao kada u pjesmi koja se zove po bivšoj porno glumici Sashi Grey spominjete goblene s likom Svetog Save. Privlačan vam je taj način izražavanja?

To mi dolazi organski. U mojoj porodici se religija nikad nije spominjala, nisam iz neke, recimo, katoličke porodice u kojoj sam mogla da steknem revolt prema tome. Inače, ako govorimo o crkvi kao o organizaciji, ona zaista jeste seksualno tenzična, celo to ustrojstvo. Sve što ljudi stvore počiva na seksualnoj osnovi. U okviru društva u kojem živimo to je sakriveno, ali ne znači da ne postoji. Kao kada se plesao twist 1960-ih. Hajde da napravimo da je u redu da nam ruke stoje baš tu i da se niko ne postidi zbog toga.

Na novom albumu ste problematizirali sexting, fotografije obnaženih muškaraca koje su upućene većini žena u digitalnoj eri. Kako gledate na tu pojavu?

Pesma 'Ringe jaja' je prozivka muškaraca koji su opsjednuti svojim polnim organom i imaju želja da to podele sa nama ženama. Jedini odgovor na tu agresivnost i nasilje jeste udarac tamo gde muškarce najviše boli – na veličinu. U refrenu se osvrćem na temu slanja fotografija koje nismo tražile. To je u vreme interneta rašireno do granica imbecilnosti. Moderna tehnologija je

omogućila masovnost, ali muškarci takve stvari rade oduvek.

Da li ste ikad na nastupima doživjeli neprijatnosti ili napade?

Još na samom početku, kada sam vežbala u kulturnom beogradskom klubu Akademija, doživela sam da muškarci ulaze u moj fizički prostor bez ikakve svesti da me ugrožavaju, da mi pričaju na uvo svakakve stvari i da mi otimaju mikrofon. Kada sam prvi put izvodila pesmu 'Tifani', publici poznatiju kao 'Mama', u Zrenjaninu me čovek iz publike gađao staklenom flašom. Videla sam da mi prilazi. Nisam se sklonila, dobila sam posekotinu i modricu na kolenu. Ali nisam pogrešila tekst, to je najbitnije. Takođe sam imala incident u Derventi. Neki dečko je uzeo ciglu da me gađa zbog pesme 'Antifa kučke', jedna devojka ga je sprečila.

Mislite li da nasilja nad ženama ima više nego ikad?

Nasilje nad ženama je konstantno tu. Sad mogu da izađem na ulicu i da mi se to desi. Mogu da odem kući i da mi se to desi. Moja generacija je doživljavala nasilje, a da nije znala da je to nasilje. Starijima je teško da shvate da su bile žrtve. To zna biti maglovito. Sediš u kafani, tamo se nešto desi, posle se pitaš: 'Da li sam ja prešla granicu ili je on, šta je mislio kada je rekao ili napravio to i to.' Ali stvari su jasne. Sada barem imamo alate da nasilje možemo alarmirati, postoji sve veće osnaživanje među ženama.

Severina me maksimalno ispoštovala

Kako ste doživjeli histeriju koja se pojavila oko pjesme Antifa kučke? Ozbiljno su se uznemirile desničarske strasti. Ta pesma je nastala dok sam prala sudove i spremala ispit iz političke sociologije. U toj pjesmi sam izmislila dve potkulture koje ne postoje u realnosti. Naime, uvek me je nerviralo kako muškarci, ali i društvo, gledaju na antifašistkinje u smislu estetike, poput kritika da im nešto fali i da nisu dovoljno ženstvene. A to što one rade društveno korisne

Uvek me je nerviralo kako muškarci, ali i društvo, gledaju na antifašistkinje u smislu estetike, poput kritika da nisu dovoljno ženstvene. A to što one rade društveno korisne stvari, to ne primećuju

stvari, to ne primećuju. Zato sam baš za njih namenila tu estetiku amazonke. Kao kučke koje imaju isklesano telo – ono što ne očekuješ, e to su one. Kao, na primer, ADRIANA LIMA u nekom sindikalnom kontekstu. Antifa kučku i 'dizel baticu', koji je levo orijentisan i profeministički nastrojen, stavila sam u određenu korelaciju. Prva reakcija je došla od desničara, zavoleli su me jer su mislili da prozivam antifašiste. Suludo!

U Srbiji se već nekoliko godina dešavaju spojevi izvođača tradicionalno suprotstavljenih žanrova. Dugo se pričalo da će izaći vaš duet s Jelenom Karleušom, na kraju ste 2016. pjesmu 'Silikoni' snimili sa Severinom. Kako ste se odlučili za te suradnje?

Bila sam voljna jer sam pre svega htela da radim. Kako drugačije da steknem iskustvo ako ne izađem iz sigurne zone? Ako mi neko profesionalno odgovara, može da peva šta god hoće, ja ću da radim sa njim. Mene je SEVERINA maksimalno ispoštovala, pozvala me je i opevala mi pesmu. Ali scena u Srbiji nije uvek bila ovako otvorena. Pamtim dane kada se nije sa odobravanjem gledalo na saradnje sa narodnjacima. Kad je Karleuša objavila da će da radi duet sa mnom, dobila sam udarac od ljudi koji me čak ni ne slušaju. Govorilo se da sam izdajica. O reakcijama kolega da ne pričam.

Cijela ta pjesma mi se čini kao planski smišljena šaka u oko dežurnim kritičarima. Od regularnog narodnjačkog aranžmana s trubačima, preko izbora teme, spota...

Naravno da je MARINA TUČAKOVIĆ napisala taj tekst. Mislim da niko pre nje nije pisao iz tog ugla da žena poseduje svoje telo i svoje silikone. Ja sam rekla: 'Ovo je toliko subverzivno, feministički i genijalno – pristajem!' To što ja ne bih menjala svoj fizički izgled, ne znači da osuđujem moral nekog drugog da to radi. Ta pesma je na neki način punk. Mislim da je previše kompleksna. Sam tekst je jasan, ali ljudima nije razumljiv uga. To nikako nije ironija. Moj tekst se nadovezuje na to sa delom kad kažem: 'Neću da radim, milostinju ja hoću.' Ne prozivam devojke koje žive na tuđi račun, samo potvrđujem njihov stav. Mogu teorijski da zamislim sebe da mi je moralno ispravno da dobijam novac na račun svoje lepote. Zašto ne unovčiti telo i lepotu ako možeš da izneseš tu ulogu? Ne možeš ako nisi sigurna da li je to ponašanje društveno prihvatljivo. To možda zvuči antifeministički, ali to jeste feministički. Sećam se, u Hrvatskoj se pojavila recenzija pesme na nekom portalu, napisali su da prozivam sponzoruše. Potpuno pogrešno.

Kako smo došli do toga da sve pjesme koje ne razumijemo ili ne prihvatamo iščitavamo u ironijskom ključu?

To me mnogo nervira. U pesmama ponekad upotrebljavam ironiju kao sredstvo izražavanja. Ma, možda postoje tri pesme u kojima sam ironična. Muzički kritičari onda svaku moju pesmu tako pročitaju. Izvinite, 'Nadrkano hodanje' nije ironična pesma! Na primer, ne verujem da postoji *guilty pleasure*. Mislim da su ljudi to izmislili kako bi se zaštitili. Osuda društva ume da bude toliko gru-



ba da osoba ne može da se nosi sa tim. Ja sam to prihvatila, ja sam na sceni. Neki drugi ljudi koji možda sastavljaju kraj s krajem ne žele da budu izopšteni, da ih ljudi gledaju čudno, pogotovo u nekom manjem mestu. I onda postoje mehanizmi da se to izbegne. Ironija može da bude jedna od tih mehanizama. Reč je o prikrivenom uživanju – osećaš krivicu dok slušaš nešto jer se određeni svetonazori ne slažu sa tim. Dobar primer za to su narodnjaci.

Nastavljamo u istom stilu. Trenutno radite na Karleušinom novom albumu?

LJILJANA JORGOVANOVIĆ, MILAN LAČA RADULOVIĆ i ja smo tim za pisanje tekstova. To je divno iskustvo, pogotovo zato što dosad nisam radila sa drugim tekstopiscima. Moram da priznam da sam se malo plašila sebe, mislila sam da ću imati problem sa egom. Međutim, to se nije desilo.

Što se sve mora uzeti u obzir pri sastavljanju teksta za nekog drugog? Moraš da prepoznaš šta osoba može da iznese. Postoje pevačice kojima određena tema ili stil ne stoje. Pisanje o zadatoj temi po narudžbi je veština. To je pre svega poznavanje osnova muzike i pevanja. Nekad ti sama melodija šapne reč. Ja nisam tako radila. Sećam se kad smo snimali moju pesmu 'Pokvarenica', slučajno se u studiju našao jedan muzičar koji je čuo da repujem deo: 'Zgutaj sličicu sa mojim likom, neću reći nikom.' Rekao mi je da ne mogu da imam na jednom mestu toliko reči na kojima se lomi jezik. 'Ja da menjam moj tekst?!', pitam ga. 'Onda se muči', kaže on meni. I namučismo se. Uživo taj stih

izvedem bez greške. Ubi me repersko dokazivanje. Nekim pesmama nisam dozvoljavala da dišu.

Da li su vas pogađali komentari da ne znate da repujete?

Ne, zato što sam znala odakle to dolazi. Rap forma je ograničavajuća za tekst. Pošto jedino znam da pišem, ne znam ostale segmente pesme, nisam želela da izgubim ni mrvicu teksta. Da sam radila u isto vreme i tekst i matricu, povinovala bih se matrici i nikad ne bih razvila pisanje inovativnih rima. Kad sam počela da pišem za druge, shvatila sam zašto sam uspevala da se izdvojim po autentičnosti. Mene zanima ideja, a njima je bitno da li može dobro da se peva.

Za koju pjesmu vam je žao što je vi niste napisali?

Ima ih previše. Recimo, pesma koju je Ljilja Jorgovanović napisala za MILICU PAVLOVIĆ 'Uz viski topao dabogda propao'. Pomislila sam – iz ovoga vrišti neka škorpija. Ljilja je napisala bezbroj tekstova, ona i Marina Tucaković su napisale čuda.

Verujem svojim fanovima

Imate osobinu koju mediji vole – ne odbijate intervju i gostovanja, bilo da je riječ o nekom dnevno-političkom listu ili o emisiji *Magazin In* na televiziji *Pink*. Imam jako lep odnos sa medijima. Doživela sam da mi se novinari sa *Pinka*

obraćaju sa punim poštovanjem, a neki *underground* mediji ne. Naravno da ću otići na *Pink*. Nema problem da za taj intervju obučem haljinu MELINE DŽINOVIĆ. Ta haljina komunicira sa publikom. Sve želim da iznesem i svugde da se pojavim, ne krijem ništa. Priča je ista, ja imam samo jednu istinu.

Kako je bilo kod Sanje Marinković?

Tamo se pojavim jednom i vide te sve mamine prijateljice. Ja sam u njihovim očima neko koga one ne razumeju, ne znaju tačno čime se bavim, ali ako sam bila kod SANJE, onda dobro radim. Nikad neću da zaboravim kad me je Sanja pitala: 'Sajsi, ti si se udala za svoju publiku?' I tako ja objasnim performans, a pevačica NADA OBRIC, koja sebi pored mene, kaže: 'Jao, bože me sačuvaj, šta pričaš, dete?' Kako da taj trenutak ne nosim u srcu? Zašto bih sebe lišila toga?

Sada morate i za naše čitateljke da prepričate čin udaje za publiku.

Sve je krenulo od venčanja za mog su-pruga. Ceremonija je bila privatna, međutim, neko je objavio jednu fotografiju i to je eksplodiralo. Uzela sam telefon i gledala kako se vest širi. Kelner mi je rekao da sam prva mlada koju je video da lista po telefonu na sopstvenoj svadbi. Mediji su moje venčanje doveli u vezu sa mojom pesmom 'Meni se ne udaje'. Taj tekst sam, inače, napravila još 2015. Moj muž je napravio demo snimak, a jedan kolega je predložio da je snimim sa NATAŠOM BEKVALAC. Ona je, doduše, rekla da joj je pesma super, ali da se nekoliko puta udavala. Na kraju je taj deo otpela moja sestra TIJANA. Meseć dana nakon mog venčanja

Pamtim dane kada se nije sa odobravanjem gledalo na saradnje sa narodnjacima. Kad je Karleuša objavila da će da radi duet sa mnom, dobila sam udarac od ljudi koji me čak ni ne slušaju

imali smo nastup u Beogradu. Počela sam da mozgam o nekom performansu i setila sam se – udaću se za publiku! Rešila sam da demistifikujem presvlačenje na sceni. Nakon što se venčam za fanove, oni će da me presvuku na bini, ja ću da ostanem u donjem vešu, oni će me obući u kućni ogrtač i ja ću nastaviti da repujem. Tako je i bilo. Jednu nogu sam podigla na zvučnik, publika me držala. Mazili su me po celoj nozi, ali niko nije prešao granicu. Verujem svojim fanovima, slučajnoj festivalskoj publici ne bih mogla.

Kada govorimo o nastupima, koliko ste zadovoljni radnim uvjetima na sceni?

Ja ne postojim u sistemu. Nema zdravstvenu knjižicu, nema radnu knjižicu ni dan radnog staža. Nisam otišla da se učlanim ni u jedno udruženje. Nema svoju firmu. Ja bukvalno egzistiram u mašti ljudi. Zadržala sam stav: kako se držim po strani sa ostatkom scene, tako se držim po strani s državom. Ne dirajte me, ne diram vas.

Kako se u tim okolnostima dolazi do honorara?

Na ruke i na reč. Išla sam na nastupe bez provere. Nikad nas niko nije prešao. Jednom smo imali slučaj na nastupu u Tuzli na kojem nije bilo krcato. Posle je vlasnik kluba došao do mene, seo i dramatično listao novčanicu po novčanicu. Stavio je prst na taj snop i rekao da klub nije bio pun, ali eto, on mi daje pare.

Možete li da izdvojite omiljeni nastup?

Odmah posle nastupa na beogradskom Beer festu, omiljeni nastup mi je zadnji koncert u Zagrebu, na Brucošijadi FER-a 2019. Nema mali broj nastupa iza sebe, u nastupe računam i ono kad baš ništa nisam znala, kad sam bacala *freestylove*. Ovo što se desilo u Zagrebu je bilo predivno zbog trenutaka koji izlaze iz okvira standardnog. Ne dešava se svaki put posle nastupa da u hodniku, gde prolazi milion ljudi, ja devojci flomasterom pišem stihove na donji deo leđa. Ona će to posle da tetovira. Nekoliko ljudi je uspelo da mi kaže šta ih veže uz mene. Jedna devojka je rekla da je počela da piše poeziju zbog mene. Čao, doviđenja, šta mi više treba!

Nasilje nije zabavno

Je li noćna zabava jednako bezbrižno iskustvo za sve, a osobito za žene i manjine koje su diskriminirane u širem društvu – LGBTIQ osobe te pripadnike srpske i romske manjine? Na tu temu razgovaramo s Viktorom Zahtilom, Anom Lovreković, Milanom Mitrovićem i Mašom Samardžijom



Noćni klubovi, kafići, koncerti i partiji su – reklo bi vjerojatno mnogo nas – zone zabave i užitka te opuštenije socijalizacije od one na poslu i cesti, dok nas muče, ograničavaju i inhibiraju dnevne brige. Ovo će biti dobra noć, predosjećamo vikendom uveče. Ali mnogi od nas ne predosjećaju nego znaju da će svaka ta noć ujedno biti i noć brojnih ograničenja, pritisaka, opreza, opasnosti i neugodnosti. Znamo, jer smo poučene nebrojenim iskustvima seksizma, homofobije i diskriminacije koji ne ostaju na vratima kluba, nego ulaze na plesni podij zajedno s nama i u raznim nam dozama i oblicima uništavaju zabavu.

Na to nas je podsjetio tekst redateljica, novinara i LGBTIQ aktivista VIKTORA ZAHTILA 'Maltretiranje u Mastersu' na portalu VoxFeminae, o iskustvima homofobije u zagrebačkom klubu. U želji da nastavimo javni razgovor o naličjima

izlazaka, pitamo se je li zabava jednako bezbrižno iskustvo za sve, a osobito za žene i manjine koje su diskriminirane u širem društvu – LGBTIQ osobe te pripadnike srpske i romske manjine. Na tu temu, osim s Viktorom Zahtilom, razgovaramo i s ANOM LOVREKOVIĆ iz feminističkog kolektiva FAKTIV, predsjednikom Romske organizacije mladih Hrvatske MILANOM MITROVIĆEM i MAŠOM SAMARDŽIJOM iz Srpskog privrednog društva Privrednik. Homofobija je, otvoreno započinje Zahtila, prisutna svugdje.

— Doživio sam je u skoro svim klubovima. Od toga da viču 'evo pederčina' ili da tip prilazi meni i dečku dok se ljubimo i govori 'nemojte to tu raditi'. Ni ne pamtim što sam sve doživio. Toliko sranja da mi je muka – kaže on.

Prema Milanu Mitroviću, rasizma upućenog Romima u kafićima u Slavonskom Brodu skoro da i nema, ali je situacija bila drugačija prije nekih

sedam godina kad su vrata kafića za Rome znala predstavljati zid.

— Tada im je u neke kafiće ulaz bio zabranjen. Ne direktno, ali ih ne bi pustili. No to su bile iznimke kojih više skoro uopće nema. Grad je tolerantan i Romi nemaju većih problema po pitanju diskriminacije, kao i u Baranji – priča Mitrović, dodajući da u Međimurju i dalje, kako mu kažu, neke Rome ne žele posluživati u kafićima.

Maša Samardžija se s izravnim nacionalizmom u izlascima se nije susretala, ali joj tijekom srednjoškolskih dana nije uvijek bilo lako izgovoriti u koju školu ide ako bi je to netko pitao u kafiću.

— Odgovorom da idemo u Srpsku pravoslavnu gimnaziju u Zagrebu smo sugerirali svoju nacionalnu pripadnost – pojašnjava Samardžija.

No, nastavlja, seksizma vani nije nedostajalo, osobito 'naizgled benignog napastovanja muškaraca'.

Noćni klubovi trebaju biti sigurna mjesta (Foto: Robin Utrecht/Abacopress)

— Često se smatra da je normalno da nepoznati muškarci ženama stave ruku na struk, priđu im s leđa ili se na koncertima stiskaju uz njih. Mislim da se to svakoj djevojci i ženi nekada dogodilo – dodaje.

Takva iskustva, smatra ANA LOVREKOVIĆ, teško je odvojiti od iskustava žena u javnom prostoru generalno. — U klubovima je možda sve malo intenzivnije. Postoji velika *anything goes* siva zona seksističkog ponašanja, natopljena krivnjom i posramljivanjem, tuđim očekivanjima, realnim rizicima – kaže.

Viktor Zahtila ističe da od loših iskustava gej ljudi masovno imaju PTSD. — Velikom broju njih se želudac stisne od najmanje prijetnje nasiljem. Nema toliko fizičkih napada jer se homoseksualci ne ponašaju kako žele, nego ima-

ju fejk manirizam kojim skrivaju svoju homoseksualnost. To je mentalitet opsade – kaže Zahtila, navodeći da u klubovima gradova poput Amsterdama i Berlina ljudi u svakom izlasku izgledaju kao u Zagrebu na Prideu, kada mogu pokazati kakvi su zapravo.

– Razlika nije u veličini klubova, cijeni pića ni kvaliteti muzike, nego u atmosferi – tamo vlada euforija samo zato što znaš da si siguran. Sigurnost je temeljni okvir mogućnosti za zabavu – dodaje.

Iskustvo izlazaka koje bi se svelo na čistu, neopterećenu zabavu, i za većinu je žena još uvijek nedosegnuta privilegija.

– Čini mi se da još uvijek ne uspijevamo pojmiti i izraziti na kojim sve razinama naše društvo producira nasilje i nejednakost, na kojim su sve razinama naša tijela zlostavljana i zanemarena, što je i kako zapravo izgleda oslobođena, čista želja, pravi užitek. Previše je prepreka na putu do toga – kaže Ana Lovreković.

Siva zona koja je u izlascima često premrežena šovinizmom je i upucavanje.

– Takva se ponašanja kod nas smatraju čak načinom udvaranja, što je potpuno pogrešno. Nijednoj ženi nije ugodno kada je muškarci u izlascima konstantno pokušavaju dodirivati – kaže Maša Samardžija.

O flertu koji je često natopljen seksizmom govori i Zahtila.

– Muškarci su patrijarhalno odgojeni i kad se upucavaju žele uvijek biti u poziciji moći i dobiti odgovarajući odgovor na svaku njihovu gestu. Užasava ih ako su imalo u prostoru ambivalentnosti. A seksualnost jest područje ambivalentnosti – ne možeš stisnuti gumb da dobiješ što hoćeš. Oni su kukavice u toj priči – smatra.

KADA upozoravamo na to da je upucavanje često prepleteno sa šovinizmom, često čujemo mračno 'predviđanje' da muškarci 'više neće moći prići ženama' i da će svatko moći bezrazložno optužiti nekoga za napastovanje. Zahtila upozorava da je to laž.

– Jasno je da svaka reakcija žena koje su morale trpjeti svašta neće biti savršeno precizna. Ti kao strejt muškarac trebaš biti spreman da se, ako neka možda i reagira pretjerano, ispričaš. Uloži taj trud jer je to osnova solidarnosti. Stavljanje naglaske na 'lažno optuživanje' nimalo ne koincidira sa statistikom lažnih optužbi. To je patrijarhalna laž – poručuje.

Milan Mitrović se posebno osvrće na poziciju Romkinja.

– Računajte kako se muškarci ponašaju prema vama, pa onda to pomnožite puta dva ili tri da saznate kako se ponašaju prema Romkinjama. Romkinje su diskriminirane zato što su žene i zato što su Romkinje. Diskriminirane su u društvu, obitelji i u sredini u kojoj žive – kaže Mitrović.

Problemi izgovoreni u javnom prostoru samo su vrh ledenog brijega.

– Većina tog ostaje neprijavljena zbog osjećaja žena i gej ljudi da neće biti zaštićeni, da su i zaštitari problematični, zbog straha od autanja. Kad pretrpiš nasilje i ne reagiraš, to je ogromna psihološka šteta i trauma koja te prati, uništava samopouzdanje i pojačava paranoju. Ali ako vrištiš, kroz to prestaješ biti žrtva – upozorava Zahtila.

Milan Mitrović (Foto: Ivica Galović/PIXSELL)

Homofobija je prisutna svugdje. Doživio sam je u skoro svim klubovima. Od toga da viču 'evo pederčina' ili da tip prilazi meni i dečku dok se ljubimo i govori 'nemojte to tu raditi', priča redatelj, novinar i aktivist Viktor Zahtila

NA pitanje šute li žene više o doživljenom nasilju, Ana Lovreković podsjeća na kampanju #ženeujavnom-prostoru, koja je razotkrila stotine slučajeva seksualnog uznemiravanja i nasilja, a poprište mnogih bili su upravo klubovi.

– Iako su svjedočanstva bila anonimna, a klubovi nisu bili imenovani, bilo je moguće prepoznati i slučajeve za koje smo čule iz drugarskih ili poznaničkih krugova, kao i mjesta u kojima su se odvijali – od mejnstrim lokala do klubova u kojima se nerijetko odvijaju feministički i antifa partiji – kaže, dodajući da problem nije toliko u šutnji žena i kvir osoba, koliko u tome što ih se ne sluša odnosno ignorira dok govore.

– Ako ih se ipak sasluša, reakcije su pretežno razočaravajuće. Ponekad smo čule za koji sastanak uprave, a svega jednom ili dvaput uslijedio je prekid suradnje – razlozi nepoznati – kaže.

Manjak reakcije je normaliziran.

Maša Samardžija (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)



Viktor Zahtila (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

– Zvalo se dogoditi da se u nekim kafićima, naročito za vrijeme nogometnih prvenstava, skandiraju ustaške ili antisrpske parole. Nije baš ugodno, ali s vremenom sam takve stvari prestala emotivno doživljavati. Nisam nikada doživjela da su oni koji viču upozoreni od strane osoblja – prisjeća se Maša Samardžija koja dodaje da su, s druge strane, prostori u kojima nikada nije doživjela nacionalizam bili alternativni klubovi.

Međutim, mada se takva mjesta obično pozicioniraju kao progresivna, seksizma i homofobije u njima ne manjka. Ana napominje da takozvana alternativna scena nije toliko progresivnija od drugih prostora.

– FAKTIV je više puta upozoravao progresivne klubove kada bi ugošćavali seksističke, homofobne, desne izvođače. Štoviše, organizirali su se i nekakvi sastanci s predstavnicima klubova ili organizatorima. Nažalost, svaki put nam ponavljaju isto: da pretjerujemo, da sve shvaćamo preozbiljno i da ti izvođači imaju publiku koja će doći, platiti karte, platiti cuge. Dakle, profitni poslovni model je iznad vrijednosti koje takvi klubovi navodno zastupaju – kaže Ana Lovreković, dok Viktor Zahtila na sličan način komentira izvođače s domaće tehno scene koji ne odbijaju suradnju s klubovima u kojima se događa nasilje.

– Bez obzira na subkulturni imidž, patrijarhat je patrijarhat, nasilnici su nasilnici, ima ih svugdje. Scena je u glavi progresivna, a zapravo kukavička, konformistička i provincijalna kao i ostatak Hrvatske – veli on.

Na pitanje od kuda krenuti u borbi za sigurnije prostore, Ana Lovreković odgovara s nekoliko sugestija.

– Dobar je start odreći se konformizma. Poslušati osobe koje su o nasilju progovorile, vjerovati im, ne relativizirati njihove priče. Ne angažirati problematične redare, ne raditi gigove bendovima koji promoviraju seksizam te – najjednostavnije, a najvažnije – kad ti netko ukaže da je došlo do uznemiravanja ili nasilja u tvom klubu, postupiti kako osoba koja je to doživjela želi – kaže ona, smatrajući da se može uključiti feminističke i LGBTQ+ kolektive u razvoj klupske politike ili kopirati primjere klubove iz inozemstva.

– U Londonu je iz punk i feminističkih krugova krenula inicijativa 'Good night out' koja je u nekoliko godina uspjela postići da brojni klubovi s različitih scena postanu uključiva mjesta za zabavu – dodaje.

Romkinje su diskriminirane zato što su žene i zato što su Romkinje. Diskriminirane su u društvu, obitelji i u sredini u kojoj žive, kaže Milan Mitrović iz Romske organizacije mladih



Ana Lovreković

Maša Samardžija drži da bi se svaka naznaka šovinizma, rasizma, homofobije i fašizma trebala kažnjavati najmanje izbacivanjem iz prostora, a Zahtila daje primjer kvir partija u Amsterdamu.

– Na ulazu je par osoba na pitalo svakoga: 'Zašto si tu? Znaš li kakav je ovo parti?' Što za tebe znači kvir parti?' Nisu me pustili unutra dok se nisu uvjerali da sam shvatio kako se trebam ponašati. Svi klubovi bi na ulazu trebali pitati svakoga: 'Jesi li svjestan da unutra ne smiješ grabiti žene i likove? Da ne toleriramo nasilje? Ako ne možeš to shvatiti, van.' To nije *bulletproof* taktika, ali je velika stvar – poručuje.

Koliko je važno da su redari u klubovima senzibilizirani, podcrtava i Milan Mitrović.

– Prije šest godina sam s prijateljem išao u noćni klub gdje me inače uvijek čekao stol i piće od gazde. Tom prilikom na ulazu je bio izbacivač koji me nije htio pustiti. Rekao mi je da je u tijeku privatna zabava. Nakon što sam porazgovarao s gazdom, sve je bilo u redu. Važno je da izbacivači imaju empatiju prema svima, a ne da je izgube ako naiđe netko malo drugačiji – kaže Mitrović.

Na kraju, u izgradnji sigurnih prostora važnu ulogu ima i publika. Mitrović ističe da je važno da i sami Romi budu svoji, normalni i nikome se na silu ne pokušavaju umiliti.

– To što je par Roma napravilo probleme ne znači da su svi takvi. Moje društvo i ja smo bili poznati gosti i uvijek smo bili neki tip medijatora, uskakali smo i razgovarali s ljudima – kaže Mitrović.

– Reagirati, pružiti izravnu podršku osobi koja je doživjela uznemiravanje ili nasilje ili, kako su prije koju godinu članice jednog sjajnog benda vrištale po stejdževima, 'You ignorant fuck, gonna put you to shame' ('Jebena neznanico, posramit ću te'), najmanje je što možemo učiniti – kaže Ana Lovreković. Potpisujemo, a za kraj citiramo jedan zaključak iz Zahtilovog teksta spomenutog na početku: 'Zabava bez solidarnosti? Čisti konformizam.' ●

Љубав у шљокицама

Документарни Филм 'Чопор пичића' пружа јединствени увид у односе унутар хрватског квир умјетничког колектива Хаус оф Фламинго

КРАЈЕМ свибња у кину Тушка-нац је у склопу Vox Феминае Фестивала одржана премијера документарца 'Чопор пичића' редатељице пауле скелин. Ради се о филму који прати прошлогодишњу Фани Пек турнеју Хаус оф Фламинга (ХоФ), хрватског квир умјетничког колектива који је активан од 2013. године. Циљ колектива је ширити и оснажити драг и квир изведбену културу, а годинама то чине чланице роксен, ентити, Колинда еванђелиста, Марино Сорел и Спазам Оргазам ака Јованка Броз Титутка.

На лањској турнеји Хаус оф Фламинго је гостовао у Сплиту, Загребу и Пули. Комбинацијом снимки с наступа уживо, интимних тренутака у бекстејџу и коментара чланица колектива, филм пружа јединствени увид у односе унутар колектива и изазове које носи сваки нови излазак на позорницу. Објашњавајући рад колектива, Ентити, на трагу неких ранијих интервјуа, објашњава како патријархално друштво, понекад и несвјесно, мисли да је срамота бити жена. Мушкарац који се свјесно одриче постулата маскулинитета и преузима оно што друштво види као резервирано за женски идентитет, лако ће зарадити етикету издајника.

Ентити је за издају увијек спремна ('Више сам госпођа него ти', рекао би лик мира жупе), па по позорници скакуће као марија антоанета. И док пјева како ће појести све колачиће, из

небодерске перике вади фете круха па их баца према публици. Пред наступ у Пули, пратимо у филму, на крух је заборавила, па јој је у задњи час нетко додао комад пице. Фини га је метнула у перику и тамо негдје на првом рефрену 'Колачића' зафрљукнула међу рају.

Уочи наступа у Пули видимо и Колинду како се срећује у заходу у којем свјетло не ради, а и на самом стејџу се редају техничке потешкоће. И наше звијезде и публика на то реагирају опуштено и заједански. Нитко није ту ради (што вања) перфекционизма. На наступу у Сплиту посебно је узбуђење међу шароликом публиком, а то примјећују и чланице колектива. Као да су граду биле насушно потребне, а и јесу. Пред сваки наступ, преко усана им се провлачи и спомен полиције, која је увијек ту негдје иза угла, и при том не нужно да прискочи у помоћ. На ту су нелагодну сјенку ХоФ-овке навикле па се и зезају да ће полицајце радо ухватити за пендрек, ако већ до каквих проблема дође.

Нису пандури једини који се у нас умију снабдијевати, што се јасно видјело и након недавног наступа Хаус оф Фламинга на отворењу геј клуба милк у Дубровнику. Њихов је наступ, точније изведба пјесме 'Херпес твога утора', оцијењен као вулгаран, дегу-тантан и некултуран (да споменемо само неке од придјева). Стихови 'Драги Оче, сада слиједи покора / Оу оу јејеееј сада пушим курац твој / Мало

сперма, мало зној / Ако желиш, бит ћу ја, херпес твога утора' испали су кап која је прелила госпарску чашу. На ноге се дигла градска власт, али ни ХоФ им није остао дужан, обављајући тако своју 'грађанску, умјетничку и напосе педерску дужност'.

'Градоначелник своју толеранцију поткрепљује постојањем 'геј плаже на Локрум'. У реду је ако о својој сексуалности и праксама говоримо у своја четири зида, ма у реду је и ако се сексамо тамо на неком отоку преко пута града, све док о томе не причамо на јавној површини. У читавој овој причи срамотне и дегу-тантанне нису ријечи 'курац' и 'сперма', него начин на који градска власт окреће леђа локалној лгбтиq популацији под притиском пуританаца и конзервативаца', стоји у реакцији коју је ХоФ објавио након наступа. У реакцији наводе и како су клупски простори повијесно важни за окупљања лгбтиq заједнице, као ријетка мјеста бивања у (дјеломичној) слободи. Нажалост, ни ти простори нису (били) без насиља (о чему пише дунђа кучинац у овом броју Наде). 'Управо је модерни покрет за лгбтиq права произашао из тренутка кад смо дословце у једном клубу дигнули шаке да спријечимо непрестано угњетавање', подсјећају нас из ХоФ-а.

ГОВОРЕћи о срагу и слављењу сексуалности као радикалном чину, нарочито у Хрватској, осим потхвата колектива као пионирских и хвалебриједних, треба рећи коју ријеч и о попутном терету, о чину излагања и ризику који овакво дјеловање са собом носи. Да одмах прво кажемо јасно – једини који се не излажу ризику када своју сексуалност јавно исказују су хетеро мушкараци. Сви друзи и све друге које се сексуално разоткривају на јавној позорници улазе у слободотворне, али и опасне воде. Када жене јавно пишу и говоре о својој сексуалности, осим што крче нове и боље путеве, константно ризикују да им се у неком тренутку њихов рад обије о главу – жена која се сексуално разоткрива, у

друштву које истовремено жели и кажњава тај порив, брзо може бити кажњена. Етикета 'промискуитетности' још увијек се лијепи свакоме тко иоле слободно дивани о сексу, а категоризирање таквих жена (и, често, геј мушкараца) као особа које су увијек 'за' секс вогу до угрожавајућег стања – оног у којем је мање вјероватно да ће се 'не' чути као 'не', а да ће се 'га' претпостављати.

Ако се жеља сматра потврђивањем онога што се већ претпоставља, онда су властите изјаве о жељи ирелевантне – што пак значи да секс никада не може бити насиље, да је узнемиравање или силовање немогућ сценариј. На том је трагу и изјава Роксен у једној од епизода Јутјуб шоуа Хаус оф Фламинга 'Обје су на нечем бијелом'. Када прича о дејтању и кориштењу разних апликација у те сврхе, Роксен наводи како се за њу одмах претпоставља да жели секс, иако то није случај. 'Можда се не би рекло, али мени ипак треба да ја особу мало упознам. Ја нећу само доћ и скинут се', каже.

Није случајно да је управо 'Херпес твога утора' пјесма која је засметала дубровачкој јавности. Иако на нашој глазбеној сцени већ десетљећима на стејџу чујемо музичаре у чијим пјесмама нпр. жене сатима добивају курцем у чело, а уче нас и у којем су граду најбоље чке јер дају пичке, то је прихватљиво зато што у тим пјесмама мушкараци јебу жене. То је, уједно, и једино јебање које хрватска јавност успијева прогутати. За свако друго вриједи упозорење – пази, играш се ватром. Па ако изгориш – сама си крива.

Тим је више умјетнички рад Хаус оф Фламинга важан. Свих нам је ових година тај колектив, плаћајући цијену (и уз много сати неплаћеног рада), донио – ужитак. Довољно је само погледати око себе, упити лица људи на сваком њиховом наступу, као и лица оних који су гледали документарца у Тушканцу. У земљи кршћанства и мучеништва, вјечног *траума бондинга*, одмака од тијела, уског и опресивног схваћања секса и сексуалности, колектив који практикује и слави ужитак уистину је радикалан. Постојеће друштвене и културне праксе углавном нам уопће не служе у потрази за трансформативним ужитком. Ужитак нам је отет у круговима потрошње, у конзумеризму који намеће жеље које су заправо одвојене од ужитка, којима се обезвређује задовољство док га се наочиглед сервира у великим дозама. Право задовољство долази кроз пунокрвно повезивање с другим људима, заједничке праксе увесељавања, истраживање и ширење ужитка. То је оно што се догађа на наступима Хаус оф Фламинга – у шљокицама, у шаренилу, у плесу, у заједничком пјевању, у тијелима која се неоптерећено изражавају, у свему што јест и што може бити.

Често се чини да левица занемарује да људе покреће и повезује и радост, а не само патња. Ужитак је заразан, што се види на свакој Фани Пек турнеји. И то даје енергију, лијепи нас једне за друге чврше и полетније. Ријечима Хаус оф Фламинга: 'Свој простор креативности, ту позорницу на коју се пењемо и микрофон који узимамо у руке, увијек ћемо сматрати подједнако алатом друштвене промјене, колико и забаве.' ●



Премијера документарца 'Чопор пичића' (Фото: Тими Шарец/Хаус оф Фламинго)

RAZUM I OSJEĆAJI

Mirnina škola



● ● ● ● ● ● ● ● ● ●
PIŠE Olja Savičević Ivančević

Glas osoba s invaliditetom je tih, sporadičan pa svaki mali pokret nešto znači. A slikovnica Mirne Brođanac, koja je sve u svom studentskom i spisateljskom stažu natipkala jednim prstom, korak je od sedam milja za ovu zemlju i društvo u cjelini

MOJA prijateljica MIRNA BROĐANAC nedavno je objavila svoju prvu knjigu za djecu koja se zove 'Lanina škola' i koja je prva inkluzivna slikovnica u Hrvatskoj. Konkretno, slikovnica koja pametno, duhovito i bez uljepšavanja i palamudenja, ali prilagođeno dječjoj dobi, govori o prvom danu u školi – a nema onoga tko se te treme prvog školskog dana ne sjeća. Osim što je autorica 'Lanine škole', Mirna je i aktivistkinja, javno istupa i bori se za prava osoba s invaliditetom, a pritom je i sama osoba s cerebralnom paralizom. A osim što je spisateljica i srčana aktivistkinja u spomenutom polju koje skupljačima političkih bodova i nije pretjerano zanimljivo, Mirna ima diplome dva fakulteta i trenutno je na doktoratu. Iako njoj ide na živce kad se tome pridaje veliki značaj, riskirat ću i spomenuti činjenicu da je Mirna sve što je napisala u svom studentskom i spisateljskom stažu – a tu su, uz književne osvrtne, jedan neobjavljeni roman i zbirka pjesama u nastajanju – natipkala jednim prstom. Nepokretnost uvelike nadoknađuje pametnom i neumornom glavom pa mi često izgleda kao da smo svi mi oko nje, u usporedbi s nemirnom Mirnom, invalidi. Ravnodušni i malodušni invalidi volje za životom, uglavnom.

Rijetko sam sretala takvu vitalnost kao kod Mirne u njenim boljim danima: kad se izveze iz studentskog doma pa spretno spusti iz ZET-ova tramvaja, onako mlada od proljeća, lijepog lica i frizure, uvijek prekrasno obučena i šeretski raspoložena. Mirna nikad nije pristala na rolu žrtve, ona je borac, jedna prkosna i ponosna, katkad i prgava borkinja. Njena 'Lanina škola' u kojoj govori o sebi pišući o drugima (i obrnuto: o drugima pišući o sebi), autobiografska je u onoj mjeri u kojoj to fikcija dopušta; bilježi školske dane jednog djeteta kao prvu životnu pobjedu, a Mirna to radi bez kalkuliranja, s određenom otmjenošću onih koje društvo ne vidi, ali zato oni itekako dobro vide nas. I kada izgovaramo riječi politički korektne, ali ispražnjene od poezije, pa tako i od supstance, poput inkluzivnosti (uključivosti po domaću), trebali bismo, možda, prije svega naglasiti da je ovakva umjetnost potrebna ne samo da nam pokaže kako žive različiti, nego koliko smo jednaki i isti.

Mirnina slikovnica je važna i mom brzonogom sinu sportašu i djevojčici s invaliditetom LANI kojoj je posvećena, njihovim učiteljicama i roditeljima, a možda najviše mojoj susjedi ZVEZDANI koja ju je dobila na poklon s posvetom i potpisom. Ta posveta, napisana nekim tuđim rukopisom, ali riječima autorice Mirne Brođanac kaže: 'Ovo je slikovnica koju bih voljela da si je mogla pročitati dok si bila dijete.'

Vrijeme u kojem će dobri pisci, koji na bilo koji način pripadaju marginaliziranim skupinama, konačno sami ispričati svoje priče, bit će lijepo i korisno vrijeme za sve. Ako je autentičnost svojstvena kvalitetnoj literaturi, ne vidim kako to može biti loše.

Zvezdanu, koja je otprilike Mirninih godina, upoznala sam u našoj ulici u Zagrebu, nakon potresa. Sjedila je u kolicima između automobila na parkiralištu ispred zgrade, u prostoru koje dijeli cestu od tramvajске pruge. Provušla sam se do nje i započela razgovor – dok joj ne dođe otac. Živimo u istoj zgradi, vidam je često, jednom se vozi na koncert, drugi put na kavu s prijateljicom, u kazalište ili na tečaj korejskog, sama ili u društvu, s novim pirsom u nosu, bistra, pristupačna mlada žena. Od onog 'potresnog' jutra kad sam je prvi put srela, počela sam drugačije doživljavati svoje noge koje su me, iako ih oduvijek uzimam zdravo za gotovo, čitav život neumorno ili umorno vodile gdje bi glava zamislila. Kad se svijet počne rušiti, kad treba spasiti glavu, svu nadu polažemo u te noge, u bijeg. Bez njih, kretanje, u najširem smislu te riječi, ovisi o drugima. Kada sam ovo prepri-

čala Mirni, rekla mi je da je za nju čitanje i pisanje kretanje. Kao i za KRIJESNICU, slijepu djevojku koja redovito dolazi na književno-likovne radionice u BLOK bazu i koja se kreće uz pomoć štapa. Za Zvezdanu takvo kretanje je vjerojatno učenje korejskog jezika. Inače, ova imena, Zvezdana i Krijesnica, sam falabogu izmislila, jer pristaju curama o kojima pišem. Njihova pojava u mom životu znači upravo to, jer su mi poznanstvo i rad s njima osvijetlili neke nove, nepoznate načine i kretanja i gledanja na stvari, kvalitete nedostupne nama 'običnima' i mislim da bi i na tim posebnostima, pa i prednostima trebalo graditi pristup osobama s invaliditetom.

Ono što je zajedničko svima spomenutima, jest briga i podrška njihovih obitelji, bez toga snaga i samostalnost ovih mladih žena, fizički ipak sasvim ovisnih o drugome, bila bi možda i nemoguća. Pamtim vršnjaka iz moje osnovne kojega je njegov otac zajedno s kolicima svaki dan preko stepeništa unosio u školsku zgradu. Iz godine u godine dječak je rastao, a otac ga je svejedno nosio. U višim razredima to je bilo gotovo nemoguće, jer je postao kus momka pa je škola tražila neka improvizirana rješenja.

TRIDESETAK godina kasnije, stvari su, ipak, nešto prilagođenije pa je tako i Mirna mogla ne samo pohađati regularnu školu, nego od srednjoškolske dobi živi sama prvo u dačkom, zatim u studentskom domu te se tako, bogme, dokotrljala i do doktorata o kojem će bez prenemaganja reći da ga nikad ne bi upisala da ima gdje stanovati. Pritom ne misli da bi joj država trebala osigurati stambeni prostor, nego nema niti mogućnost unajmiti podstanarski stančić prilagođen osobi s cerebralnom paralizom, jer takvi, izgleda, ne postoje – ne grade se ili ih nema dovoljno. Prikladan stan traži već dvije godine, a slično je i s poslom. Dok se školuju, postoji briga o mladima s invaliditetom, riješeno im je i stanovanje pa oni među njima koji imaju mogućnosti i volje studirati završe nekoliko fakulteta, sve čekajući da ih se sjeti netko na dvije noge sa zdravim očima i riješenim životnim pitanjima i da ih ne vraća na početak, u nepokretnost, nepomičnost. Zasad, nakon školovanja, prepušteni su slučaju ili se moraju vratiti roditeljima, ako ih imaju, u rodna mjesta.

Glas osoba s invaliditetom je tih, sporadičan pa svaki mali pokret nešto znači. A slikovnica Mirne Brođanac je korak od sedam milja za ovu zemlju i društvo u cjelini. Što se, pak, odnosi nadležnih tiče, najbolje da citiram Mirnin status s Facebooka: 'Uz dužno poštovanje, ne vjerujem u nacionalne dane bilo čega pa tako ni cerebralne paralize. Svaki dan mi je dan cerebralne paralize i zahvaljujem onima koji sustavno pokušavaju poboljšati broj naših ostvarivih prava i svim mojim prijateljima koji uvijek misle na prilagođen prostor, prvenstveno zato što smo prijatelji, a invaliditet je sastavnica mog iznimno slojevitog identiteta koju nitko ne negira, ali nije najvažnija. S njima je cerebralna paraliza svakodnevna suputnica i to je skroz ok. Dani u kojima političari čestitaju bilo kome što se bori da živi, a ne preživljava život koji je dobio, potpuno su nepotrebni jer se podizanje svijesti o nečemu najbolje postiže djelima. Sve ostalo su prodike.'

Mirnina škola je uskoro gotova, završit će s najvišim stupnjem obrazovanja, a u narodu se tada obično kaže da je vrijeme da se 'stane na vlastite noge'. Mi moramo vjerovati da je to moguće, jer k vragu, prohodale su sve djevojke na svim filmovima i u lektirama na kojima smo odrasle, a izmišljene priče, za razliku od stvarnih ljudi, govore moguću istinu. Ipak, to da mladi s invaliditetom 'stanu na vlastite noge' zaista moguće mogu učiniti samo nadležni političari. ●

DVOKORAK NAPRIJED Fudbalska duga

PIŠE Ivana Perić

NOGOMETNI klub Real Salt Lake postao je nedavno prva muška profesionalna sportska organizacija u povijesti američke države Utah koja je sponzorirala Povorku ponosa. Pride je održan početkom lipnja u Washingtonu, a šarenoj povorki pridružili su se članovi uprave i nogometaši kluba. 'Privilegija je kluba ne samo pripadati zajednici, nego i jačati zajednicu. Čast nam je biti dio Povorku ponosa, odati priznanje i slaviti LGBTQ+ zajednicu u Utahu i nastaviti živjeti uvjerenje našeg kluba da su svi dobrodošli u Real Salt Lake', poručili su tom prigodom iz kluba.

Mjesec dana ranije, s druge strane oceana, desio se još jedan prajdovski-pionirski pothvat. U maju je napadač engleskog nogometnog kluba Blackpoola JAKE DANIELS prekinuo desetljeća šutnje u muškom nogometu i *outao* se kao gej. Da budemo precizne, prvi koji je takvo nešto učinio u Velikoj Britaniji bio je JUSTIN FASHANU 1990., i od tada u britanskom nogometu nije bilo nijednog otvoreno gej igrača. Daniels je friško debitirao za seniorsku momčad, a istaknuo je da je htio već sada, kao sedamnaestogodišnjak, potaknuti druge da budu 'svoji, slobodni i samouvjereni'. Ovim se potezom našao među izuzecima u domeni profesionalnog muškog sporta (a posebno mačo nogometa) jer se najčešće događa da sportaši, ako se i *outaju*, to učine tek po završetku karijere. Umirovljenje i/ili preseljenje u drugu zemlju bili su putevi koje su pred *outanje* odabrali njemački nogometaš THOMAS HITZLSPERGER, američki nogometaši ROBBIE ROGERS i COLLIN MARTIN, te australski nogometaš ANDY BRENNAN.

Zašto je tome tako, dobro ilustrira slučaj već spomenutog Fashanua, prvog *outanog* britanskog nogometaša. Fashanu je bio sin nigerijskog odvjetnika i medicinske sestre iz Gvajane, koji su nove živote stvarali u Engleskoj. Par se brzo rastao, a Justin i njegov mlađi brat JOHN živjeli su u domu za nezbrinutu djecu dok ih nije usvojila obitelj JACKSON, pa su na kraju stasali u Norfolk. Fashanu je kao momak briljirao u boksu, i prije mu se smiješila profesionalna boksačka karijera negoli nogometna. Ispalo je da je u nogometu bilo više šanse za zaradu i osamostalivanje, pa je krenuo tim putem. Kao veliki talent, u ranim danima karijere, Fashanu se *outao* unutar kolektiva u kojima je igrao.



Podrška Jakeu Danielsu
(Foto: Joe Giddens/Press Association/PIXSELL)

Karijera mu je brzo bila uzdrmana glasinama koje su se proširile van tih uskih sfera, a to što je posjećivao gej noćne klubove naročito se nije dopalo menadžeru Nottingham Foresta BRIANU CLOUGHU. Fashanu je brzo završio na posudbama, vrludao od kluba do kluba. Iako je tvrdio da su ga kolege dobro prihvaćale, priznao je i da su se često zlonamjerno 'šalili' na račun njegove seksualne orijentacije. Nekoliko godina kasnije, čitavoj je britanskoj javnosti obznanio da je gej, unatoč tome što su mu nudili poštene pare da ostane u ormaru. Otkad se ta priča pojavila u medijima, više nije mogao dobiti trajni ugovor, a njegova nogometna karijera bespovratno se sanovratila. U maju 1998. počinio je samoubojstvo.

Zakladu osnovanu u njegove ime danas vodi njegova nećakinja AMAL FASHANU, a posvećena je borbi protiv rasizma i homofobije te promicanju mentalnog zdravlja u nogometu. Komentirajući Danielsovo *outanje*, Amal je rekla da bi njen stric bio sretan da je to doživio, ali i dodala da je pred nama još borbe. 'Zadnjih je godina došlo do kolektivnog odbacivanja nepravde, marširali smo za GEORGEA FLOYDA, igrači su klečali u znak podrške Black Lives Matteru. Pravi test je sada na navijačima, moraju nas povesti još dalje', kazala je. ●

ГОРСКИ КОТАО

пише Валентина Вукадиновић



Кришке од јагода

ЧЕСТО користим воће у колачима, а најдраже су ми јагоде. Идеално се слажу с логаним кремама од слатког врхња или ванилије или с неком фином чоколадном кремом. Најслађе су оне најмање, дивље, шумске које ме својим мирисом и окусом врате у дјетињство, безбрижне љетне дане које смо проводили у Лици код баке и дједа. Прхка тијеста и пите спадају у једне од најдражих ми колача, а комбинација јагода и укуса ванилије је пун погодак па сам се бацила у потрагу за рецептом који ће у себи сљубити све то. Осим старих биљежница с рецептима, у ладици писаћег стола старе куће пронашла сам и тискану књижицу рецепата 'Како треба да кухам' ауторнице ВЕРЕНЕ ШКЕРЈАНЦ. Књижица је из 1933. године и садржи 522 испробана рецепта (како пише на насловници). Управо из те књижице је и овај рецепт. Прхко тијесто, крема с маслацем и јагоде – заљубит ћете се у овај колач! Мој додатак су екстракт ванилије у креми те сируп од базге којим сам премазала јагоде. Цијели колач сам посула сјецканом бијелом чоколадом и пистацијама. Наравно, ви можете украсити колач по властитом укусу, додати му тучено слатко врхње или посути бадемима. Колач сам пекала у округлом калупу за пите промјера 26 цм и количина намирница је управо за такав калуп.

Прхко тијесто
150 г брашна (ставила сам пола оштро, пола глатко)
100 г хладног маслаца
1 жумањак
30 г шећера у праху
пола жлице бијелог вина или рума (ставила сам вино)
корица лимуна

Крема
250 мл млијека
2 жумањка
100 г шећера
1 жлица брашна (ставила сам оштро)
150 г маслаца
екстракт ванилије

Још је потребно
500 г јагода

Припрема
За припрему прхког тијеста важно је да маслац буде хладан. У посуду просијте брашно, додајте шећер у праху и прстохват соли те нарибајте хладни маслац. Све измрвите рукама да добијете смјесу налик пијеску. Додајте жумањак, пола жлице вина или рума те нарибану корицу лимуна. Умијесите глатко тијесто које немојте предуго мијесити да се масноћа не почне отапати. Одмах га разваљајте и премјестите у намашћен и брашном посут калуп. Тако припремљено тијесто прекријте прозирном фолијом и спремите у хладњаку на барем сат времена. Пећницу загријте на 180 ступњева. Тијесто из хладњака избоцајте вилицом па прекријте папиром за печење и ставите грах (или оне керамичке куглице за слијепо печење ако их имате). Пеците тијесто неких 15 мин. Након тог времена, макните папир с грахом па пеците још неких 10 мин док тијесто мало не порумени. Извадите га из пећнице и оставите да се охлади на собној температури.

За крем помјешајте пјењачом жумањке, 50 г шећера, ванилију и жлицу брашна. У посуду за кухање ставите млијеко и на лаганој ватри загријте. Када је млијеко вруће, али не и кипуће, улијте припремљену смјесу те мијешајте пјењачом док се смјеса лагано куха. Крем кухајте неколико минута на лаганој ватри. Када се крема згуснула, прекријте прозирном фолијом и оставите да се потпуно охлади. Посебно израдите омекшали маслац с 50 г шећера (ставила сам шећер у праху) да добијете пјенасту и свијетлу смјесу. Сједините охлађену кухану крем с израђеним маслацем.

На охлађено, печено тијесто ставите крем и по њој распоредите очишћене јагоде. Колач можете украсити и тученим слатким врхњем, чоколадом или прелити прељевом за торте. Ја сам јагоде премазала сирупом од базге и посула сјецкану бијелу чоколаду и пистације. Колач охладите пар сати па послужите.

Добар тек! ●

IMPRESSUM

Godina II / Zagreb | Petak, 17/06/2022

Nada #016

Друштвени magazin

SDF srpski
demokratski
forum

IZDAVAČ
Srpski
demokratski
forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA
UREDNIKA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Nina Čolović,
Anja Kožul, Ivana
Perić, Olja Savičević
Ivančević, Anja
Vladislavjević i Valentina
Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak

DIZAJN
Parabureau /
Igor Stanišljević
i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima
Savjeta za nacionalne manjine
Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
ured@sdf.hr
www.sdf.hr

biti namjerno obeživotvoreni poglavito ne blagošću proljeća koje je nama svima roditelj pa čak i čvorovima golih stabala.

Prizor 3. Jedan svijet, dva kovčega

Glas koji je mogao postojati:

Sve ovo smije trajati najviše osam do deset minuta. Potrajemo li više, mogli bi nas uhvatiti s radiogoniometrom. Dva kovčega, jedna radiostanica, čak šezdeset kila.

Zvuk gašenja svjetla, podizanja tkanine kojom se prekriva prostor.

Obrtnu stanicu pod imenom Radiofonija izradili smo sami, a nije odmglo ni što smo bili studenti tehnike. Braća Engl, Šilja, tj. Pavle Pap i Rade Končar. Jedan od dvojice braće, bio je Tunsgramov namještenik što je pretpostavljalo brži put dolaska do cijevi za odašiljače. Najbolje tada proizvedene, čak do 100 W, antenske snage. Valomjer je dopremljen s aerodroma Ivo Cotman. Kupaonica u stanu na adresi Tuškanova 15 bila je idealna za rad jedne ilegalne radio-stanice, odnosno prvog proglašenog Centralnog komiteta kpj emitiranog na radiovalovima.

Zvuk sirena. Zvuk promjene kanala. Budnica.

Kor:

Danas je Radio Zagreb prenio proglašenje Slavka Kvaternika koji građane obavještava o ulasku ustaških i njemačkih jedinica u grad. Imamo Nezavisnu Državu Hrvatsku. Imamo Poglavnika. Uskrsnuo je Božji Sin. Uz tri dana razlike.

Žanko je ispred Hrvatskog državnog kazališta ustvrdio: '...naša čežnja, hrvatska vjekovna čežnja za osloboditeljem nabujala je u tolikoj mjeri da je u metafizičkom smislu morala dovesti Poglavnika našeg.'

Zvuk pljeskanja ljudi na ulicama.

Preduvjet za uživanje u zraku je čisti zrak. Susjed se čini kao susjed, ali zapravo je prijatnija poretku, ali zapravo je prijatnija nacionalnoj ideji, ali zapravo je prijatnija čovječanstvu jer susjed nije čovjek susjed je susjed, a susjedi uvijek nešto kriju. Ulaškom u svibanj 1941., imat ćemo možda manje susjeda, ali daleko više zraka.

Tako brzo napredovati pa u mjesec i pet dana postati monarhijom, to samo rijetki mogu. Nazdravimo našem izdanku, pred vama je princ Aimone Roberto Margherita Maria Giuseppe Torino di Savoia, vojvoda od Spoleta i od Aoste ilitiga Tomislav ii., kralj Hrvatske, princ Bosne i Hercegovine, vojvoda Dalmacije, Tuzle i Knina. U zdravlje!

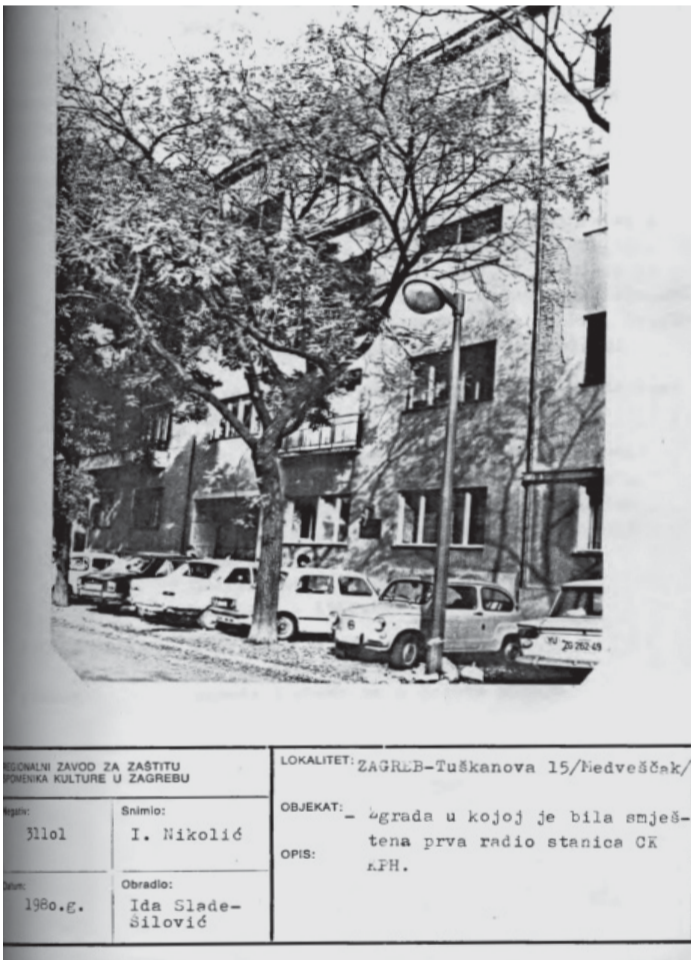
Zvuk sirena premrežen sa zveketom kristalnih čaša. Zvuk promjene kanala.

Glas koji je mogao postojati:

Ispred ulaza u zgradu, danas samo jedna ploča. Tada, samo jedna misao: Oružani ustanak je naš. Lokacije otpora sve su organiziranije. Prva emisija ide iz kupaonice. Onaj koji posuđuje stan, odlazi iz stana u potrazi za alibijem da ne spoje slučajno izvor radio-valova i vlasnike stanova. Ne posustajte, drugovi. Samo dva kovčega, preko šezdeset kila, nije odmglo ni što smo studenti tehnike. Mi smo dali stan jer želimo spasiti život, svoj i tuđi. Progon Srba traje već danima. Progon Židova traje već danima. Progon Roma traje već danima. Tko više broji taj strah? Tko broji oznake na nadlakticama, izgovor iz škola i dućana,



Radio predajnik iz 40-ih godina prošlog stoljeća



Tuškanova ulica, Zagreb

ulazak po noći, odvođenje obitelji, bacanje i paljenje privatnih stvari, iznuđivanje i premlaćivanje, nema se tu što brojati... Ove sam poznavao dosta dobro s njihovom sam kćeri išao u osnovnu školu.

Uzeli su im stan, ustaški namještenici uživaju unutra, njih su sada već odveli na sabirne lokacije i u tranzitne logore, mislim da te kćeri više niti nema. Kako se tako lako odluči da broj, da traka, da oznaka, da prezime, da fizionomija, da religija, da boja, da misao, prevladaju nad idejom ljudstva? Ljude je strah, taj strah nije strah od zubara, to je strah od patologa. Danas si živo tijelo, već sutra možeš biti mrtvo tijelo. Ne idu samo oni, idu i prijatelji Srba, Židova i Roma. Ne daj bože podržavatelji, komunisti ili osobe u or-

ganiziranom otporu. Strah može ući jako duboko. Koža od straha može nabujati.

Ali sve sada ovisi o nama. Dođite večeras na sebi najbližu lokaciju. Botanički vrt, glavni kolodvor, glavna pošta. Ako se mi ne odupremo, nitko za nas neće. Dobar dan drugarice, slušate radio stanicu Komunističke partije Hrvatske: smrt fašizmu, sloboda narodu. Radio stanicu možete hvatati svugdje, od Zagreba do Slavonije, nadam se da i tamo to kome štogod znači.

Kor:

Zatvori u Petrinjskoj, Amruševoj i Savskoj, pune svoj kapacitete velikom brzinom. Kao tranzitni logor, dobro će poslužiti i gimnazija u Križanićevoj prije odluke

tko je za Kerestinec i Zavrtnicu, a tko za Auschwitz.

Prizor 4. Osloboditelj / progonitelj

Glas koji bi mogao postojati:

Kada netko saziva osloboditelje i poglavnike zbog kojih će netko drugi morati umrijeti, netko tada zapravo zaziva progonitelje. Progonitelji pak uvijek traže žrtvu, ali ta etika nikad ne ide iz mjesta logosa, uvijek i isključivo iz mjesta patosa. Plaši me Crna Katica na glavnom kolodvoru ta parnjača 125-052 i mjesta na koja bi nas mogla odvesti. Mogu li loši vlakovi uopće voditi na dobra mjesta? Mogu li vlakovi biti loši? Misliš li da kad se izgubim u čekanju na Glavnom kolodvoru, zapravo se izgubim u čekanju na masovnoj grobnici duša koje čekaju svoj raspored likvidacije?! Misliš li da kad hodam po Savskoj, osjetim masovnu grobnicu tijela podno Učiteljskog fakulteta? Svi logori imaju jasnu arhitektoniku Focaultovsku tipologiju nadzora glavne zgrade, tornja ili povišenog mjesta s kojeg se lakše usmjeri i nacilja ljudska glava, svugdje humci, svugdje zvuk šupljeg drveta, svugdje jeza i ljudski vrisak zaustavljen u najvišoj točki, nečije tuđe *'orbe' za čist zrak. Kupaonica je pravo mjesto otpora, to je mjesto gdje si najviše živ, češće gol nego obučen, izoliran zidnim pločicama s lošim uzorkom, i sam sa svojim problemima. U ljeto se lakše ubija, cijev pištolja se manje koči, ali i tijela treba zatrpiti zemljom daleko ranije da se prevenira smrad i zaraza. U ljeto, osmog srpnja 1941. godine, izvršena je racija na Židove u Tuškanovoj ulici. Tada su uhapsili i odveli i braću Engl. Josipa i Stjepana Engla, kao i njihovu nepokretnu majku. Čulo se da su bili odvedeni u Studentski centar koji je služio kao sabirna i transportna točka. Poslije su majku vratili u stan, njih dvojicu su Ustaše likvidirale u jednom od logora. Zapečatili su mjesto na kojem je ilegalna radio-stanica djelovala, a na njeno je mjesto useljen Ustaški tabor. Majka braće Engl živjela je do 1944. godine. Njena su djeca spasila neku drugu djecu čiji roditelji nisu morali doživjeti smrt vlastite djece. Za razliku od Lee Deutsch, Veljka Ilića, Rade Sladića, braće Engl, Vojka Kavica-Kardoša, Ivana Štrka i tisuća i tisuća i tisuća i tisuća koje jesu. Zašto većina uvijek ostaje neimenovana? Tko je sve ubijen u zgradama u kojima sam živjela ili ću tek živjeti? Stanovi iz kojih je netko odveden zvuče drugačije, jeka se odbija o stvari, farinks i glasnice se češće zaustave prije nego li proizvedu glas. Misliš li da mjesta mogu pamtiti?!

Prizor 5. Mjesto otpora je svugdje ondje gdje se odlučiš ne bojati

Glas koji je mogao postojati:

Drugarice i drugovi, mislite li da mjesta mogu pamtiti? Drugarice i drugovi, a mislite li da ljudi mogu pamtiti?! Smrt je konstrukt kojeg vrijedi preživjeti samo ako je bar nešto sa sobom donio. Nadam se da će se i za vas imati tko boriti, sfsn, odjava.

Čujemo jak zvuk otjecanja mlaza vode iz slavine. Lupkanje po mikrofonu i snažno čišćenje grla. Trenutak tišine. Potom udarac zatvaranja kovčega čije se stranice zatvaraju. Pozadinska glazba.

KRAJ

■ Dorotea Šušak

Тржиште без емпатије

Брига о старијима је без емпатије и влада тржишни дух уз наплаћивање, речено је на Привредничковој трибини

Људи старије животне доби, особе с инвалидитетом и дјеца с тешкоћама у развоју суочавају се с великим проблемима, а друштво не чини велике напоре да им олакша положај, сложили су се учесници трибине 'Помоћ и разговор од врата до врата' уприличене 14. јуна у просторијама Привредника у Загребу. РОМАНА ГАЛИЋ, прочелница загребачког Градског уреда за социјалну заштиту, здравство, бранитеље и особе с инвалидитетом, говорећи о неадекватним приватним домовима за старије

и мању државних домова, нагласила је одговорност на локалној и државној разини. — У друштву ће ускоро бити 25 посто старијих од 65 година, категорији грађана о којој треба бринути. У јавности се не чује глас тих људи; они су странкама занимљиви само пред изборе – рекла је Галић и подсјетила да просјечна пензија износи око 2.900 куна, тек 50-ак куна изнад границе сиромаштва. У 11 домова за старије, у граду недостаје стотину сестара и преко сто његоватељица. Говорећи о односу с новим градским властима, истакнула је да се доносе

нове мјере за старије као и да ће за њих до краја ове године бити издвојено 4 милиона, а 2023. 13 милиона куна. Осврнула се и на особе с инвалидитетом од којих многе морају чекати његу. — У Загребу је 13 посто људи с инвалидитетом, а ту је и велик број дјеце с тешкоћама у развоју. Удруге требају пружати услуге, али не да преузимају послове држави, поготово оне које би држава направила боље – закључила је Галић. — Хрватски закони су одлични али их пракса демантира – рекла је АНДРЕЈА НИНИЋ, водитељица Одјела за установе социјалне скрби и унапређење квалитете живота старијих особа. По њеним ријечима, Градски уред је овлаштен за доношење лиценци за приватне домове, али не смије контролирати стање у њима. — Десет година заговарамо контролу, али имамо ограничена овлашћења. Брига о старијима је без емпатије и влада тржишни дух уз наплаћивање. Мјесечна цијена у јавним домовима је 2.500, а у приватним и до 12.000 куна. Иако већ шест година прописи забрањују уговоре о доживотном и досмртном уздржавању с корисницима, с обзиром да нема регистра уговора, они се и даље потписују – рекла је Нинић.

— Старији људи имају осјећај да су вишак при чему је рурално становништво у још тежем положају од градског, а најтеже је припадницима српске заједнице у којој срећом има разумијевања и солидарности – наглашава ТАТЈАНА ДРАГИЧЕВИЋ, водитељица СНВ-овог Одјела за социјална и хуманитарна питања који води пројекат 'Од врата до врата'. Како је рекла, људи на селу не могу задовољити најелементарније захтјеве; нема дућана ни здравствене скрби, не могу ријешити административне потребе, а како су села одсјечена од градова, пријевоз је социјално питање. Пројекат је започет на подручју Глине Бенковца и Доњег Лапца, али се шири, тако да сада имају 500 корисника. — Они имају право на двије возње мјесечно, а ту спадају организација те комуникација с корисницима, која је за многе од њих због могућности разговора и најважнија, рекла је Драгичевић и додала да би пројекти које воде невладине организације требали бити имплементирани у оперативне планове. У расправи су учествовали и активисти СНВ-а у пројекту ДАНИЈЕЛА КУКОЛЕЧА, МИЛАН ИВАНИЋ и ЉУБА ВРГА. ■ Н. Ј.

струирани брана на Мачјанском језеру. Надамо се да ће се радови наставити те да ћемо очистити муљ из корита језера и поставити адекватна врата на саму брану – рекао је предсједник МО Моравице МИЛАН МАМУЛА.

Радној акцији придружили су се замјеник градоначелника Града Врбовског Ђорђе Бусић те жупанијски и градски вијећник из СДСС-а ДЕЈАН ЈАКШИЋ. Ова радна акција поклопила се с акцијом чишћења коју проводи Град Врбовско те је овог викенда уз помоћ чланова Шпортско-риболовног друштва Камачник очишћена стаза око Чогрљевог језера које се такођер налази на подручју Моравица. Чланови двд-а Жељезничар Моравице покосили су и почистили центар мјеста, а чланови НК Жељезничар уређивали су околиш око просторија ногометног клуба и стадиона. ■ Н. Ј.

Акцијаши током одмора

ИНФО

Прославили Свету Тројицу

ПРАВОСЛАВНИ празник Свете Тројице традиционално је 12. јула прославио у Дугој Ријеци у Општини Расиња. Као и сваке године, прослава је почела пригодном службом у цркви Св. Тројице на којој се окупио велики број вјерника из Дуге Ријеке и других околних мјеста.

Ове године молитвено сабрање уз великопоганачког пароха БРАНИСЛАВА ТОДОРОВИЋА, предводио је и свештеник СЛАВОМИР ГВОЈИЋ из Велике Бршљанице. Кума овогодишње славе била је Споменка Смољановић са својом породицом из Великог Поганца која је кумство за сљедећу годину предала ДРАГАНИ ВУЧИНИЋ из Радељева Села. Богослужење су присуствовали и представници српске националне мањине. ВСНМ Копривничко-крижевачке жупаније је припремило послужење у црквеном дому. Крсна слава цркве уједно је слава цијелог села, а то је обиљежено турниром у фудбалу. У турниру је учествовало десетак екипа, а међу њима и Викторија из Војаковца. Након турнира, сви су добили прилику уживати сеоској забави и веселој атмосфери до раних јутарњих сати. ■ З. В.

Титуле кобасичарима

ТРЕЋЕГ мајског викенда ове године, у истарском Светом Петру у Шуми, одржан је осми сајам 'С кобасицом у Еуропу'. Организатор је била Опћина Свети Петар у Шуми уз потпору Владе РХ, министарстава, Истарске жупаније, удруга те бројних спонзора



Слободан Станковић на сајму

и подупиратеља. Ове године укупно су оцијењена 123 узорка кобасица и салама из Хрватске, БиХ те Словеније. Оцјењивање је одржано у осам категорија, а оцјењивало се 16 хрватских и словенских сензорних аналитичара и стручњака који се баве производњом, развојем и научним вредновањем кобасица и салама.

Беломанастирска 'Удруга произвођача кулена – Барањски кулен' представила је традиционалне производе, међу којима и бељску кулинову секу 'Црна славонска', која је освојила шампионску титулу, као и славонска кобасица јагодњачког ОПГ-а МИЛОРАД СТОЈКОВИЋ. Златну медаљу за кобасицу освојио је и беломанастирски ОПГ Слободан Станковић. ■ Ј. Н.



Смјештај у приватним домовима и до 12.000 куна – умировљеници (Фото: Кристина Штедуд Фабап/PIXSELL)

Вриједни Моравичани

МЈЕСНИ одбор Моравице недавно је организирао чишћење околиша Мачјанског језера у Моравицама. Радној акцији одазвали су се и ученици Жељезничке техничке школе Моравице с водитељицом ГОРДАНОМ ГЕРИЋ ПАУЛИЋ.

— На сваку акцију одазову се бројни сумјештани чиме дају потпору наставку одржавања сличних радних акција. Још важнија чињеница је како су ове радне акције препознате од одговорних у Хрватским водама, па је ове године рекон-



Акцијаши током одмора

Козмичке струне

Нова збирка песама Ђорђа Нешића инспирисана је чувеним научником Милутином Миланковићем

УОРГАНИЗАЦИЈИ подбора СКД 'Просвјета', у Вуковару је представљена нова књига поезије 'Струне' Ђорђа Нешића, књижевника из Бијелог Брда, објављена ове године у издању Центра за српске студије из Бањалуке. Збирка садржи пет циклуса од којих су прва два инспирисана Милутином Миланковићем будући да је Нешић од 2009. године на челу Културног и научног центра у Даљу који носи име великана светске науке.

— Некоме ће прва асоцијација бити гусларске струне, али овде су космичке струне у питању. То је та веза с Миланковићем и науком. Теорија струна је једна од теорија које егзистирају у тумачењу порекла свемира – појашњава аутор додајући да је реч о потпуно новим, досад необјављеним песмама. Књижевник МИРОСЛАВ АЛЕКСИЋ из Новог Сада, помоћник управника Библиотеке Матице српске, сматра да је нова Нешићева књига 'врх његовог певања по којем је данас препознатљив на савременом српском књижевном небу'.

— Осећај за меру, изванредна равнотежа у песничком смислу и избор мотива говоре о једном савршеном складу у поезији. У једном низу стражиловске

Мирослав Алексић и Ђорђе Нешић



нити у српској поезији, Нешић по мом суду спада у врх српског песништва и ред најбољих песника римоване поезије, уз Ђорђа Сладоја, Милосава Тешића, Рајка Петрова Нога и Благоја Баковића – закључује Алексић. Књига, како објашњава аутор поговора, обухваћа различите теме, од историје српске књижевности и песама космичких висина до пада у савремени свет са свим његовим посрнућима, а затим повратка путевима биља и живог света, али и вина као неке врсте есенције бића и смисла постојања.

Од 1985. године до данас, Нешић је објавио 11 збирки песама и још неколико књижевних дела. Добитник је низа значајних књижевних награда, а од септембра прошле године и награде за животно дело 'Скендер Куленовић – Књижевни вијенац Козаре'. Председник вуковарске 'Просвјете' МИЛЕНКО ЖИВКОВИЋ изразио је задовољство што је његов пододбор био домаћин премијерног представљања нове књиге Ђорђа Нешића којег, како је истакао, треба да чита и чује што више људи.

■ Д. Бошњак

чиме је заслужено оправдала свој назив. Не скривајући задовољство због посете угледних представника Матице српске то је потврдила и председница удружења.

— Данас, када смо изложени разним искушењима које није нимало лако идентификовати, Матицу српску сматрам најзначајнијом и данас најделотворнијом институцијом културе у Србији. Интересовање за рад нашег Удружења и посету дому Оцић, којом су нам велику част указали председник Драган Станић и генерални секретар Милан Мицић, доживљавам као подршку нашем раду, и као својеврсне 'знакове поред пута' којим смо се, оснивањем Удружења Ђорђе Оцић одлучили да идемо – рекла је Дејана Оцић.

Библиотеци дома Оцић угледни представници Матице српске поклонили су сет од пет књига из серије драгоцених књижевних биографија српског новинара и писца Радована Поповића. Удружење Ђорђе Оцић основано је у Даљу 20. децембра 2019. године на иницијативу Оцићеве кћерке Дејане. Главни циљ и мотив за оснивање овог Удружења је очување успомене на дело српског књижевника Ђорђа Оцића, што подразумева не само оно што је креирао у својим романима, приповеткама и драмама, него и оно што је имао као визију развоја културе и школства те целокупан однос према људима и народу ком је припадао.

■ Зоран Поповић

Матица код Оцићевих

УГЛЕДНИ представници Матице српске, председник ДРАГАН СТАНИЋ и генерални секретар МИЛАН МИЦИЋ, посетили су Удружење Ђорђе Оцић чије се седиште налази у родној кући српског књижевника у Даљу. У духу доброг домаћина њих је дочекала ДЕЈАНА ОЦИЋ, кћерка књижевника и председница удружења те чланица Матице српске, која им је укратко предочила циљеве и досадашње деловање Удружења. Гости су упознати с плановима и пројектима Удружења, од којих су неки већ у процесу реализације, а представљена им је историја породице Оцић и

куће, у склопу које се налази аутентична збирка предмета која је била инспирација књижевниковог романа 'Ердабовска збирка'. Управо из те куће потекао је академик ЧАСЛАВ ОЦИЋ, још један члан Матице српске. Осим упознавања с плановима и пројектима Удружења гости из Матице српске видели су и 'Мустре даљске', изложбу традиционалне тканине српских породица из Даља, која је отворена на Сретење и која траје до краја јуна ове године. Матица српска, као најстарија књижевна, културна и научна институција Србије, и овом је посетом изнова потврдила своје интересовање за културу Срба изван матичне државе



Милан Мицић, Дејана Оцић и Драган Станић у Даљу (с лева на десно)

ИНФО

Јубилеј фолклораша

ФОЛКЛОРНА секција гарешничког пододбора Просвјете, пригодним целовечерњим концертном обиљежила је 20 година успјешног дјеловања. Уз домаћине чији су најмлађи чланови наступили заједно с малим фолклорашима из пакрачко-липичког пододбора, наступили су њихови пријатељи из Ансамбла народних игара (АНИ) у Вуковару, пододбора Просвјете у Вировитици, куд 'Пакленице' и гарешничке Чешке Беседе, сваки од њих с по неколико кореографија.

— У дворани Хрватског дома било је више од 200 људи који су с одушевљењем и аплаузима пратили сваки наступ и бројне кореографије – рекао је за Новости председник пододбора и водитељ фолклораша Зоран Блануша након концерта. Наш пододбор цијело је вријеме развијао дјечји фолклор, по чему смо били препознатљиви у Просвјети. Данас је дјеце нешто мање па она наступају с малим фолклорашима из Пакраца и Липика гдје је прије неколико мјесеци покренут дјечји фолклор. Заједнички наступи, а до сада смо их имали три, дају прилику за заједничко дружење дјеце и њихових родитеља. Наша А секција и ветерани још увијек су бројни – каже Блануша који води фолклораше у оба пододбора.

За њега је значајно што се присутнима обратио и Миливој Миљан који је водио куд Репушница из истоименог хрватског села с којим је гарешничка Просвјета интензивно сарађивала у првим годинама свог рада, дајући тако примјер да за фолклор нема граница ни подјела.

— Значајан је и наступ АНИ-ја; фолклорашима увијек кажем да нам они и београдско Коло морају бити узор и да се требају угледати на њих, каже Блануша.

■ Н. Ј.

Чистили око Драве

ПРВЕ јунске недјеље ове године, на Свјетски дан околиша, одржана је акција чишћења осјечке Променаде, омиљене шетнице уз десну обалу ријеке Драве. У организацији Извиђачког клуба 'Јавор', преко сто волонтера прикупило је више од 110 килограма отпада, који је након акције збринут на одговарајући начин.

Том се акцијом Осјечко-барањска жупанија (Обж) придружила пројекту 'Од извора до мора', којим се промовира заштита водног богатства Хрватске те потиче на примјерено одлагање отпада. У склопу тог пројекта истог дана локалне и извиђачке удруге одржале су још шест мањих еколошких акција чишћења дијелом Хрватске – у Бјеловару, Карловцу, Валпову, Вараждину и Загребу те на отоку Чиову. У тим акцијама прикупљено је готово пет тона отпада.

■ Ј. Недић

Крст у Чуковцу

Крст је стар сигурно 100 година. Нитко није покушавао да га уклони мада је био оштећен 1991. године

ПРИСУСТВО српског народа у Хрватској најбоље откривају сачуване православне цркве и гробља. Иако представљају нијеме свједоке, они су ипак аутентични казивачи народне егзистенције на одређеном простору. Посебно је то важно у оним мјестима у којима је српска заједница пред нестајањем. Једно од таквих мјеста је и село Чуковец у самом срцу Подравине, а које су према старим старим историјским изворима, Срби основали у 16. вијеку.

У овом селу које сада административно припада Граду Лудбрегу и смјештено је у Вараждинску жупанију, живјела је до смрти и позната српска активиста организаторица многих културних

манифестација Милка Кучековић. Милка је 2014. године и постхумно добила вриједно признање Светозар Прибичевић које јој је додијелило Српско народно вијеће из Загреб. Након Милке и њезиног ангажовања у лудбрешком Вијећу српске националне мањине као и у Вараждинској жупанији, културни и национални рад у Чуковцу је у потпуности замро. Треба још нагласити да су њезином заслугом почеле и припреме за обнову мјесне православне цркве Св. Николаја чију је реализацију провео надлежни копривнички парох РАДОВАН ДИМИТРИЈ.

Поред цркве и гробља те покојне Милке Кучековић, само је још једна повезница Чуковца или како га мјештани зову "Ђуковац" са српским

коријенима. Ријеч је о великом каменом крсту који поносно стоји у средишту мјеста и тик је уз саобраћајницу која Копривницу спаја с Лудбегом и Вараждином. Крст је од цркве и гробља удаљен неких километар, а окренут је према истоку као и многи православни храмови. Крст који садржи икону је ограђен и малом металном оградом на којој су постављене тегле за цвијеће. Крст, ограду и икону потребно је обновити.

О крсту као и другим појединостима нешто више радо нам је говорио један од најстаријих становника Чуковца МИЛАН КУЧЕКОВИЋ, иначе супруг прерано преминуле Милке. Жалости га што се број мјештана све више се смањује. — Овај крст је стар сигурно 100 година, ако не и више. Нитко никад га није покушао да уклони мада је био оштећен 1991. године. Много пута знам видјети како се људи заустављају сликају и гледају крст. Занимљив је због своје љепоте и висине. Иза крста пут води до православне цркве Светог Николаја и мјесног гробља. Крст је и посвећен свету Св. Николају. У близини је дом гдје су знала долазити и наступати разна фолклорна друштва и друга удружења – рекао је Милан и додао како тренутно у Чуковцу живи јако мало Срба, свега неколико породица које ће вјероватно за пар година нестати. По питању нужне обнове крста, обратили смо се копривничком пароху РАДОВАНУ ДИМИТРИЈУ. Он је истакнуо како је крст стар и вриједан те би га свакако требало реновирати.

■ З. В.



Крст вапи за обновом

Жене на двороровима

СКД Просвјета, подбор Бели Манастир, организовао је недавно у Српском културном центру интерактивну радионицу на тему 'На српском двору из женског угла', којом је настојао указати на значајне улоге српских владарки из доба Немањића. Уједно је је постављена изложба посвећена владарима из лозе Немањића на којој се, између осталог могао видети и женски родослов, односно породично стабло по женској лози Немањића. Присутне је у име организатора и домаћина поздравио ДЕЈАН ЈЕЛИЧИЋ, председник беломанастирског подбора, а потом је РАДМИЛА ЛАТАС, председница боровског подбора и ауторка идеје, која је инспирацију за одржавање циклуса радионица на ову тему пронашла у доступној литератури и романсираним биографијама српских владарки, присутне упознала с начином на који

су долазиле на српски двор, њиховим потомством и доприносом у тадашњим друштвеним околностима.

— Иако се о женама на српском двору врло мало зна оне рађале престолонаследнице, биле су део политичких трговина, доносиле мир, градиле православне храмове и значајно



утицале на ток историје о чему сведочи податак да је за време владавине Немањића, од 1166. до 1371, било 10 владара и 16 владарки – рекла је Латас.

Зорица Ковачевић, водитељица дечје фолклорне групе куд Бранислав Нушић, српски је двор из тог доба дочарала стилизованом кореографијом коју су најхрабрији учесници брзо савладали јер основни кораци дворског плеса нису били захтевни. Учесницима радионице подељен је и дворски јеловник те сласни медањак, а водитељке радионице су читаву причу употпуниле репликама средњовековних костима и накитом израђеним према портретима средњовековних владарки, забележенима на фрескама манастира које су подигли Немањићи.

■ Зоран Поповић

Гости и домаћини интерактивне радионице у Белом Манастиру

Stogodnjak (638)

17. 6. – 24. 6. 1922: jedan hrvatski list donio je nedavno proglas u kojem poziva sve Hrvate 'da kupuju samo kod Hrvata i onih Židova, Mađara i Nijemaca koji s nama žive u slozi i ljubavi...' Srbe list spominje, ali u drugom kontekstu, opravdavajući se 'da su i neki srpski listovi donijeli slične proglose'. Na sve to oglasile su se zagrebačke Novosti ovim komentarom: 'Najbolje bi bilo da se ovi Hrvati i Srbi dogovore, pa da objave ovakav proglas: 'Srbi i Hrvati! Ne kupujte ni kod Srbina, ni kod Hrvata, već samo kod Židova, Mađara i Nijemaca koji s nama žive u slozi i ljubavi!'

* pravorijekom suda u Sarajevu bili su zbunjeni mnogi, čak i oni najsumnjičaviji. I ne toliko presudom, koliko samim njezinim obrazloženjem. Nakon višednevne rasprave o kojoj je brujaо cijeli grad, sud je osudio na dvije i pol godine teške tamnice nekog Peru Glišića (26), kovača u тамошњој željezničkoј radionici, koji je letvom ubio 'Janoša Gilana, svoga dobroга drugа, ali i suparnika u borbi за srce Marice Mihajlović...

Nesretni je Pero poput Gilana samoga, bio smrtno zaljubljen u Maricu. Ona je pak u jednom trenutku Peri obećala i brak, ali se onda predomislila i prevarila ga, zaručivši se за Janoša. A onda je, pišu novine, 'uslijedila šekspirijanska drama. Pero je bio slino potresen, vrlo brzo se odao piću i počeo neuredno živjeti. U jednom trenutku slučajno susreće svoju nesudenu dragu i čestita joj zaruke, dok mu srce puca od bola. Ona mu se izvinjava, a on joj kaže: 'Ubijaš mi život kojeg ja bez tebe ne mogu zamisliti'... Na sudu se pojavljuje i svjedok koji govori о Perinim ljubavnim mukama. 'To se ne da opisati. Pero je bio lud за njom. Često sam ga vidio kako besciljno luta ulicama i govori sam sa sobom да sanja Maricu svake ноћи, да се му се она jednoga dana ipak vratiti...' U tim svojim mukama Pero на ulici slučajno susreće svoga suparnika Gilana. U Peri kipti ljubomora, a Gilan ga namjerno provocira, govoreći о zajedničkom životu s Maricom. Jadnik je dograbio letvu s obližnjeg plotа i Gilan je već sljedećeg trena pao mrtav...' A sad slijedi obrazloženje presude: 'Glišić je uzeo letvu s plotа, što će reći – да је kanio ubiti Gilana, letvu bi ponio od kuće, što opet znači да се не radi о umorstvu. Osim toga, lubanja usmrćenog bila je abnormalno tanka. Da mu je lubanja bila normalna, smrt možda ne bi ni nastupila. Sud je prilikom izricanja kazne optuženom uzeo u obzir i neke olakotne okolnosti: Glišićevu nesreću u ljubavi, ali i u životu, jer je bio zarobljen u ratu на talijanskom frontu, njegovu neporočnost, kajanje, uzrujanost, žestoko ganuće srca uslijed ljubomore...' Kad ga је sudac Bać nakon izricanja presude upitao је li zadovoljan njome, Pero је odgovorio: 'To ću vam reći за tri dana...' Publika је inače pljeskom pozdravila presudu, а optuženikovi prijatelji svi odredа су се s njim izljubili u sudnici, pozdravljajući ga са – zbogom naš Pero!

■ Đorđe Ličina

Charlottesvillu 2017. Sudeći prema dosadašnjem tijeku suđenja, 'zločini terorizma' neće se tražiti ni za aktere upada u zgradu Kongresa u Washingtonu 6. siječnja 2021., nakon izbora na kojima je Donald Trump izgubio.

Na drugom kraju svijeta, u Australiji, krajem prošle godine započelo je suđenje također dvjema klimatskim aktivistkinjama koje su se konopcima spustile niz opremu za ukrcaj ugljena u luci Newcastle u Južnom Novom Walesu. U pitanju je najveća svjetska luka za prijevoz ugljena, u zemlji koja je druga najveća izvoznica ugljena na svijetu, a aktivistkinjama zbog ometanja ukrcaja prijeti do 25 godina zatvora. U razdoblju od tjedan dana australske su vlasti uhapsile 18 članova organizacije Blockade Australia zbog 'onemogućavanja 60 milijuna dolara vrijednog izvoza ugljena'. Lokalne vlasti te su blokade nazvale 'ekonomskim vandalizmom' i obznanile da su 'prošli dani kada je policija samo odnosila prosvjednike zato što su izrazili politički stav'.

Nešto ranije, ponovno u SAD-u, ekološkim aktivistkinjama SAMANTHI BROOKS i ELLEN BRENNAN REICHE započelo je suđenje zbog kršenja zakona kojim se zabranjuju 'teroristički napadi i činjenje štete' na željezničkoj infrastrukturi. Dvije su žene između tračnica na pruzi u blizini granice s Kanadom postavile prijenosnik struje, što je dovelo do automatskog kočenja vlaka. Aktivistkinje su se solidarizirale sa starosjedilačkim narodima na području kanadske Britanske Kolumbije koji se protive izgradnji naftovoda Coastal Gaslink, a prijeti im do 20 godina zatvora.

U trenutku početka suđenja Brooks i Reiche FBI je istraživao 41 slučaj sabotaže željeznice u saveznoj državi Washington u periodu od 18 mjeseci, a u jednom slučaju došlo je do izlivanja 29 tisuća galona nafte iz teretnog vlaka, što je ujedno i najozbiljnija eko-sabotaža u novije vrijeme. Relevantne službe zaključile su da je posljednjih godina u klimatskom aktivizmu došlo do (ponovnog) porasta korištenja direktnih akcija, uključujući vandalizam, uništavanje industrijske opreme i postrojenja i sabotaže na infrastrukturi. Sve to posljedica je zaoštravanja klimatske krize i političkog nečinjenja da se ona zaustavi, kao i zahuktalog nasrtanja na posljednje preostale prirodne resurse, često smještene na područjima starosjedilačkih naroda. Posljedica je to i sve raširenije spoznaje da je kapitalistički sustav do te mjere neodvojiv od eksploatacije da od njega nema smisla očekivati nikakvo djelovanje.

U velikom istraživanju o takozvanom eko-terorizmu koje je portal The Intercept objavio 2019. godine povijest tretmana ekološkog aktivizma smješta se još u eru zloglasnog višedesetljetnog direktora FBI-a J. EDGARA HOOVERA, koji je smatrao da ekološki aktivisti predstavljaju 'opasnost po društvo'. Tijekom 1980-ih najradikalnija je bila skupina Earth First!, čiji su članovi vršili direktne akcije kako bi spriječili rad pilana, hidroelektrana i građevinske radove u zaštićenim staništima. Arhivi FBI-ja svjedoče da je ta agencija Earth First! istraživala kao skupinu koja udovoljava definiciji 'domaćeg terorizma', no eskalacija represije protiv eko-aktivizma počela se događati u posljednja dva desetljeća, s terorističkim napadom 11. rujna 2001. kao prekretnicom u širenju zakonskih mogućnosti progona.

Prije 11. rujna najaktivnije su bile organizacije Animal Liberation Front (ALF) i Earth Liberation Front (ELF), koje su u policijskoj operaciji Backfire praktički ugušene. Krajem travnja započelo je suđenje istaknutom članu tih skupina JOSEPHU DIBEEJU. Nešto ranije kubanske vlasti izručile su ga SAD-u, nakon što je 15 godina bio u bijegu. Dibe

Jessica Reznicek
(Foto: Facebook)

priznao krivnju za optužbu da je u drugoj polovici 1990-ih sudjelovao u nekoliko akcija koje su prouzročile 45 milijuna dolara štete, od čega više od polovice otpada na podmetanje požara na skijalištu u Coloradu. Neposredno prije njegovog bijega iz zemlje 2004. FBI je te dvije skupine nazvao 'najaktivnijim kriminalnim terorističkim elementima u Sjedinjenim Državama', a iako ni u jednoj akciji nitko nije ozlijeđen, očekuje se da će Dibe dobiti zatvorsku kaznu od najmanje sedam godina.

Budući da su ALF i ELF tijekom 1990-ih najviše napadali postrojenja za proizvodnju mesa i krzna te laboratorije u kojima se eksperimentiralo na životinjama, upravo su lobiji tih industrija bili i najaktivniji u nastojanjima da se postroje zakoni protiv 'eko-terorizma'. Dokumenti koje je dobila organizacija za transparentnost Property of the People svjedoče da su industrijska udruženja kontinuirano surađivala s FBI-jem i Ministarstvom pravosuđa, te da su zajedno sastavili bazu podataka dvjestotinjak organizacija u Sjevernoj Americi, koje je agencija potom nadzirala. Menadžeri industrijskih udruženja, kao što je primjerice ono krznarsko Fur Commission USA, redovito su sudjelovali u vladinim radnim skupinama i kongresnim saslušanjima o 'eko-terorizmu', a donošenje Patriotskog zakona 2001. i širenje definicije terorizma stvorili su uvjete za dodatnu represiju.

Ekološki aktivisti postali su laka meta jer je njihova retorika bila eksplicitno kritična prema kapitalističkom načinu proizvodnje, u trenutku kada je nacija zbilja redove u nastojanju očuvanja 'američkog načina života' ugroženog militantnim islamizmom.

Will Potter, autor knjige
'Green is the New Red'



Menadžeri industrijskih udruženja redovito su sudjelovali u vladinim radnim skupinama i kongresnim saslušanjima o 'eko-terorizmu', a donošenje Patriotskog zakona 2001. i širenje definicije terorizma stvorili su uvjete za dodatnu represiju



Već nekoliko dana nakon donošenja Patriotskog zakona glasnogovornik ALF-a i ELF-a CRAIG ROSEBRAUGH, sada autor knjiga i filmova, dobio je poziv za kongresno saslušanje na kojemu je rekao da 'vlada, ukoliko je zaista zainteresirana za iskorjenjivanje terorizma u svijetu, prvo treba ukinuti američki imperijalizam'. Članove Kongresa i vlade nazvao je 'najvećom skupinom terorista koja predstavlja istinsku prijetnju životu na planeti'.

Nekoliko godina kasnije, uz debelo prisustvo lobističkih organizacija, donesen je Zakon o terorizmu protiv poduzeća koja se bave životinjama, kojim se kriminalizira 'uplitanje' u poslovanje bilo kojeg takvog poduzeća. Na 20 godina povećane su maksimalne kazne za materijalnu štetu, no zakon se nije odnosio na rudarska, šumarska ili postrojenja fosilnih goriva. Takve odredbe morale su pričekati dolazak Donalda Trumpa na vlast, s obzirom na to da je njegova administracija krajem 2017. donijela Zakon o zaštiti kritične infrastrukture, kojim su pooštrene kazne za neovlašteno ometanje posjeda i sprječavanja operacija naftovoda i plinovoda. Najmoćnije udruženje naftne i plinske industrije Američki institut za naftu pohvalio se tada dobrom suradnjom s pravosudnim vlastima, a u međuvremenu je 17 saveznih država uvelo svoje verzije tog federalnog zakona.

Tretiranje eko-aktivizma kao terorizma nipošto međutim nije ograničeno na sjevernu Ameriku i Australiju, a recentnije su u Evropi zabilježeni slučajevi poput onog iz Francuske 2015., kada je policija u kućni pritvor, bez sudskog naloga, stavila 24 klimatskih aktivista uoči konferencije na kojoj je donesen Pariški sporazum o klimatskim promjenama.

Uoči sljedećeg COP-a u Poljskoj 2019. tamonjše su vlasti zabranile ulazak u zemlju 13 aktivista, uz obrazloženje da 'predstavljaju opasnost za javni red i nacionalnu sigurnost', a prethodno je parlament donio specijalni zakon kojim je policiji dozvoljeno da prikuplja podatke o sudionicima konferencije.

Iako su, prema podacima organizacije za ljudska prava Anti-Defamation League, u Americi između 2002. i 2018. godine 80 posto svih ubojstava povezanih s ideolo-

I u Evropi su zabilježeni slučajevi poput onog iz Francuske 2015., kada je policija u kućni pritvor, bez sudskog naloga, stavila 24 klimatskih aktivista uoči konferencije na kojoj je donesen Pariški sporazum o klimatskim promjenama

kim ekstremizmom počinili pripadnici ekstremno desnih pokreta, Ministarstvo domovinske sigurnosti 2009. povuklo je vlastiti izvještaj o opasnostima domaćeg desničarskog ekstremizma pod pritiskom ekološki štetnih industrija. Kao što je već spomenuto, čak ni nakon što su relevantne agencije spoznale da je upravo desni ekstremizam najsmrtonosniji oblik domaćeg terorizma u SAD-u, te se spoznaje još uvijek nisu pretočile u praksu kada je u pitanju sudski progon. WILL POTTER, aktivist i istraživački novinar koji se bavi progonom aktivista u sklopu 'rata protiv terorizma', u svojoj knjizi 'Green is the New Red' napisao je da je takva politika pogonjena ne samo korporativnim lobiranjem, već i dubinski različitim ideologijama. 'Stavovi koji motiviraju ekološke aktiviste predstavljaju se kao ideološka prijetnja temeljnim konceptima o tome što znači biti Amerikanac, a to su prije svega obrana kapitalizma, vjerski usmjerena država, zaštita industrije i uvjerenje da su ljudska bića izuzetna', napisao je Potter. ■

INTERNACIONALA

Prehrambena apokalipsa

Ako se ne nađe rješenje za ukrajinske žitarice, rat u toj zemlji gurnut će desetke milijuna ljudi u glad te izvjesno izazvati masovne neredne i nasilje diljem svijeta

NEDAVNO je glavni tajnik Ujedinjenih naroda ANTONIO GUTERRES upozorio da nestašica žitarica i gnojiva uslijed rata u Ukrajini, globalnog zagrijavanja i problema s opskrbnim lancima uslijed pandemije prijeti da otjera desetke milijuna ljudi u prehrambenu nesigurnost. Svjetski program za hranu (WFO) procjenjuje da se približno 49 milijuna ljudi suočava s alarmantnim razmjerima gladi, dok oko 811 milijuna svake noći gladno dolazi na počinak. Broj ljudi na rubu gladovanja u afričkom Sahelu trenutno je barem deset puta veći nego što je bio prije pandemije koronavirusa. Međunarodna konzultantska tvrtka Verisk Maplecroft upozorava da se u naročitoj riziku nalaze srednje razvijene zemlje koje su financijska sredstva iscrpile boreći se protiv pandemije.

'Te su zemlje bile dovoljno bogate da tijekom pandemije ponude socijalnu zaštitu, ali sada se muče s održavanjem visokih troškova vitalnih za životni standard velikog dijela njihovog stanovništva', kaže izvještaj. Navodi se da bi Argentina, Tunis, Pakistan i Filipini do kraja 2022. mogli biti suočeni s povećanim rizikom od socijalnih nemira. Nedostatne hrane, povećanje cijena, prekidi opskrbe strujom, benzinom, plinom za kuhanje i lijekovima ovog su proljeća doveli do političke krize u Sri Lanki i višemjesečnih nasilnih prosvjeda koji su kulminirali ostavkom premijera MAHINDE RADŽAPAKSA. Guardianov kolumnist SIMON TISDALL podsjeća da je dvoznamenkasta inflacija zbog koje si mnogi

Pakistanci nisu mogli priuštiti hranu bila važan faktor u padu IMRANA KANA s vlasti. Dugotrajni faktori poput represivnih vlasti ili korupcije poticali su prosvjede u obje zemlje, ali dramatičan nedostatak hrane i inflacija su katalizator koji je situaciju doveo do usijanja. S tom perspektivom sada se suočava i niz drugih vlada, od Perua i Kube do Libanona i Tunisa. Analitičari uspoređuju aktualne događaje na Bliskom istoku s pobunama tijekom 'Arapskog proljeća'. Egipat, čija je vlada srušena 2011. godine, najveći je svjetski uvoznik pšenice, a prošle godine 80 posto egipatskog uvoza žitarica došlo je iz Ukrajine. Pritom se 70 milijuna Egipćana prehranjuje državno subvencioniranim kruhom. I u globalnim razmjerima i u pojedinim zemljama daleko više će stradati siromašni: dok prosječno britansko domaćinstvo na hranu troši 10 posto prihoda, u Keniji ta cifra iznosi čak 40 posto. Međutim, 'prehrambena apokalipsa' neće nikoga ostaviti nedirnutim.

Učinak ruske agresije na susjednu državu što se tiče raspoloživosti i cijena osnovnih prehrambenih proizvoda kao što su pšenica, kukuruz, ječam ili suncokretovo ulje je ogroman. Ukrajina i Rusija u normalnim okolnostima proizvode oko 30 posto svjetskog žita namijenjenog izvozu. Sam ukrajinski izvoz iznosi devet posto svjetskog tržišta žita, 16 posto tržišta kukuruza i čak 42 posto tržišta suncokretovog ulja. Procjenjuje se da je zbog ruske blokade ukrajinskih crnomorskih luka – pri čemu se 90 posto ukrajinskog izvoza žitarica odvijalo pomorskim prometom – između 20 i 25 milijuna tona pšenice zaglavljeno u Ukrajini. Istovremeno, svjetske cijene žitarica divljaju, a već sada upitna nije samo ovogodišnja ukrajinska žetva, nego i ona naredne godine.

'Kada se bude pisala povijest ukrajinskog rata, bezobzirno korištenje hrane kao oružja

od strane Rusije te namjerno osujećivanje opskrbe svijeta, što ugrožava živote bezbrojnih milijuna, možda će biti ocijenjeni kao veći zločin čak i od ničim izazvanog napada na susjednu zemlju', zaključuje Tisdall. Sličnim riječima ovog je tjedna Rusiju napao i predsjednik Europskog vijeća CHARLES MICHEL.

Ruski mediji i dužnosnici kao uzrok krize redovno navode zapadne sankcije te ističu da je njihovo ukidanje uvjet za omogućavanje izvoza žita. Neovisno o uzroku rusko-ukrajinskog rata, izvjesno je da bi s vremenom mogao rasti pritisak na PUTINA. Upravo su zemlje takozvanog Trećeg svijeta najmanje sklone zapadnim sankcijama protiv Rusije ili makar osudi agresije, no početkom lipnja predsjednik Afričke unije MACKEY SALL ruskom je vodi poručio da su afričke zemlje neđužne žrtve rata u Ukrajini. Rusija je izrazila načelnu potporu UN-ovom planu za stvaranje sigurnih pomorskih koridora za izvoz žita. Moskva, međutim, zahtjeva pravo na pretres brodova kako bi osigurala da neće dostavljati oružje, dok je Ukrajina izrazila strah da će uklanjanje mina olakšati ruske napade na obalu. Vjerojatno će s vremenom rasti i pritisak na Zapad i Ki-jev da popuste Rusiji. No ukoliko se uskoro ne nađe rješenje, izvjesno je da će brojnim milijunima ljudi osim gladi uskoro prijetiti i masovni nemiri i političko nasilje. A to će utjecati na čitav planet.

■ Jerko Bakotin

Iran: kriza siromaštva

Iz Teherana ovih dana stižu vijesti o pljački nacionalne banke Melli, odrađenoj u holivudskom stilu – lopovi, od kojih je 13 zasad uhićeno, uspjeli su isprazniti više od 160 sefova. Teheran, grad koji se nekoć mogao hvaliti reputacijom relativno sigurnog mjesta, nakon godina sankcija, ekonomske krize i lošeg upravljanja, bilježi sve veći porast kriminala, naročito pljački. Prema službenim podacima iranskog statističkog centra, broj krađa dramatično se povećao u posljednje četiri godine, od američkog uvođenja sankcija. Građanima se savjetuje da poduzmu dodatne mjere opreza dok se kreću Teheranom, dok su žene i djeca posebno upozoreni da ne ulaze u neoznačene taksije. Oko milijun ljudi godišnje biva uhićeno zbog zločina povezanih s krađom, a policija i pravosuđe pokušavaju održati korak s intenzivnim rastom potrebe za njihovim intervencijama. Kako navodi kriminalistička policija Teherana, 2020. godina donijela je jednu važnu promjenu – gotovo polovica uhićenih bili su počinitelji kaznenog djela prvi put, za razliku od prošlosti kada su većina uhićenih bili ponavljači, ranije pritvarani i osuđivani. Sve je više istraživanja koja ukazuju na korelaciju između visoke stope nezaposlenosti u Iranu i porasta kriminala.

Iranski ekonomski istraživač EHSAN SOLTANI u regionalnim medijima često ističe kako je siromaštvo faktor koji najviše utječe na sve veći broj zločina u zemlji. Za portal Middle East Eye naveo je kako su se krađe javne imovine utrostručile u posljednje tri godine, a krađe privatne imovine više nego udvostručile. Uz rastuću ekonomsku nestabilnost, devaluaciju nacionalne valute i nedostatak povjerenja u financijske institucije zemlje, mnogi su svoju novčanu uštedevinu pretvorili u predmete poput zlata, nakita ili vrijednih metala, kao i u valute poput američkog dolara. Te zalihe mnogi drže u kućama, a ne u bankama, što je dovelo do značajnog porasta stope provala u privatne objekte. Najrecentnije izvješće iranskog Ministarstva rada pokazuje da više od trećine iranskog stanovništva živi u 'apsolutnom siromaštvu', a oko 55 posto stanovništva živi ispod 'normalne' granice siromaštva. Uz sve veći broj ljudi koji su katapultirani u neimaštinu, krađama se okreću i oni najmlađi, pa tako istraživač MUHAMED REZA MAHBUBFAR navodi kako i, primjerice, djeca od šest godina sada krađu da bi pomogla svojim obiteljima. Diljem zemlje raste i cyber-kriminal, evidentirane su brojne internetske prijevare.

Iako su važan otegotni faktor svakako pandemija i globalna svjetska kriza i rat u Ukrajini, iranska ekonomija primarno pati zbog sankcija koje je 2018. godine uveo bivši američki predsjednik DONALD TRUMP. Podsjetimo, nuklearni sporazum s Iranom sredinom 2015. potpisale su sve stalne članice Vijeća sigurnosti, kao i Njemačka i Europska unija. Iran je tada odustao od razvoja nuklearnog programa u vojne svrhe, a u zamjenu je dobio ukidanje ekonomskih sankcija. Trump je sredinom 2018. jednostrano povukao SAD iz sporazuma, iako je Iran uredno prošao sve dotadašnje međunarodne kontrole. Iranu su brzo nametnute nove sankcije, kao i kompanijama koje su s Teheranom surađivale. Ciljalo se, kako to američke vlasti često ciljaju, na promjenu režima. Do promjene režima posljednje četiri godine nije došlo, ali jest (kako i to često biva) do masovnog osiromašavanja i uništavanja života iranskog stanovništva. Diljem Irana posljednjih godina jačaju i prosvjedi i radničke pobune. Nedavno su u brojnim gradovima prosvjedovali penzioneri, a početkom godine zbog smanjenja plaća i pogoršanja radnih uvjeta niz prosvjeda održali su industrijski radnici, kao i radnici i radnice u obrazovanju. Od radnika u šećeranama do učitelja, vlast je prosvjede nasilno gušila, a mnogi su prosvjednici uhićeni i još uvijek čame iza rešetaka. Iako radnički pokret jača, Iran se još čini daleko od promjene režima – barem onakve kakvu bi SAD želio (prospérité radnog naroda im, naravno, nije bitan).

Razgovori o obnovi nuklearnog sporazuma još uvijek su u ozbiljnom zastoju, a u članku koji je nedavno objavio Foreign Policy navodi se kako nas možda 'samo tjedni dijele od toga da Iran postane nuklearno sposoban'. I ta predviđanja valja uzeti s rezervom, jer smo ih čuli već više puta. Ono prema čemu bi napokon valjalo usmjeriti sve riječi i djela jest činjenica da je zemlja za sve drugo već dugo nesposobna, i da ju je netko takvom učinio. A iz takve zemlje, jasno je, trenutno ništa dobro ne može proizaći.

■ Ivana Perić



Ovoproljetni sukobi u Kolombu, Šri Lanka (Foto: Stringer/Reuters)

Saglasnost ni o čemu



Stiče se utisak da nisu bili na istom događaju, tako analitičarka Tanja Topić komentira sastanak bosanskih političara s predsjednikom Evropskog vijeća Charlesom Michelom

Poeni prije izbora – Charles Michel i Milorad Dodik (Foto: Armin Durgut/PIXSELL)

OD 17 pozvanih predstavnika parlamentarnih BiH. stranka, po pozivu predsjednika Evropskog vijeća CHARLESA MICHELA, na sastanku se pojavilo njih 14. Trojica koji su odbili doći su predsjednik Saveza za bolju budućnost FAHRUDIN RADONČIĆ, predsjednik Srpske demokratske stranke MIRKO Šarović i predsjednik HDZ-a DRAGAN ČOVIĆ koji je došao u Bruxelles, ali nije otišao na sastanak, nego je ostao u hotelskoj sobi. Svoj neodlazak na sastanak objasnio je riječima: 'Neću sjediti u istoj dvorani gdje sjede dva bošnjačka člana Predsjedništva', misleći na Željka KOMŠIĆA i Šefika DŽAFEROVIĆA. Ono na što je njih 12 dalo saglasnost zove se 'Politički dogovor o principima za osiguranje funkcionalne BiH koja napreduje na evropskom putu'.

— Kada slušamo političare koji su se vratili iz Bruxellesa, stiče se utisak da nisu bili na

istom događaju. Svako interpretira u domaćoj javnosti ono što mu odgovara, baš kao i sami Dejtonski sporazum – komentar je analitičarke TANJE TOPIĆ na ono s čim su se vratili bosanskohercegovački predstavnici iz Bruxellesa.

Napominje da dokument, koji su objavili predstavnici Evropskog vijeća nije obavezujući, kao i da je besmisleno bilo i tražiti potpis prije nego što su izbori održani.

— Pitanje je ko će od njih ostati u Parlamentu BiH. I sam potpis pojedinih političara nema nikakvog značaja, često su nas neki od njih uvjerali da ne drže kako do sopstvene riječi, tako ni do sopstvenog potpisa. Dokument nema pravnu snagu tako da potpisnike može samo moralno obvezati, a politika i moral u BiH odavno nemaju dodirnih tačaka. Ako je vladajućim strankama u BiH trebalo tri godine da ispune jedan od 14 prioriteta iz Mišljenja Evropske komisije, potrebnih za dobijanje kandidatskog statusa, onda mislim da će nam slijedom te dinamike biti potrebno nekoliko narednih decenija da bi

se ispunile sve obaveze – objašnjava naša sagovornica.

U prihvaćenom sporazumu, između ostalog, stoji i da će se poštovati odluke sudova, kako domaćih tako i međunarodnih. Tanja Topić ističe da je to poražavajuće 'od političara koji su se zakleli na poštovanje Ustava BiH tražiti da se obavezuju na njegovo poštivanje baš kao i na poštivanje Ustavnog suda.'

— Paradoks je što neki od njih ne priznaju ni državu BiH, samim time i njen Ustav, a još manje Ustavni sud. Zar nije logično da trebaju poštovati odluke sudova i sprovesti ih? BiH je postala prepoznatljiva po negiranju i nepoštivanju sudskih presuda, po omalovažavanju sudova. I to bi trebalo ovim sastankom u Bruxellesu da se promijeni – ističe ona.

Dodaje da je iluzorno očekivati da će oni koji su godinama urušavali pravnu državu i obesmišljavali institucije sad odjednom da je udarnički grade. Naime, generatori korupcije trebalo bi da se suoče s ovom društvenom pošasti, da preko noći usvoje Zakon o sukobu interesa, koji su godinama blokirali. Iluzija je ili naivno vjerovanje evropskih zvaničnika, smatra Topić, očekivati od onih koji su nas godinama vukli unatrag da nas povuku naprijed i učine taj iskorak ka stvaranju pristojnijeg i boljeg društva. Posebno je interesantno bilo ponašanje dvojica MILORAD DODIK – Dragan Čović: srpski član Predsjedništva i gazda Republike Srpske ovaj put nije uskladio djelovanje s Čovićem.

— Dodik se pokazao kooperativnim u evropskom kontekstu, dok je nastavio podržavati Rusiju i ponosno najavljujati susret s PUTINOM. Time je na unutrašnjem planu zabilježio plus poene u predvečerje izbora, bez obzira na nedosljednost politike, iskazane kroz povrat prenosa nadležnosti, obećanja o sopstvenoj vojsci, indirektnim porezima i pravosudnom sistemu, pričama o mirnom razlazu, odbrani Ustava BiH, secesionističkoj politici koju ionako 'nikad nije zastupao'. Ta stajališta je zamrznuo, ustuknuo pred opasnosti od sankcija i pojačane međunarodne pažnje prema BiH uslijed ruske invazije na Ukrajinu, ali je i dalje ostao na ruskom fonu. Tako da mu u prilog ide podrška Rusiji u domaćem javnom mnijenju, izrazito proruskom – ističe Topić.

Za Čovića kaže da joj nije najjasniji njegov boravak u hotelu, kao ni 'naknadna pамет' i 'mudra rješenja' u vidu sugestija nakon završenih razgovora u Bruxellesu.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Foto: Facebook/
NewSouthPublishing



Za čovječanstvo postoji budućnost onkraj tijela koja su 'vreće mesa' s 'majmunskim mozgovima'. Ljudska svijest mogla bi se prebaciti u 'tehnološku sferu', a razvoj umjetne inteligencije i automatizacija mogla bi učiniti velik dio ljudskog rada suvišnim, što bi oslobodilo bitno više vremena za razonodu, ozbiljno razmišljanje, meditaciju i druženje. Time bi se nadišli starenje, bolest i nevoljna smrt. To su teze ELISE BOHAN, filozofkinje sa Sveučilišta Oxford koja se bavi transhumanizmom, a upravo je objavila knjigu 'Budući superčovjek'.

■ J. B.

Belgija: bez isprike Kongu

BELGIJSKI kralj PHILIPPE prošlog tjedna bio je u sedmodnevnom posjetu bivšoj koloniji Demokratskoj Republici Kongo, prvi put otkad je 2013. zasjeo na kraljevski tron. Službeni je cilj posjeta nastaviti proces započet prije dvije godine kraljevim pismom kongoanskom predsjedniku FELIXU

TSHISEKEDIJU u kojemu je izrazio žaljenje zbog kolonijalnih zločina, no bez formalne isprike. Tom prilikom, u govoru pred parlamentom Konga rekao je da je 'kolonijalni režim bio temeljen na eksploataciji i dominaciji' te izrazio 'najdublje žaljenje narodu Konga i svima koji još uvijek pate zbog rana iz prošlosti'. U zasebnoj ceremoniji belgijski je kralj predsjedniku Tshisedekiju predao veliku drvenu masku, prvi od više od 84 tisuće artefakata pokradenih tijekom kolonijalne vladavine. Predmeti čine čak 70 posto svega što je izloženo u belgijskom Kraljevskom muzeju centralne Afrike, pa se ni restitucija neće obaviti odjednom, već će vlasti Konga za svaki pojedinačni predmet morati podnijeti zahtjev. Ni drvena maska nije definitivno vraćena već 'posuđena na neograničen rok'. Spomenuti su predmeti tamo dospjeli u vrijeme dok je tadašnji kralj LEOPOLD II teritorijem Konga upravljao kao svojim privatnim posjedom. Takvim ga je proglasio 1885. i naredna dva desetljeća nemilice eksploatirao. Robovi su morali ispunjavati kvote za isporuke gume i slonovače, a sela kojima to ne bi pošlo za rukom kažnjavala su se torturom, ubojstvima i 'isporukama' otkinutih glava. Dvadesetak godina kasnije, 1908. Kongo je stavljen pod vlast belgijske države, no brutalna se eksploatacija nastavila.

Iako je kralj Philippe u svom govoru izrazio žaljenje, mnogi u Kongu nadali su se formalnoj ispriki, činu koji bivše kolonijalne sile izbjegavaju jer otvara put potencijalno golemim tužbama. No zato je vladajuća stranka kralja dočekala s transparentom na kojemu je pisalo 'zajednička prošlost'. S Philippeom i suprugom došao je, naime, i belgijski premijer ALEXANDER DE CROO, čiji je pak zadatak raditi na 'jačanju ekonomske suradnje i privlačenju investicija'. Belgijske vlasti uskoro bi trebale vratiti i jedini postojeći tjelesni ostatak prvog demokratski izabranog predsjednika Konga PATRICEA LUMUMBE; njegov zub sa zlatnom navlakom. Lumumba je za predsjednika izabran 1960. godine, a već tri mjeseca kasnije, u atmosferi CIA-inog planiranja atentata zbog približavanja Sovjetskom Savezu, svrgnut je u državnom udaru. Vlasti odmetnute regije Katange mučile su ga i ubile, uz prisustvo belgijskih vlasti. Tijelo mu je potom raskomadano i uništenom kiselinom, a jedan belgijski policajac kao trofej je uzeo Lumumbin zub, pa ga u svojoj kući držao narednih 40 godina. Zub se trenutno nalazi u sefu ureda belgijskog federalnog tužiteljstva, gdje će biti do 20. lipnja kada će ga premijer predati njegovim potomcima. Belgijski parlament godinama je nevoljko provodio istragu o ubojstvu Lumumbe, a u njoj je zaključeno da je belgijska vlada 'moralno odgovorna' za ubojstvo, no ništa više od toga.

Procjenjuje se da je u prvih 20 godina belgijske, odnosno Leopoldove vladavine nad Kongom, jedne od najbrutalnijih kolonijalnih vladavina u Africi, uslijed ropkog rada, ubijanja, bolesti i gladi umrlo 10 milijuna Kongoanaca. Unatoč tome, kolonijalna prošlost ne izučava se dovoljno u školama, a nešto otvorenije o tome se govori tek odnedavno. U vrijeme antirasističkih protesta 2020., koji su se iz Amerike prelili u Evropu, vandalizirani su spomenici kralju Leopoldu II, a osnovana je i komisija koja bi uskoro trebala objaviti izvještaj o 'dekolonizaciji' javnih prostora u belgijskim gradovima.

■ Tena Erceg

Astronomi i tajne univerzuma

Nobelove nagrade za astronomska otkrića, dodeljene poslednjih godina, demonstiraju izuzetno snažan, revolucionaran i eksplozivan napredak ove nauke koji je u mnogome izmenio naš pogled na razvoj univerzuma i razotkrio mnoge njegove tajne

NOBELOVA nagrada iz fizike je najprestižnija međunarodna nagrada iz ove naučne discipline, koju svake godine dodeljuje Švedska kraljevska akademija nauka, kao znak priznanja za velika naučna dostignuća. Ustanovio ju je švedski naučnik i pronalazač ALFRED NOBEL, 1895. godine, a prvi put je dodeljena 1901. Ceremonija dodele se održava u Štokholmu, 10. decembra, na dan Nobelove smrti.

Dobitnik prima zlatnu medalju, na kojoj je na aversu Nobelova bista sa godinama rođenja (1833) i smrti (1896). Levo dole na ivici, sitnim slovima je upisano ime umetnika koji je dizajnirao medalju i godina kada je nastala. Za fiziku i hemiju to je učinio ERIK LINDBERG 1902. godine. Izgled reversa zavisi od discipline za koju se dodeljuje i za fiziku i hemiju je ista. Na reversu je Priroda (NATURA – kako piše pored nje) u obliku boginje Izide. Ona se uzdiže iz oblaka i u ruci nosi rog obilja, dok Nauka (SCIENTIA, a ispod je sitnim slovima upisano ime tvorca Erika Lindberga) podiže veo koji skriva njeno lice. Okolo je natpis: *Inventas vitam iuvat excoluisse per artes*, odnosno u slobodnijem prevodu: Pronalasci koji čine život ugodnijim pomoću otkrivenih veština, što je prilagođeni stih iz VERGILJEVE 'Eneide'. Ime slavodobitnika ugravirano je na pločici ispod figura, zajedno sa godinom dodeljivanja, a sa leve i desne strane je tekst REG. ACAD. SCIENT. SUEC., tj. skraćenica za latinski naziv Švedske kraljevske akademije.

Pored medalje, laureat dobija i diplomu, na kojoj rade dva umetnika. Slikar pokušava da u svoje umetničko delo unese asocijaciju na nagrađeno istraživanje i rezultate, a kaligraf ispisiuje tekst diplome, koja sama po sebi predstavlja vredno umetničko delo. Osim toga, dodeljuje se i suma novca koju određuje Nobelova



Ilustrativni prikaz egzoplanete veličine Zemlje (Foto: NASA/Bestimage/PIXSELL)

va fondacija. Nobel nije predvideo nagradu za astronome, ali su i pojedina astronomska otkrića poslednjih godina nagrađena u okviru fizike.

Nobelovu nagradu iz fizike za 2017. dobili su RAJNER VAJS (Rainer Weiss, 1932), BARIŠ (Barry Barish, 1936) i KIP TORN (Kip Thorne, 1940) za posmatranje gravitacionih talasa. U tu svrhu konstruisana su dva uređaja u SAD-u u okviru LIGO projekta, u Henfordu u državi Vašington i u Livingstonu u Lujzijani. Sličan uređaj napravljen je u Italiji u okviru VIRGO projekta. Zanimljivo je da su dva sigurna kandidata za ovu Nobelovu nagradu, RONALD DREVER (1931–2017), koosnivač LIGO projekta i ADALBERTO ĆAZOTO (Adalberto Giazotto, 1940–2017), otac VIRGO uređaja, preminuli nekoliko meseci pre izbora laureata.

Priča o otkriću gravitacionih talasa počinje osamdesetih godina 19. veka, kada je Maksvel jedinstvenom teorijom opisao električne i magnetne pojave, što je zahtevalo da se elektromagnetni talasi prostiru u vakuumu sa konstantnom brzinom c . Ali u klasičnoj, Njutnovoju fizici to je moguće samo u jednom koordinatnom sistemu koji je u apsolutnom mirovanju. Pretpostavljeno je da je on vezan za nešto što ispunjava ceo univerzum, a nazvano je etar. Da bi pokušao da izmeri apsolutnu brzinu Zemlje u odnosu na pretpostavljeni etar, ALBERT MAJKELSON (Albert Michelson, 1852–1931) je napravio interferometar koji danas nosi njegovo ime. Na put zraka svetlosti postavio je polupro-

pustljivo ogledalo koje ga deli na dva dela, tako da jedna polovina nastavlja put pravo, a druga pod uglom od 90 stepeni. Na kraju su dva ogledala koja ih vraćaju nazad. Ako je nastupilo pomeranje ogledala tako da su putanje dva zraka različite, talasi nisu u fazi i doći će do interferencije koja se može analizirati. Majkelson nije uspeo da ustanovi nikakvu promenu u brzini svetlosti usled eventualnog kretanja u odnosu na etar, što je u ono vreme bilo iznenađujuće. Objašnjenje rezultata ovog oglada doneo je tek ALBERT AJNŠTAJN i njegova teorija relativnosti. Za svoja merenja brzine svetlosti, a posebno za pomenuti ogled i interferometar, Majkelson je 1907. dobio Nobelovu nagradu.

Dva LIGO uređaja i VIRGO su ustvari Majkelsonovi interferometri samo grandioznih razmera i sa ogromnom preciznošću, što je davalo mogućnost da se izmere vibracije prostora usled gravitacionih talasa. Da bi bili sigurni da su oscilacije posledica ovih talasa, rezultati dobijeni na tri uređaja su se upoređivali. Najjače gravitacione talase, čije je postojanje Albert Ajnštajn predvideo sto godina ranije, proizvode sudari crnih rupa. Kada počnu da se približavaju, one se okreću sve brže i brže oko zajedničkog centra mase dok ne dođe do sudara. Pritom zrače ovakve talase koji deformišu prostor-vreme.

I konačno, 14. septembra 2015. LIGO detektori su uhvatili vibracije prostora usled gravitacionih talasa nastalih u sudaru dve crne rupe od 29 i 36 masa Sunca, pri čemu je nastala crna rupa koja je imala 62 sunčeve mase, a tri mase Sunca su se pretvorile u energiju gravitacionih talasa. Događaj je dobio oznaku GW150914, gde je GW skraćenica od Gravitational Waves, a broj 150914

je nastao od datuma registrovanja 2015. 09. 14. Gravitacionim talasima je bilo potrebno milijardu i trista miliona godina da dođu do Zemlje, a frekvencija vibracija prostora odgovarala je cvrkutu ptica. U svome govoru na banketu povodom dodele Nobelove nagrade Rajner Vajs je rekao da je posle objavljivanja otkrića u metrou video reklamu na kojoj je pisalo: 'Naučnici su pronašli gravitacione talase u kosmosu, kada bi samo bilo tako lako pronaći stan u Njujorku sa plakatom.' U listu Njujorker (The New Yorker) izašla je karikatura DEVIDA SIPRESA (David Sipress), na kojoj jedna ptica na grani pita drugu: 'Dragi, da li sam čula tebe ili su se u kosmosu sudarile dve crne rupe?' Tako je započela era gravitacione astronomije, što je 2017. krunirano Nobelovom nagradom.

I 2019. godina donela je astronomima Nobelovu nagradu iz fizike. Jednu polovinu dobio je DŽEJMS PIBLS (James Peebles, 1935), za nekoliko teorijskih rezultata koji su kosmologiju pretvorili u precizno teorijski zasnovanu naučnu disciplinu, koja je teorijski i posmatranjima osvetlila istoriju univerzuma. On je još 1965. objasnio karakteristike pozadinskog zračenja. To je zračenje koje dolazi sa neba iz svih pravaca, a nastalo je u ranoj vasioni, oko 400.000 godina posle samog početka, koji astronomi nazivaju veliki prasak (Big Bang).

Didje Keloz i Mišel Major otkrili su u jesen 1994. prvu planetu izvan Sunčevog sistema oko jedne obične zvezde u sazvežđu Pegaza (51 Pegasi). To je izazvalo lavinu novih otkrića, tako da 1. decembra 2021. imamo 4878 potvrđenih planeta u 3604 sistema



Džejs Pibls (Foto: Wikipedia)

Festival koji spaja Animafest je imao poziciju mosta između istoka i zapada; ljudi koji se ne bi imali gdje sresti, sreli su se u Zagrebu. Rusi, zatim Kinezi, pa i zapadnjaci, kaže Vesna Dovniković

U to vreme univerzum je bio neprovidan, pošto su na velikim temperaturama atomi ionizovani pa nosioci svetlosti, fotoni, bivaju brzo zahvaćeni (apsorbovani) i ponovo emitovani, pri čemu gube svoju prethodnu istoriju. U takvim sredinama svetlost ne može daleko da prenese informaciju o svome ranijem putu i nastanku, sredina je neprovidna i naučnici kažu da se ponaša kao crno telo. Kada se vasiona dovoljno ohladila, joni su se neutralizovali. Tom prilikom se oslobodila ogromna energija. Kosmos je postao providan, pošto se kroz sredinu u kojoj su atomi neutralni, fotoni slobodno kreću, i sinula je prva svetlost. Prisutna je i danas kao zračenje pozadine neba pa se zove pozadinsko zračenje. Kada na televizoru nema programa, doprinosi titranju, 'snegu', koji se može videti. Postojanje ovog zračenja pozadine neba predvideo je četrdesetih godina DŽORDŽ GAMOV, a otkrili su ga ARNO PENZIJAS i ROBERT VILSON 1964. i za to dobili Nobelovu nagradu 1978.

Pibls je objasnio da se ono ponaša kao zračenje crnog tela i predvideo da u njemu postoje nepravilnosti koje su od presudnog značaja za nastanak i formiranje galaksija. Postojanje ovih nepravilnosti potvrdili su DŽON MATER i DŽORDŽ SMUT, analizom posmatračkih podataka sa satelita KOBE, za šta su dobili 2006. Nobelovu nagradu. Godine 1970. proračunao je i predvideo akustičke oscilacije koje se mogu meriti, a nastajale su prilikom postanka nepravilnosti u pozadinskom zračenju. Kosmička opservatorija Plank, koja je radila od 2009. do 2013, potvrdila je Piblsove rezultate.

Takođe je pokazao kako se na osnovu analize pozadinskog zračenja mogu precizno odrediti svi ključni parametri moderne kosmologije. Na osnovu ove analize sledi da naš kosmos ima gustinu koja pokazuje da je gotovo ravan. Ona se zove kritična, jer ako bi bila manja ili veća, prostor bi bio zakrivljen.

Analiza akustičkih oscilacija koje je predvideo pokazala je da je količina one obične materije koju poznajemo samo 5 odsto kritične gustine, dok je 26 odsto tamna materija, sa kojom obična nema međudejstvo. Ostatak od 69 odsto je tajanstvena tamna energija o čijoj prirodi postoje različite teorije. Osim svega ovoga, Pibls je 1973. pokazao da halo oko naše galaksije mora da ima veliku količinu nerelativističke hladne tamne materije da bi ravan disk bio stabilan.

Drugu polovinu nagrade dele švajcarski astronomi DIDJE KELOZ (Didier Queloz, 1966) i MIŠEL MAJOR (Michel Mayor, 1942), koji su u jesen 1994. otkrili prvu planetu izvan Sunčevog sistema oko jedne obične zvezde u sazvežđu Pegaza (51 Pegasi), što su objavili 1995. godine. To je izazvalo lavinu novih otkrića, tako da 1. decembra 2021. imamo 4878 potvrđenih planeta u 3604 sistema, od kojih 807 imaju više od jedne. Pored planeta oko zvezda postoje i lutajuće planete. Do danas, kod extrasolarnih planeta su posmatrani prstenovi, 2013. je uočen prvi kandidat za satelit planete, 2001. je posmatrana prva egzoplaneta sa atmosferom, kod nekih su viđeni repovi, kao kod kometa, a zapažene su i erupcije vulkana. Godine 2018. otkrivene su i planete u drugoj galaksiji.

Nobelove nagrade za astronomska otkrića, dodeljene poslednjih godina, demonstriraju izuzetno snažan, revolucionaran i eksplozivnan napredak ove nauke koji je u mnogome izmenio naš pogled na razvoj i konačnu sudbinu univerzuma i razotkrio mnoge njegove tajne, što nam je pomoglo da bolje razumemo svet oko nas, njegovu istoriju i naše mesto u njemu. ■

* Milan S. Dimitrijević je astronom i fizičar, bivši direktor Astronomske opservatorije u Beogradu, pridruženi saradnik Pariske opservatorije u Laboratoire d'Etudes du Rayonnement et de la Matière en Astrophysique

U SVOJIM 50 godina postojanja Međunarodni festival animiranog filma Animafest više je nego uspješno ispunio ulogu kao mjesto susreta majstora, poslenika i obožavalaca animacije iz svih dijelova svijeta. No Animafest je prevladao i brojna iskušenja s kojima je bio suočen, od dugog niza vanjskih okolnosti koji završava gradonačelnikom BANDIĆEM, potresom i koronom, pa do dileme koliko politika treba utjecati na festival, uključivši i (ne)učestvovanje filmova iz nekih zemalja. O nekim zanimljivim situacijama iz prošlosti festivala razgovaramo s MARGIT ANTAUER, zvanom BUBA, koja je svojevrsni dobar duh festivala i kojoj je ove godine uručena specijalna nagrada.

Prve godine festivala, 1972., situacija u zemlji bila je vrlo zanimljiva: te su zime suzbijene nacionalističke snage hrvatskog proljeća, suzbijena je i epidemija velikih boginja, a tih se dana razračunavalo i s grupom ubačenih ustaških elemenata, tzv. bugojanskom skupinom. — Animafest se otvara u isto vrijeme kad djeluje bugojanska skupina i kad se na Krku otvaraju hoteli Haludovo s Playbojevima zećicama, što pokazuje kontrast i svu složenost zemlje. Tada je počela bezvremenska priča koja traje 50 godina. Jugoslavija je bila poželjno mjesto gdje će doći ljudi iz Kine koji nisu mogli zamisliti da će putovati, lakše dostupna za one iz istočne Evrope i potpuno prihvatljiva za one sa zapada — kaže nam historičar TVRTO JAKOVINA koji je učestvovao u izradi monografije o 50 godina Animafesta.

— Svi glavni programi tada su održani u dvorani Doma JNA, a kako je bilo dosta gostiju, od publike do profesionalaca, nije bilo dovoljno mjesta pa se sve ponavljalo dva puta: prvi program bio je za domaću publiku, a drugi za animatore — sjeća se Margit Antauer.

Festival koji je dugo bio bijenalan osnovan je na želju Zagreb filma i uz veliku podršku Grada Zagreba, a pod pokroviteljstvom međunarodnog udruženja animatora ASIFA. Kad je Animafest pokrenut, postojala su dva festivala animacije, jedan u Annecyju, a drugi u rumunjskoj Mamaji. Zagrebački je trebao biti treći zbog ideje da se svake godine izmjenjuju. Međutim, Mamaja je zbog loše financijske situacije morala odustati, pa su se Annecy i

Zagreb izmjenjivali. Kako se Annecy s vremenom okrenuo biznisu, bilo je evidentno da će festival morati biti svake godine — govori Antauer i dodaje da se Animafest od svog drugog izdanja održavao mahom u Lisinskom.

— Treće izdanje bilo je u Domu JNA, a 1980. i 1982. bili smo u Studentskom centru, odakle smo otišli jer nije bilo klime. U Lisinskom su festivali održani 1984. i 1986., a dvije godine kasnije festival je organiziran u centru grada s pozornicom na Cvjetnom trgu, da bi 1990. i 1992. pa sve do 2006. opet bio u Lisinskom, uz disperziju po gradu u izdanju 1994. Uz Lisinski su se tražile i druge lokacije, u igri je bila i Gliptoteka, dok se kino Europa pokazalo kao dobro rješenje, samo da je bilo malo veće — ističe ona.

Razgovarali smo i o političkim utjecajima. — Uvijek ih je bilo, iako ne dominantnih, u političkim strukturama koje izdvajaju sredstva za festivale, jer bez pomoći Ministarstva kulture i Grada Zagreba festivala ne bi bilo. Ali pomoglo je što se na animirane filmove gledalo kao na zabavu za klince tako da, koliko sam ja pratila, od 1992. do 2006. nije bilo velikih utjecaja. Naravno, u ranoj fazi 1970-ih i 1980-ih neki filmovi koji su bili naglašeno politički s ekstremnijim stavovima nisu prikazivani — kaže Antauer.

Izdanja 1988. i 1990. još nisu mirisala na raspad, ali se početkom 1990-ih zbog ratne situacije osjećala nesigurnost i bilo je pitanje kako će se festival 1992. održati. Te godine dolazi do kadrovskih promjena, pa odlaze

neki autori poput BORIVOJA DOVNIKOVIĆA koji je osmislio logo festivala ili NEDELJKA DRAGIĆA.

— S ratom su mnoge ustanove i firme nestale, među njima i Zagreb film. A da nije došlo do gašenja festivala zaslužan je IVO ŠKRABALO, uz dišpet JOŠKA MARUŠIĆA i njegov utjecaj na Škrabala i NAIMU BALIĆ, koja je bila pročelnica za kulturu Zagreba i shvaćala je važnost festivala. Formirano je novo vijeće festivala s novim ljudima i nekim nesuvislim izborima. U želji da Ina da neki novac u vijeće je doveden i NIKICA VALENTIĆ koji, bar tako mislim, uopće nije znao da je član vijeća niti se ikad pojavio. A mi novac od Ine nismo dobili — ističe. — Gostiju je bilo manje, oko 30, neki i iz SAD-a čije su vlasti svojim građanima dale do znanja da ne putuju u Hrvatsku, ali se oni nisu osvrta li. Morali smo naći nove članove žirija i selekcijske komisije jer prvobitni nisu mogli doći. Onoj tridesetorici hrabrih, koje smo smjestili u Esplanadu, obećali smo da su naši doživotni gosti, ali to nitko nije koristio. Te 1992. ni ASIFA nije bila pokrovitelj jer su navodno prekasno saznali za festival i nisu bili sigurni što se događa u Hrvatskoj. Uglavnom, festival je prošao, nagrade su podijeljene, a odjek u svijetu bio je fantastičan — sjeća se Antauer.

Dvije godine kasnije javila se nedoumica kako se postaviti prema filmovima iz SR Jugoslavije, odnosno Srbije kojoj su skinute sankcije u kulturi.

— Kako je festival ovisio o državnim i gradskim sredstvima, poslali smo upit Ministarstvu vanjskih poslova kako da se postavimo i da li da šaljemo oglase u SRJ. Rečeno nam je da se ponašamo kao prema svakoj drugoj zemlji. Stiglo je desetak filmova, od čega su dva izabrana za međunarodno natjecanje. Istina, na to u nekim političkim strukturama nisu dobro gledali, kao što se nije dobro gledalo na to što je te godine DUŠAN VUKOTIĆ dobio nagradu za životno djelo, ali ipak nije bilo ni zviždanja ni bacanja paradajza na platno ni vatrenog dočeka, iako se time prijetilo — objašnjava.

— Ista stvar se ponovila ove godine: selekciju smo završili na dan početka rata u Ukrajini, izabrana su dva ruska filma i postavilo se pitanje da li ih skinuti. Tih dana vladala je zbrka, čak nije sviran Čajkovski, ali smo se svi složili da filmovi koji su izabrani kao autorska djela, pogotovo što je većina animatora potpisala peticiju protiv rata, moraju biti prikazani — ističe.

Spojen s Filмотekom 16, Zagreb film se 2000. vratio iz mrtvih i izrazio je želju da organizira Animafest. Kako im je nedostajalo ljudskih resursa, izdržali su jedno izdanje, pa se do 2006. festival vraća u Koncertnu direkciju, a otada produkciju odlično obavlja Hulahop.

Što se suradnje s gradonačelnikom Bandićem tiče, ona je, kaže Antauer, išla gore-dolje, jer mu je neki put festival bio zgodan, a drugi put nebitan. Tjedan dana prije početka festivala 2019. dao je zatvoriti kino Europa zbog naglog remonta, a naredne godine desili su se korona i potres, pa se Animafest od 2019. odvija u SC-u, uz nadu da će se dogodine održati u kinu Europa.

VESNA DOVNIKOVIĆ, bivša dugogodišnja glavna tajnica ASIFA-e i predsjednica ASIFA-e za Hrvatsku, rekla nam je da Animafest nikad nije imao problem s politikom jer je to ipak umjetnost animacije koja nije zanimala političare, kao što ih nije zanimala ni Zagrebačka škola crtanog filma. I ona se sjeća prevladanog animoziteta pojedinaca prema srpskoj animaciji, izvanrednog prijema njihovih filmova, bojazni ljudi zbog rata...

— Naš festival je imao poziciju mosta između istoka i zapada; ljudi koji se ne bi imali gdje sresti, sreli bi se u Zagrebu. Kako Rusi, tako i Kinezi kojima je Zagreb bio prvi izlazak u svijet, a i zapadnjaci su iskoristili situaciju. Na geopolitičkoj prednosti plovili smo mnogo godina, sada vidimo da to fali, ali i dalje se družimo, čak i pored interneta — zaključuje. ■



Život, riječ i živa riječ

Čovjek je po jeziku i u jeziku 'biće s Drugim', jer je Drugi uvijek imanentno prisutan u onome što govorimo. Čim sam progovorio, ja sam dozvao Drugoga, sam čin govora znači da je prisutno dvoje. U samom biću jezika upisano je dvoje – onaj koji govori i onaj koji čuje i svjedoči ili prevodi



DANTE ALIGHIERI je 1304. godine počeo pisati dvije knjige. Prva je bila 'Božanska komedija', napisana na narodnom (italijanskom) jeziku. Sigurno bi Danteov književni agent, da ga je kojom nesrećom imao, pao u duboko očajanje zbog autorove odluke da svoje djelo napiše na narodnom jeziku, jer to je, mjere-no svim racionalnim kriterijima, marketinški totalno pogrešan, nesumnjivo najgluplji potez u historiji svjetske književnosti. U to vrijeme je, naime, učena zapadna Evropa pisala, a često i govorila, latinski i arapski,

podrazumijevalo se da se na latinskom piše sve ono što se piše s ozbiljnom namjerom i ambicijom, napisati nešto vrijedno na latinskom jeziku značilo je imati čitaoce širom katoličkog svijeta i uživati interes svih značajnih ljudi u tom svijetu, a to je opet značilo dobiti priliku da se stekne ugled, priznanje, možda i socijalni napredak. Nasuprot tome, djelo napisano na narodnom jeziku moglo je autoru u najboljem slučaju donijeti pažnju i ugled u njegovom gradu, a ako mu sreća bude sklona možda i u bližoj okolini toga grada. Osim toga, pisati u onom trenutku djelo poput 'Božanske komedije' na narod-

nom jeziku značilo je gubiti vrijeme, jer su izgledi na uspjeh bili nikakvi: nema nijedne teološke ili filozofske teme, značajne za zapadnoevropsko srednjovjekovlje, koja nije uključena u 'Božansku komediju', a teologija i filozofija toga doba u Evropi govorile su uglavnom latinski, u Danteovom svijetu samo latinski. Drugačije rečeno, latinski jezik je piscu nudio gotove, perfektno izrađene instrumente za obradu teoloških i filozofskih tema, dok narodni jezik niti je imao te instrumente, niti je imao svijest o tim temama. Koji je dakle vrag mogao nagovoriti Dantea da se otisne u avanturu bez

Dževad Karahasan (Foto: Frank Rumpenhorst/DPA/PIXSELL)

izgleda na sretan završetak i počne pisati 'Božansku komediju' na narodnom jeziku na kojem se takvo djelo naprosto ne može napisati, a i ako bi moglo ono autoru ne može donijeti ni ugled, ni zaradu, ni slavu? Veliki pisci su ponekad zaista čudljiva čeljad.

Druga knjiga koju je Dante počeo pisati 1304. godine bila je 'De vulgari eloquentia', svojevrsna pohvala narodnom jeziku pisana na latinskom. Kako razumjeti ovaj paradoks: čovjek piše na narodnom jeziku djelo koje se u to vrijeme moglo zamisliti i očekivati

samo na latinskom, ali zato piše na latinskome pohvalu svom narodnom jeziku? Vjerujem da se, bar jednim dijelom, taj paradoks može razumjeti upravo iz Danteove pohvale narodnom jeziku u kojoj on izražava svoj doživljaj jezika i svoj odnos prema njemu.

U ‘De vulgari eloquentia’ Dante razlikuje ‘dva jezika’ – narodni i latinski, pa zaključuje: ‘od ovih dvaju jezika narodni je plemenitiji (...) zato što nam je prirodan, dok je onaj drugi vještački’ (I,1). U prvoj knjizi ovoga djela on definira niz razlika među tim jezicima, koje sigurno mogu pomoći da razumijemo paradoksalnu ‘igru jezicima’ o kojoj se ovdje pitamo. Prva i možda presudna razlika je ona između ‘prirodnoga’ i ‘vještačkog’, odnosno organskoga i mehaničkog. ‘Narodnim jezikom zovemo onaj koji smo bez ikakvih pravila usvojili oponašajući dojlju’ (I,1), kaže Dante upozoravajući time na dvije bitne činjenice: 1. svoj maternji jezik nismo naučili, nego smo ga usvojili, i 2. maternji jezik govorimo ispravno i ako smo nepismeni, jer smo, zajedno s jezikom, usvojili i njegovu imanentnu gramatiku. Prirodnom jeziku je naime gramatika imanentna kao što je, po HERAKLITOVOM mišljenju, *logos* imanentan *kosmosu*, kao što su prirodni zakoni imanentni svijetu, kao što je život imanentan živom biću. Tek standardizacija jezika eksplicira pravila njegove gramatike koja onda moramo učiti kao da se radi o stranom jeziku.

Druga razlika između ‘dva jezika’ proističe iz činjenice da se narodni jezik u vremenu mijenja, dok latinski ostaje vazda isti, kao da postoji negdje izvan vremena (‘Jer rečeni latinski je ništa drugo nego nepromjenljivo jedinstvo jezika u različitim vremenima i mjestima’ (I,9), kaže Dante). To je, ne treba posebno naglašavati, razlika između organskog i mehaničkog, živog bića i konstrukta, jer ono što je živo uronjeno je u vrijeme i stalno se mijenja tekući zajedno s njim (vremenom). Ako je Dante u pravu, svi ljudi koji govore latinski to čine jednako, dok narodni jezik svi govore različito (‘svako selo, pa čak i pojedine obitelji govore različito’).

Drugi aspekt promjenljivosti narodnog jezika posljedica je činjenice da u živom svijetu nema serijske proizvodnje tojest da je svako živo biće jedno, jedinstveno i neponovljivo. DUNS SCOTUS, Danteov malo stariji suvremenik, mislio je da Bog okončava stvaranje jednog živog bića njegovom individuacijom, dakle uspostavljanjem njegove neponovljive pojedinačnosti. Tek tada, kad je postalo individuum, neponovljivo i jedinstveno, živo biće je dovršeno. To nam pokazuje i jezik, tojest uzajamni odnos čovjeka i njegovog maternjeg jezika: nema dvoje ljudi koji za riječi svog jezika vezuju identične duhovne slike, emotivne sadržaje i sjećanja, prema tome nema dvoje ljudi koji svoj jezik govore jednako. To je duhovito formulirao FRITZ MAUTHNER kad je zabilježio: ‘Es gibt nicht zwei Menschen, die die gleiche Sprache reden. Gemeinsam ist die Muttersprache etwa so, wie der Horizont gemeinsam ist; aber es gibt keine zwei Menschen mit gleichem Horizont, jeder ist der Mittelpunkt seines eigenen’. I Dante naglašava povezanost prirodnog jezika i individualnosti, naprimjer onda kad kaže ‘jezik nam dakle pripada na osnovu individualnosti’ (II,1).

Želj da razumijemo Danteovu usporedbu maternjeg i latinskog jezika prirodno nas vodi do jednog drugog paradoksa vezanog za odnos jednog velikog autora prema jeziku. Mislim na PLATONA, koji je mnogo puta izrazio duboku mrzovolju prema pisanju, a napisao je jedan od najopsežnijih opusa u antičkoj filozofiji. U dijalogu ‘Phaidros’ se izjašnjava protiv pisanja sasvim eksplicitno: ‘Pismo je slično slikarstvu, koje svoje proizvode predstavlja kao žive, ali ako te likove nešto pitaš, oni samo dostojanstveno

Kako razumjeti ovaj paradoks: čovjek piše na narodnom jeziku djelo koje se u to vrijeme moglo zamisliti i očekivati samo na latinskom, ali zato piše na latinskome pohvalu svom narodnom jeziku?

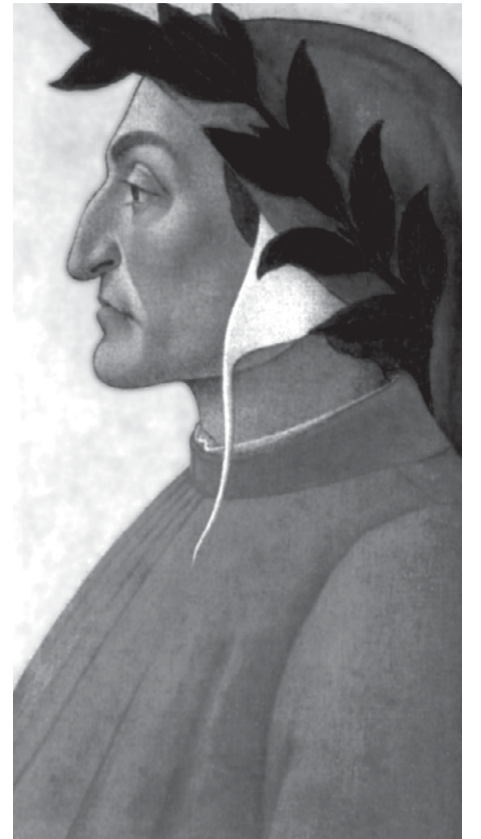
Jedino ljudi bez smisla za igru i bez ljubavi prema jeziku mogu pristati na to da o ljubavi govore riječima koje iskazuju ljubav, jer takva upotreba jezika je puki pleonazam, ona je ‘zlatni vez na zlatnoj podlozi’

šute. Isto tako je sa spisima: ti povjeruješ da oni govore kao da nešto razumiju, ali ako ih ti, željan znanja, upitaš nešto o onome što govore, oni označavaju stalno jedno te isto’ kaže SOKRAT (275,d), a samo malo dalje Phaidros zaključuje: ‘Ti misliš živi govor s dušom pravoga znalca, prema kojem se napisani s pravom može vidjeti kao sjena’ (276,a). Kako to razumjeti – mislilac koji je ispisao hiljade stranica izražava duboku skepsu prema pisanju? Da li to Platon ironizira vlastitu spisateljsku produktivnost? Sigurno ne, on nigdje ne pokazuje da ima smisla za humor, a ljudi bez smisla za humor ne smiju se ni na račun drugih ljudi, a kamoli na vlastiti

VJERUJEM da nam razmišljanje o ‘Danteovom jezičkom paradoksu’ može pomoći da razumijemo ‘Platonov jezički paradoks’. Dante uspoređuje živi narodni jezik koji nismo naučili, nego smo ga usvojili cijelim bićem, sa nepromjenljivim jezikom koji smo naučili i daje prednost onom prvome. Platon čini nešto slično, on uspoređuje živu, neposredno izgovorenu, riječ sa napisanom i daje prednost onoj prvoj, jer samo živa riječ pokazuje i čuva sve dimenzije jezika. Pisani tekstovi koje je Platon poznavao (a to nisu ni HOMEROVI epovi, ni tragedije, ni HESIODOVE pjesme – svi ti tekstovi su se javno govorili i prema tome bili živa riječ) svode jezik na neutralno saopćavanje i riječi koriste u onom općenitom značenju koje danas definiraju rječnici. To objašnjava zašto je Platon utemeljio filozofijski mim, jednu novu književnu formu koja pisanom tekstu daje konkretnost žive riječi i tako čuva neizmernu složenost jezika. Platonovi pisani tekstovi su u pravilu dijalozni u kojima govore konkretne, njegovim suvremenici dobro poznate osobe; u tim tekstovima se precizno određuju mjesto i vrijeme razgovora, okolnosti i razlozi da se tu i tada govori o toj temi, tako da čitalac svaku rečenicu tog teksta doživljava i razumije kao iskaz konkretne osobe u konkretnim, čitaocu poznatim, okolnostima. Čak se može naslutiti i ton kojim je jedan od sugovornika izgovorio neku od svojih replika.

Vjerujem da je sada jasno zašto je Platon utemeljio jednu novu književnu formu i zašto je u ‘Phaidrosu’ onako izrazio svoju skepsu prema pisanju – upozoravao je na čudo jezika s kojim se po složenosti i finoći ništa, ali zaista ništa, ne može mjeriti. Jezik nam omogućuje da mislimo i govorimo i o onome što nije, kako nas Platon upozorava u dijalogu ‘Sophistes’, jer jezik povezuje i prepliće ono što postoji s onim što ne postoji, darujući tako bar neka svojstva postojećega onome što nije. (Najavljuje li ovaj iskaz sveprisutnog i svemoćnog Boga abrahamskih religija koji stvara jezikom odnosno govorom? Sjetimo se – taj Bog izgovara svijet, jezik u tim religijama utemeljuje i daruje postojanje, jezik je ontološka osnova svijeta.) Jezik je, osim toga, jedini ‘znakovni sistem’, kako se to danas kaže, uostalom krivo, jer jezik je mnogo više od znakovnog sistema, koliko god široko mi taj sistem zamišljali, koji svojim elementima može pripisati značenje suprotno onome koje je sistem definirao. Ko od nas nije svoju ljubav onome koga voli bar ponekad izrazio ‘pogrđnim riječima’, nazivajući voljeno biće ludom ili čudovištem? Sigurno smo svi to radili, jedino ljudi bez smisla za igru i bez ljubavi prema jeziku mogu pristati na to da o ljubavi govore riječima koje iskazuju ljubav, jer takva upotreba jezika je puki pleonazam, ona je ‘zlatni vez na zlatnoj podlozi’ o kojem je, kao velikom problemu njemu suvremenog teatra, pisao G. E. LESSING.

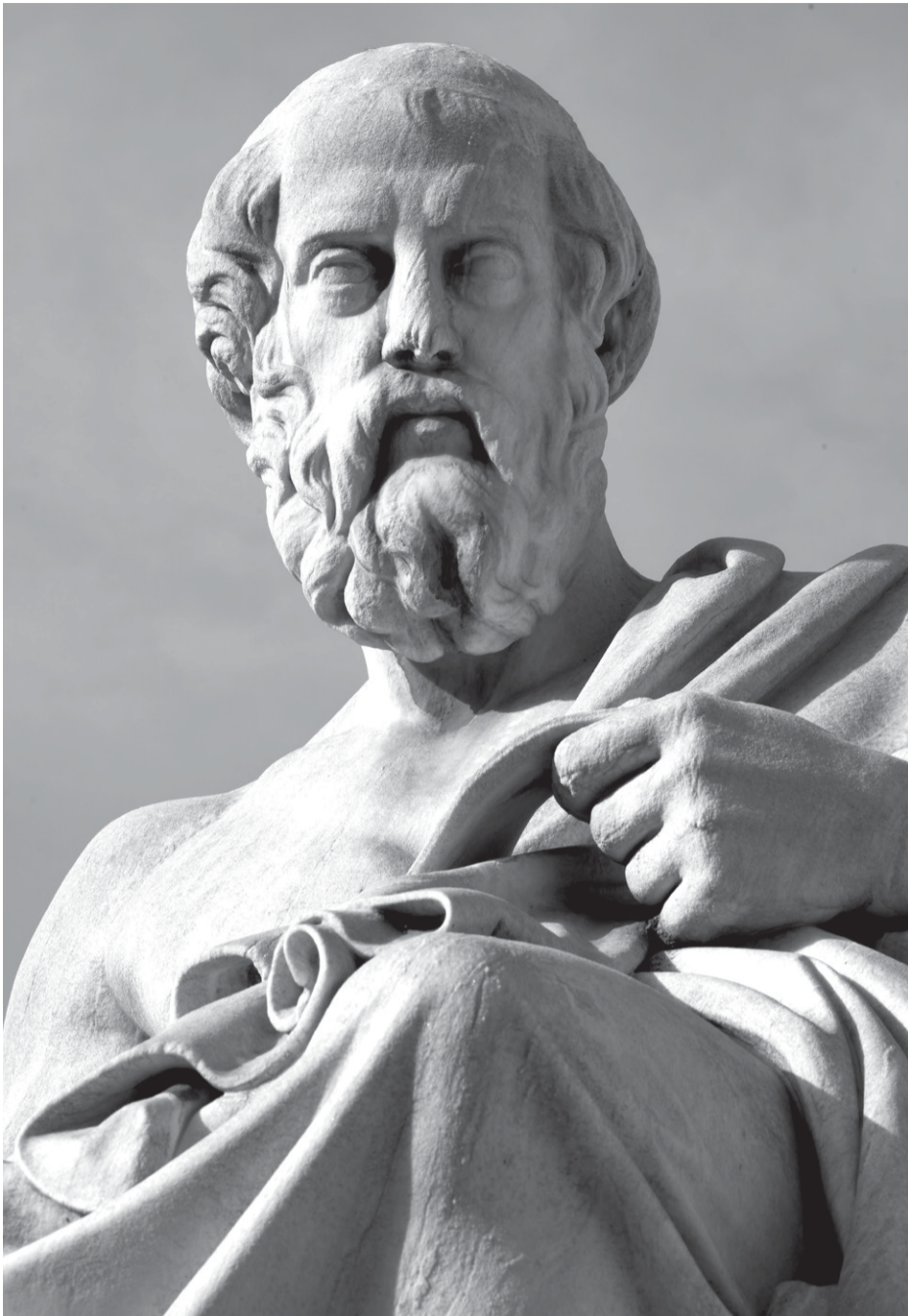
Kad smo već kod teatra, moram navesti jedan primjer koji mnogo govori o neusp-



Sandro Botticelli, ‘Dante’ (1495)
(Foto: Wikimedia)

redivom čudu živog govora. Glumci koji su željeli igrati u slavnom moskovskom teatru MHAT morali su na audiciji jednu svakodnevnu rečenicu izgovoriti u dvanaest različitih značenja. Ako članovi komisije prepoznaju devet od tih dvanaest značenja, kandidat je položio taj zadatak. To nas podsjeća na činjenicu da stvarno značenje jednog govornog iskaza određuje onaj ko govori, ton kojim on to čini, okolnosti u kojima se to događa (to volimo nazvati kontekstom), onaj kome govori... Ako rečenicu ‘Danas je baš divan dan’ izgovori, uz određeni izraz lica, mlada djevojka jasno je da joj je izvjesni muškarac uzvratilo ljubav, a ako to učini čovjek u mojim godinama i mom stanju jasno je da je on upravo primio još jednu lošu vijest. Izrazom lica, pokretom ruke, tonom kojim govori i položajem tijela čovjek može rečenicom ‘Danas je baš divan dan’ izraziti radost što je dobio neki veliki posao i tugu što mu je umro brat za kojeg je vjerovao da je izliječen, gubitak na berzi i radost zbog susreta s davno izgubljenim prijateljem, uzbuđenje s kojim očekuje naručenu knjigu za kojom je dugo tragao i mrzovolju što mu dolaze gosti kojima ne može otkazati. Živi govor može jednom rečenicom izraziti zapanjujući broj značenja, osjećanja i stanja.

TO je moguće zato što jezik, i samo jezik, objedinjuje najviši stupanj općosti s najvišim stupnjem konkretnosti. Napisana pojedinačna riječ u pravilu funkcionira kao pojam, ona je apstraktna i jednoznačna, istovremeno sveobuhvatna i bez stvarnog sadržaja, poput broja u aritmetici. Ako neko napiše ‘ljubav’ on je označio ono što su Helenima predstavljali Eros i Afrodita, ono što kršćanima predstavljaju Isus i Marija, ono što je PETRARCA uporno i uzaludno opisivao u svojim sonetima kao i ono što je povezivalo Tristana i Isoldu; on je označio ono što moj mladi komšija IDRIZ osjeća prema izvjesnoj LEJLI, ali i ono što je siroto stvorenje koje je skrpio doktor Frankenstein uporno i uzaludno tražilo (njega siromaha se nije moglo voljeti, jer nije rođen nego napravljen). Sve bezbrojne forme ljubavi označene su tom riječju, kao što su brojem ‘jedan’ označene sve moguće forme jednosti; a pritom su i ‘ljubav’ i ‘jedan’ bez stvarnog sadržaja, jer ne može imati stvarni sadržaj ono što označava sve moguće forme u koji-



Leonidas Drosis, 'Platon' (1880)
(Foto: Wikimedia)

ma se može pojaviti jedno osjećanje ili neki drugi fenomen. Ali je zato ta ista riječ puna stvarnog sadržaja kad je izgovori moj komšija Idriz govoreći o jednoj Lejli, tada riječ 'ljubav' nije samo puna osjećanja, ona tada postaje samo osjećanje – jedno jedino konkretno i stvarno osjećanje koje muči Idriza i istovremeno ga čini blaženim. Riječ bez konteksta, tekstualnog ili stvarnog, nužno je apstraktna i opća, dok je riječ smještena u konkretni kontekst sposobna izraziti ono neponovljivo, pojedinačno, individualno.

Stvarni sadržaj izgovorene riječi određuju govornik i njegov sugovornik, dakle onaj kome se govornik obraća. Smio bih se kladiti da riječ 'ljubav' ima dva različita sadržaja onda kad je moj komšija Idriz izgovara preda mnom i onda kad je izgovara pred svojom Lejli – ima isto značenje, ali dva sasvim različita sadržaja i smisla (ako smisao shvatimo kao način na koji je označeni predmet prisutan u znaku). Ko nije primijetio da jedan krajnje općenit izraz, naprimjer pozdrav 'Dobar dan', različito izgovara u raznim slučajevima, uvijek ovisno o tome koga pozdravlja? Ton i sadržaj moga 'dobar dan' bitno se razlikuje onda kad pozdravljam ženu kojoj bih se rado udvarao i onda kad pozdravljam trgovca. Ko bi svoje 'dobar dan' izgovarao identično kad pozdravlja prijatelja kojeg odavno nije vidio i kad pozdravlja policajca koji će ga ispitivati? Ovo nas upozorava na činjenicu da je čovjek po jeziku i u jeziku 'biće s Drugim', jer je Drugi uvijek imanentno prisutan u onome što govorimo. Čim sam progovorio, ja sam dozvao Drugoga, sam čin govora znači da je prisutno dvoje. U samom biću jezika upisano je dvoje – onaj koji govori i onaj koji čuje i svjedoči ili prevodi. I to nam teatar jasno pokazuje: monolog

na pozornici je ustvari dijalog sa tjelesno odsutnim partnerom, gledaoci u teatru pozvano znaju kome je neki monolog upućen ako ga izvodi dobar glumac. Tu se opet pokazuje čudo jezika, jer sadržaj onoga što govorimo određujemo ja i moj sugovornik, kao neponovljive osobe u ovom konkret-

Stvarni sadržaj izgovorene riječi određuju govornik i njegov sugovornik, dakle onaj kome se govornik obraća. Smio bih se kladiti da riječ 'ljubav' ima dva različita sadržaja onda kad je moj komšija Idriz izgovara preda mnom i onda kad je izgovara pred svojom Lejli

Mi svoje misli, osjećanja i doživljaje, dakle sav svoj život, prevodimo u jezik, jer samo tako možemo svom boravku na svijetu dati prolazno smrtno tijelo i vječnost istovremeno

nom trenutku, a pritom nas to što govorimo otvara prema svim ljudima koji znaju naš jezik i prema vremenu, jer je značenje onoga što govorimo otvoreno prema svim ljudima i svim trenucima.

RADI se naime o tome da je čovjek po jeziku biće vremena, ne samo zato što se upotreba jezika odvija u vremenu, nego i zato što je jezik najpouzdaniji instrument pamćenja, odnosno 'čuvanja vremena'. Osim toga, samo jezik može sačuvati i prenijeti (prevesti) strukturu vremena, i tako omogućiti da se ta struktura osjeti i pojmi. Vrijeme je, tvrdi Platon u dijalogu 'Timaios', pokretna slika vječnosti ('tako je zamislio da oblikuje jednu pokretnu sliku vječnosti i napravi, pritom istovremeno uređujući nebo, onu sliku kojoj smo mi dali ime vremena', 37,d). Ta slika koja se kreće, teče, sastoji se od vremenskih jedinica, recimo trenutaka, od kojih je svaki jedinstven i neponovljiv (svi smo to shvatili kad smo prvi put izgubili nešto dragocjeno), a pritom je svaki taj trenutak refleksi, slika, odraz vječnosti, na neki način jednak njoj i zato neprolazan. Upravo kao pojedine jedinice jezika, riječi, od kojih svaka čuva i izražava individualnost govornika i krajnju konkretnost trenutka u kojem je izgovorena, a istovremeno je svojim značenjem (ne stvarnim sadržajem i smislom, samo značenjem kako ga definira rječnik) okrenuta najvišem stupnju općosti i tako vezana za vječnost. Ne moram upozoriti da ovo vrijedi samo za živu riječ, kako je govorio Platon, dakle za govor i za pisane tekstove koji svoje iskaze konkretiziraju u dovoljnoj mjeri koja ih približava govoru, recimo onako kako čini dobra književnost. I to je ono zbog čega je Platon slavio živu riječ i pokazivao mržnju prema pisanoj riječi: previše gubimo, ustvari gubimo skoro sve, ako jezik svedemo na onu njegovu dimenziju koja je okrenuta vječnosti i općem. A to nas dovodi do novog 'jezičkog paradoksa' vezanog za Platona, kojim se srećom ne moramo baviti – čovjek kojeg optužuju za idealizam, brani tjelesno, konkretno i živo u jeziku, braneći ga od onih koji, poput brojnih autora od racionalizma do danas, sanjaju o jednoznačnim riječima i jeziku koji je pouzdano i matematički precizno sredstvo komunikacije. Samo se pitam je li Platon branio čudesnu kompleksnost jezika ili njoj sličnu kompleksnost čovjekovog bića. Jer jezik je, ruku na srce, mnogo više od sredstva za sporazumijevanje, on je ustvari samo usput komunikacijsko sredstvo, jer mi se u svakodnevnom životu možemo sporazumjeti i dobro razumjeti bez jedne jedine izgovorene riječi. Ali nam samo jezik daje mogućnost da sadržaje svog duha izrazimo tako da oni ne izgube ništa od svoje pojedinačnosti ali ni od općosti, kao što nam samo

jezik čuva proživljeno vrijeme prevodeći ga u naša sjećanja. Zahvaljujući jeziku i samo jeziku mi živimo, mi stalno boravimo, u prošlosti, sadašnjosti i u budućnosti.

Uza sve rečeno, čovjek je po jeziku i zbog jezika, biće slobode. U islamskoj predaji kaže se da sva stvorenja, dakle sve ono što postoji, slavi svog Stvoritelja (recimo svojom ljepotom i dobrom koje čini ili može činiti), samo čovjek može odbiti da Ga slavi i čak može u jeziku, govorom, svog Stvoritelja zaniijekati. To nam kaže da je darom jezika u samo čovjekovo biće, u njegovu ontološku osnovu, upisana sloboda. Je li zbog toga, zbog prokletstva ili dara slobode, te zbog neizmjerne kompleksnosti ljudskog bića, ovaj naš jezik dat samo ljudima? JOHANNES DAMASCENUS nam je objasnio da anđeli 'ne trebaju ni jezik ni uši, jer oni bez riječi mogu jedan drugome saopćiti svoje misli i želje', a ja slutim da su u muslimanskoj hijerarhiji pojedinih oblika postojanja anđeli (meleki) niži od čovjeka upravo zato što im nije darovan jezik i s njim sloboda. Biće koje nije osuđeno na slobodu ne može se opredijeliti za grijeh i prokletstvo, a anđeli samo po izuzetku mogu griješiti, recimo onda kad prestanu biti anđeli i postanu Lucifer (Sotona) ili Iblis, muslimanski pali anđeo koji je pao zato što nije pristao da se pokloni čovjeku.

Vjerujem da je sa životinjskim jezicima drugačije. Ja nažalost nemam Solomonovu sposobnost da poznajem i razumijem jezike životinja, ali znam da se oni bitno razlikuju od ljudskog. Ne vjerujem, recimo, da se bez riječi, tojest bez ljudskog jezika, može govorom dodirnuti vječnost i zato vjerujem da se životinje ne trude oko vječnosti, možda zato što njima ne treba utjeha zbog smrtnosti. Ili se radi o tome da ja o životinjama i njihovim jezicima sudim iz svoje ljudske kože, pa izvodim zaključke o onome što ne razumijem i o čemu ništa ne znam? Možda životinje, ili bar neke od njih, već borave u vječnosti, možda ribe uporno šute upravo zato što sve znaju jer su već u vječnosti?

Ali bi se i u tom slučaju njihov jezik opet bitno razlikovao od ljudskog, jer bi mu nedostajala ona konkretnost, vezanost za trenutak, mjesto i osobu, koju ima ljudska živa riječ. Književna prevoditeljica KATHARINA WOLF-GRIESHABER jednom mi je rekla da ona, kad prevodi pripovjedačku prozu, nastoji prevoditi glasove govornika a ne napisane riječi, nastoji dakle u novi jezik prenijeti ono što je Platonu nedostajalo u pisanim tekstovima koje je imao prilike upoznati, ono konkretno, živo i pojedinačno što životinjski jezici ne mogu imati, ako životinje već borave u vječnosti.

ISKAZ Katharine Wolf-Griesshaber podsjetio me je na jednu temu koja me opsjeđa još od mladih dana. U Kur'anu se kaže da je ta knjiga ustvari prijevod Majke Knjige na ljudski jezik. Dugo sam se pitao na kojem jeziku je napisana Majka Knjiga i nakon godina opsesivnog truda da zamislim ili bar naslutim kakav bi mogao biti taj jezik Majke Knjige shvatio sam da to nije ljudsko pitanje, kao što nije ljudsko pitanje zašto ribe šute. Naše pitanje i obaveza je da shvatimo zašto je Majka Knjiga prevedena na jedan od ljudskih jezika. Da li zato da riječi Objave dobiju tijelo, konkretnost i glas žive riječi? Vjerujem da je tako, jer samo takva Riječ može svijetu koji se njome stvara darovati tjelesnost, oblik i težinu, dakle stvarnost. Ali je važno upamtiti da je Knjiga na kojoj počiva svijet ustvari prijevod. To nas podsjeća na to da mi svoje misli, osjećanja i doživljaje, dakle sav svoj život, prevodimo u jezik, jer samo tako možemo svom boravku na svijetu dati prolazno smrtno tijelo i vječnost istovremeno. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJKorzo
i oko korza

PIŠE Sinan Gudžević

Vehbo Maljevac je, govorilo se, bio najviši Jugoslaven, visok 2,29 metara, a po nekima 2,34. Kad bi se pojavio na korzu i Čaršija i Partija bili su mu do pod pazuhu. Vehbo je bio povučen, njegove nevolje sa visinom su znala i djeca i odrasli, pa su mu u pričama pokoju i dodavali

Po pitanju korza ili, po UJEVIĆU, *odnosno* korza, stvari u nas još nisu posve jasne. Korzo je tu i tamo proglašen prošlošću, nestao u ropotarnici, prešao u uspomenu. Poneki novinar i pisac napisali su mu oprostajni govor za nepovratni nestanak, oplakan je korzo, nikad više, korzo mili, puškino što prolazi biva lijepo. Dirljiv i lijep oproštaj s korzom je napisao RAMIZ HADŽIBEGOVIĆ.

Bio sam nedavno u Nikšiću, obdaniče. Na terasi hotela Onogošt sjedio sam tri sata s VESELINOM DELIBAŠIĆEM, mojim drugom iz davnih beogradskih dana. Riječ po riječ, sjetili smo se korza u Nikšiću. Rekao mi je da nekadašnjeg korza u Nikšiću manje-više nema. Veselin se sjeća kako smo MILJURKO VUKADINOVIĆ i ja korzirali tim korzom u Nikšiću. I ne zna baš jesam li tada na korzu među visokim muškarcima i ženama bio najniži šetač, ali se sjeća nečega što sam bio zaboravio, da sam jedini na korzu imao ruku u gipsu. Taj sam gips donio iz Beograda, nosio sam ga dugo. Korzo je u Nikšiću bio dugačak, od Pivare pa, pored toga hotela Onogošt, sve do Pošte, preko kilometar. Na toj strani na kojoj je Onogošt, uz drveta je bio naslonjen gradski momački element. Preko puta bi stajali, govorilo se, seljački kibiceri, više dižonosi nego dižoglavi. Sad je, kažu, Nikšiću od svega korza ostao Ujevićev 'Auto na korzu'. Profesorica VESNA KILIBARDA sjeća se kako taj korzo nikšićki nije stajao dobro kod prestrogih edukativnih autoriteta, te se sjeća kako su barem dvije učenice bile izbačene iz njene gimnazije, e jer su uveče bile vidane na korzu.

Stvari s korzom, čini se, ipak nisu posve prošle. U Novom Pazaru, na primjer, korzo je još živ da još ne liči na onoga orla u koga je dok je letio – priča je ostala takva – pucao knjaz NIKOLA na Cetinju, te glasno upitao perjanike da li ga je ubio (sve da provjeri koliko su mu perjanici lojalni), pa dok je tić letio i perjanici listom govorili 'ubi ga, gospodaru', jedan među njima je imao izdvojeno mišljenje: 'E gospodaru, ovoga čuda još gledali nijesmo – da mrtav orao leti!'

Korzo u Pazaru još leti, iako mu let nije nekadašnji. Na rubovima šetališta (tako se sve više zove korzo) niklo je raznih kafića. U kafićima ljudi sjede, na stolu drže mobilne telefone. Ti kafići sličie onim grčkim tavernama, o kojima MARGUERITE YOURCENAR kaže da su kao KAVAFISOVE pjesme: pune su muškaraca, nema u njima žena. Ima i desetak godina kako se okolnim ulicama oko pješačkog korza odvija jedan drugi korzo, auto-korzo. Razulareni mladići izlaze uveče svojim vozilima i korziraju ulicama oko pješačke ulice. Ništa ekološka svijest, drndaju motori dizelaži i benzinci, stakla na prozorima otvorena, iz auta trešti muzika. Poguzički korzo stenje i štekće oko starog, hodačkog korza i ponekad ga presječe.

Nekadašnji korzo je bio važno ogledalo čaršije (pomalo i Partije). Ako je nedjelja i nisi stigao da vidiš utakmicu na stadionu, rukomet na Bazenu, ili boks meč pod Hendekom, po korzu ćeš vidjeti je li Pazar pobijedio.

Fudbaleri, rukometaši ili bokseri u grupama po dvojica-trojica, vedri, poneki sa šljivom ispod oka, hodaju opušteno, kao da im je sve svejedno, a vide svaki pogled. Na korzu bi se vidjelo koja je djevojka *pošla* s kojim momkom. Mladići protivnici hodanja stajali bi sa strane, leđa i jedno stopalo oslonjeni o stablo lipe, samo jedna noga na zemlji, kao što u pričama o Nasrudin-hodži čine guske i gusani.

BEZ staroga dobrog pazarskog korza mnogi ne bi upoznali mnoge likove. Na primjer SEJDA, s nadimkom DŽENAZE. *Dženaze* je sandžački oblik za rašireniju riječ *dženaza*, sahrana. Sejdo je bio bolešljiv, išao je sporo, a pri hodu je ruke držao jednu u



Vehbo Maljevac kod svoga krojača u Novom Pazaru

drugoj preko trbuha, i hodio jednakim korakom, kao što se hodi u grobnoj povorci. Pričalo se da je Sejdo mezariskim korakom hodio i na svadbe i na pijac, i uzbrdo i nizbrdo.

A VEHBO MALJEVAC! Vehbo je, govorilo se, bio najviši Jugoslaven, visok 2,29 metara, a po nekima 2,34. Kad bi se pojavio na korzu, štrčao bi iz njega, i Čaršija i Partija bili su mu do pod pazuhu. Vehbo je bio povučen, njegove nevolje sa visinom su znala i djeca i odrasli, pa su mu u pričama pokoju i dodavali. Jednom je putovao za Istanbul autobusom sjeničkog Autotransporta koji je vozio moj amidža HİVZO. Hivzo je pričao kako se Vehbo jedva *presložio* preko dva sjedala, 'baš

ko veliki čilim'. O Vehbovim boravcima u Istanbulu bilo je više priča. Jedna je nezaboravna. Otišao Vehbo kod rođaka u Stambol, i dok je hodio prema njihovoj kući, domaći Turci i Turkinje izlazili na prozore, brzo se pročulo kakav gorostas prolazi, a Vehbu prozori prizemnih kuća bili do pojasa. Rođaci se obradovali Vehbu, a za spavanje mu priredili prikladnu dugačku postelju. Dok je Vehbo još umoran spavao, sutradan rano njegov mali rođak vidi njegovu cipelu broj 56, pa je uzmi i iznesi iz kuće te s njom u prvu kahvu. Ljudi u kahvi u čudu, a dječak ljudima kaže da daju malo para za deda, jer dedo mora da ima posebnu cipelu, evo ovuliku, a ova mu stara, a nova mu skupa. I ljudi turaju pare u onu cipelu i mali iz te kahve u drugu, pa u treću, i svuda turski merhame-tli kahvopije dadnu para. Kad se mali vratio, Vehbo bio već ustao i nije se mogao čudom načuditi kamo mu je nestala cipela. Shvatio je to tek kasnije, kad su odrasli domaćini vidjeli da su dječaku njedra i džepovi puni turskih lira.

Maljevac je postao i do danas ostao zajednička imenica. Kad bi dijete išđikljalo u visinu, govorilo bi se, evo *maljevca*, stani malo, maljevac. Ja sam u školi u klupi s ENESOM MALJEVCEM. Srednjeg rasta je taj Maljevac i bio i danas je, i jednom je neko u Enesovu društvu nekome rekao da je maljevac, a nije se mislio ni na Enesea ni na nekog drugog Maljevca.

VEHBO Maljevac je hodao sporo, drukčije od svih, ponekad se iz daljine činilo da će pasti, ali je bilo sigurno da će ga neko prihvatiti u padu, jer onaj onoliki što onako sporo hodi ne može ni pasti brzo. Vehbo Maljevac je ponekad bio i u novinama. Jednom je novinaru ispričao kako je neko vrijeme bio u košarkaškom klubu Partizan, bio na probi, ali nije ostao, u Partizanu su mu rekli da je šteta što nije došao koju godinu ranije, bili bi od njega napravili jakog centra.

Pa MIŠO, s nadimkom MALI, a s prezime-nom GUBERINIĆ. Bio je patuljak, živio je u kući na vrhu korza, ponekad bi prošao i korzom, a češće je stajao na rubu. Mišo je bio velemaistor u zašivanju nekadašnjih fudbalskih lopti *bubamara*. Te su lopte bile od kože, bile su skupe, no lako bi ih natapala kiša, i konci što su držali petougle i šestougle im slabili. A Mišo je imao najbolji konac, najbolju veliku iglu, i kad ti Mišo Mali zašije fudbal, znaj da je bolje zašiven nego u kombinatu Sport. Mišo nije zabušavao u poslu, a zbog svoga patuljastog tijela se nije sekirao. Bio sam prisutan jednom kad mu je jedan mamlaz rekao kako ga Mišo s iglom za šivenje podsjeća na mrava koji nosi slamku. Ovako mu je Mišo kazao: 'Dobro si se setio toga mrava: ako ti kad pukne fudbal, ponesi ga tome mravu da ti ga zašije tom slamkom!' Jedna moja tetka je rekla za Mišovo umijeće: 'Dozema-k zašiva pozemka'. Dozema-k je ono što ostaje blizu tla, blizu zemlje, to je bio Mišo, a pozemak je lopta, koja po zemlji ide i od zemlje skače. ■

ALEKSANDAR ZOGRAF Priče su svuda, samo ih treba nekako naloviti

U zbirku sam uključio pismo koje je jedan običan đak poslao nemačkoj upravi u Beogradu. Napisao im je da su jako hrabri što vešaju ljude na Terazijama, ali da će izgubiti rat. To pismo srednjoškolca nije završilo u udžbenicima istorije, niko se nije bavio time, ali to govori kolika je bila snaga tih običnih ljudi, čak dece, da oni mogu da budu veći od sistema

Z BIRKA stripova 'Priče iz Drugog rata', koja vam je izašla ove godine u izdanju beogradske kuće Popbooks, sublimišete vaš dosadašnji rad na temu Drugog svetskog rata. Početkom maja u Kragujevcu imali ste i izložbu 'Krvavi oktobar'. Zašto se toliko fokusirate na Drugi svetski rat?

Hteo sam samom sebi da objasnim šta se zapravo dešavalo tada te zašto je mnogo toga što mi preživljavamo danas određeno time što se tada dešavalo. Čini mi se da je to jedna od gorućih tema, zato što objašnjava svet u kome živimo, način na koji smo kreirali posleratni svet, a to je bilo nešto što je svakako uticalo na raspad Jugoslavije. Nekako je normalno da se čovek zapita odakle ta okrenutost ka prošlosti. Moj zaključak nakon svega je da mi nismo na pravi način procesuirali to što se desilo 1940-ih. Ulepšavali smo prošlost, doveli smo je na nivo mita i to se pokazalo kao kontraproduktivno. Toliko je bilo sve re-dizajnirano da se izgubila veza s realnošću. To se na kraju okrenulo protiv naše realnosti. Mi smo živeli bajku, a onda se još gora stvar desila 1990-ih kada je to sve počelo da se baca u blato i da se veličaju oni koji su bili na strani fašistoidnih razmišljanja. Onda sam se pitao šta se desilo, šta sam ja propustio pa sam shvatio koliko sam malo toga znao. Prvenstveno su me interesovale priče koje su bile obične – kako je nekom ko je doživeo taj rat sve to izgledalo? Bilo mi je interesantno da istražim kako se budila ta svest o potrebi da se uopšte formira ne-

kakav otpor u jednoj takvoj situaciji kao što je bila jugoslovenska, a s druge strane kako su neki ljudi s jednom teškom ravnodušnošću pristajali na sve to što im se odvijalo ispred nosa – da je neko mogao da gleda kako ubijaju njegove komšije i da čuti. A oni koji su se poduhvatili otpora bili su u teškoj, autsajderskoj poziciji. Mi smo navikli da gledamo u filmovima kako odlično obučeni partizani štekću iz mitraljeza i neprijatelji samo padaju kao lišće, ali bilo je to mnogo kompleksnije. Nisu imali unifor-

Nema jednog odgovora i nema jednog objašnjenja za sve situacije. U velikim dešavanjima se jednostavno lome ljudska bića. Toliki je raspon toga što se desilo u jednom tako velikom slomu da je to teško izraziti pomoću umetnosti

me, oružje... Nije bilo ničega glamurnog u tome, ali s ljudske strane je bilo fantastično da su ljudi tako slabo opremljeni uspeli da se izbore s tom situacijom, da izađu kao pobednici... To je zaista jedna epska priča i meni je to bila mnogo veća priča, nego taj glamur koji je posle toga dizajniran. Vrlo je malo bilo pokušaja da se na kritički način sagleda to što se desilo, i ono što je bilo loše i što je bilo dobro. Samo bih spomenuo Žiku Pavlovića kao nekoga ko je imao snagu da se bavi lošom i dobrom stranom. To je jako teško nakon svega. A bio sam takođe podstaknut ličnom pričom koju sam otkrio u pedesetim godinama, kad sam saznao šta su moji baba i deda radili za vreme rata, s obzirom na to da je deda umro kad sam imao 14 godina i kad mi je bila najvažnija nova ploča Ramonesa koja se pojavila, a ne neke priče o davnom vremenu pre mog rođenja. I sad mi je jako žao zbog toga.

U svemu kao da vodite dvostruku borbu – vraćanje antifašističke borbe kao teme, a s druge strane popunjavanje tih rupa koje su nastajale dok se stvarao mit o nepobedivosti, sa čim osveštavate da nije bilo onako kako nam je bilo predstavljano, a još manje onako kako nam predstavljaju sada.

To nije kopanje po prošlosti. To je kopanje po nama sada. Da bismo shvatili šta se sada dešava s našim društvima, mi moramo da shvatimo šta se tada dešavalo. Mi, u ovoj zapadnoj kulturi kojoj pripadamo, imamo jako lepo mišljenje o samima sebi. Mislimo da smo mi na vrhu, da smo mi neki pametan

svet koji je sve rešio i sve zna, ali mi smo ti koji smo bacili atomsku bombu. O tome treba razmišljati kao o strašnom epilogu tog rata, o epilogu koji u većini zapadnih zemalja više nije tema, a to je strašno. Pa mi se sada nalazimo u situaciji da mogu uskoro da počnu da padaju atomske bombe. Pretimo da ponovimo svoju budalaštinu, kao što su ovi Balkanci ponovili svoje, tako se sad i taj visokorazvijeni tehnološki svet nalazi

Strip ima ležerniji pristup, nekako je uvek na periferiji. Neće se niko tako lako odlučiti da finansira strip. Pre će da vam daju pare za film, makar se ispostavilo da je taj film glup. Možda je i bolje tako jer ste oslobođeni tih velikih istina, velikih reči

pred mogućnošću ponavljanja tog strašnog dešavanja.

Kroz istoriju su ostajali određeni pisani tragovi kao svedočanstvo vremena. To se dešavalo i u vreme Drugog svet-skog rata, na što se oslanjate u svojim stripovima...

Čak i u vreme ludila 1940-ih bilo je ljudi koji su se bavili kreativnim stvarima, stvarali, razmišljali o svetu. Treba biti svestan da je situacija uvek složena. Sve što je pojednostavljeno uvek je pogrešno. Treba imati nerava da se prihvate stvari s puno soli. Niti su sve nazadne stvari koje se dešavaju samo loše, niti su sve napredne samo dobre. Bilo mi je zanimljivo kad sam krenuo da izučavam ono što su moji baba i deda radili za vreme okupacije, a u kafani su krili studente – levičare, ilegalce i partizane. Oni su za neke od svojih glavnih saradnika u tome imali upravo Nemce. Ti nisi mogao tako lako da organizuješ bilo šta ako nisi imao s druge strane nekog ko bi ti pružio ruku. I o tome se uopšte nije pričalo. Ti Nemci više nisu bili tema. Oni su bili veliki heroji čitave situacije, Nemci antifašisti, koji nisu pristajali na takvu situaciju, oni sve rizikuju. On je znao da nikad neće biti čak ni heroj. Neko ko je Srbin je možda podsvesno znao da će se završiti rat pa će ga slaviti. Mogao je o tome da razmišlja, a ovaj Nemač... Čemu je on mogao da se nada? Završiče se rat, ovi koji su bili uz fašizam propašće, a sa njim će propasti svi ostali Nemci. Biće potisnut u tom opštem potonuću.

Svedočanstva i zapisi

Da, i ostaće večan žig čak i za ono što nisu uradili...

Da, to je ta složenost. Meni je bilo zanimljiva ta kompleksnost situacije. S druge strane, moj deda je bio idealista. Na kraju je završio na Golom otoku. Ti idealisti su videli da ta revolucija nije ona slika koju su oni imali o nekom boljem društvu koje je trebalo da nastupi. I za njih je sssr bio jedna velika, efikasna zemlja koja je grabila dalje, koja je bila svemirska sila. I oni su verovali da je to zemlja koja se više drži tog socijalističkog ideala, a da je ovde to izdato. Tako da je tu došlo do velikih lomova i, eto, ja sam u tim istraživanjima otkrio i sudbinu moje porodice, da su oni od žrtvovanja, koje je značilo da sve uradiš, na kraju pretvoreni, ne u heroje, nego u disidente. Tako da je deda proveo u zatvoru na Golom otoku nekoliko godina. Cena toga je bila da on nikad više nije bio spominjan, nije mogao više ni da se zaposli. I baba i deda su osnovali radionicu gde su pravili sirište i tako su funkcionisali.

Nema jednog odgovora i nema jednog objašnjenja za sve situacije. U velikim dešavanjima se jednostavno lome ljudska bića. Toliki je raspon toga što se desilo u jednom tako velikom slomu da je to teško izraziti pomoću umetnosti. Mi danas, ne samo da nemamo stripove, nego nemamo uopšte umetnička dela koja bi se bavila, na jedan kritički, dovoljno širok, dovoljno pronicljiv način tim periodom. Čak i na svetskom nivou. Postoji 'Maus', dakle strip koji se bavi Holokaustom, ali nemate mnogo drugih primera. Jako je teško pričati o tome. ART SPIEGELMAN je krenuo od lične priče i zbog toga je ta priča ubedljiva. Ako biste samo navodili brojke koliko je ljudi stradalo to bi bila jedna hladna i suviše udaljena priča.

Zato vi beležite lične priče, uključujući i ove iz Kragujevca?



Hteo sam da pružim primer da je moguće obraditi jednu takvu temu na način koji ne bi bio ni poniženje, a ne bio ni heroizovanje. Dakle samo ispričati to što su ti ljudi doživeli. Bilo je teško izučavati to sve mesecima. Mesece sam proveo čitajući samo svedočanstva i istorijske zapise. To je strašan materijal, ali meni nisu važne brojke. Za mene je bilo zapanjujuće koliko je teško uništiti ljudski život. To masovno uništavanje je jako teško i to iz tehničkih razloga. Nacisti su imali problem da samo to obave, da procesuiraju toliko leševa. Samo da se zagledate nad tom činjenicom zahteva puno snage i nerava, a

tek da to komentarišete je jedan težak zadatak. Verovatno zbog toga nije bilo mnogo umetničkih radova koji su prišli takvim temama jer je to jako teško.

Teško je, ali nije ni podržano. Videli smo kako su u SAD-u pokušali da izbace strip 'Maus' iz škola. Umetnost je u tom slučaju poput ogledala, a ono što vidimo nam se ne sviđa, pa ga bolje prekriti?

Jeste, težak je taj pogled u sebe. Naročito kad to treba da obavi društvo, jer društvo mora da dođe do nekih zaključaka da bi moglo da

Sve što je pojednostavljeno uvek je pogrešno

funkcioniše, da se ne bi ponovilo. Bavljenje tim temama nije lagodan posao i ne treba mu prići s nekom nepripremljenošću. Tu se dotičete najtananijih osećanja, ali evo... Ukoliko bi nekome trebalo predstaviti šta je bilo u Auschwitzu, mislim da je mnogo plastičnije kad vi pročitate strip koji govori o ličnoj priči jednog čoveka, oca Arta Spiegelmana, koji nije savršeno biće, niti je predstavljen tako. Iako je sam bio žrtva, on takođe ima svoje predrasude, gluposti koje je činio u životu, ali verovatno ćete više o tome saznati nego

ALEKSANDAR ZOGRAF.

KRVAVI OKTOBAR 1941

NAKON ŠTO JE APRILA 1941. SRBIJA BILA OKUPIRANA OD STRANE NACISTIČKE NEMAČKE I NJENIH SAVEZNIKA, OKUPACIONE VLASTI SU SE VRLÓ BRZO SUOČILE SA OTPOROM STANOVNIŠTVA, U VIDU SABOTAŽA I GERILSKE BORBE... VEĆ POČETKOM JESENI 1941. USTANAK JE POPRIMO TAKVE RAZMERE DA SU PREDUZETE ZASTRAŠUJUĆE PROTIVMERE...

FRANC BEME (FRANZ BÖHME), KOJI JE U PERIODU OD SEPTEMBRA DO DECEMBRA 1941. BIO GLAVNOKOMANDUJUĆI GENERAL U SRBIJI, NAREĐIO JE DA SE U ZNAK ODMAZDE ZA SVAKOG UBIJENOG NEMAČKOG VOJNIKA ILI FOLKSPOJČERA UBIJE ŠTO TALACA, A ZA RANJENOG PEDESET...

KRAJEM SEPTEMBRA 1941. PRE NEGO ŠTO ĆE ZAPOČETI MEĐUSOBNO DA SE SUKOBLJAVAJU, ZDRUŽENI PARTIZANI I ČETNICI SU OSLOBODILI GORNJI MILANOVAC I ZAROBILI GRUPU NEMAČKIH VOJNIKA. NAKON TOGA, NEMCI IZ KRAGUJEVCA ŠALJU TRUPE SA NAREĐENJEM DA ZAUZMU GORNJI MILANOVAC I OSLOBODE SVOJE SABORCE. TOKOM OVE OPERACIJE, U JEDNOJ BORBI 14. OKTOBRA POGINULO JE 10 A RANJENO 26 NEMAČKIH VOJNIKA, ŠTO JE PREMA PRORAČUNU OKUPACIONIH VLASTI IZISKIVALO ODMAZDU STRELJANJEM 2300 LJUDI...

VEĆ 18. OKTOBRA U KRAGUJEVCU JE UHAPŠENO 66 JEVREJA I KOMUNISTA, A NAREĐNOG DANA JE KAZNENA EKSPEDICIJA KRENULA U SELA U OKOLINI (GROŠNICU, MARŠIĆ I MEČKOVAC)...

SVE DO MRACA, RADOSAV JE NASTAVIO DA SE TETURA, DOK NIJE DOŠAO DO DRUGOG SELA - GRBICE, GDE SU GA PREPOZNALI RODACI I SMESTILI U KUĆU... NJEGOVO SVEDOČANSTVO GOVORI O MUKAMA KROZ KOJE SU PROLAZILI ČAK I DNI KOJI SU USPJELE DA PREŽIVE...

POKOJ U KRAGUJEVCU JE OSTAVIO OZILJKE KOJI TRAJU GENERACIJAMA, I DANAS JE TEŠKO UOPSTE POJMITI ZVERSTVA KOJA SU LJUDI SPREMNI DA IZVRŠE SLUŽEĆI TOTALITARNJOJ IDEOLOGIJI POPUT FAŠIZMA I NACIZMA...

KAD VIŠE NIJE ČUO PUCNJE, ISKOBELJAO SE IZ BUNARA OPSEDNUT MISLIJU DA POBEGNE U SUSEDNO SELO, MAJNIC...

KRVARIO JE, U GLAVI MU SE MUTILO, A PUT KOJIM JE PROLAZIO NEBROJENO PUTA JEDVA DA JE MOGAO DA PREPOZNA...

IPAK, IŠAO JE DALJE I DALJE... NAIŠAO JE NA NEKU ŽENU KOJA JE POCEPALA DEO VLASTITE ODEĆE DA BI MU PREVILA RANE...

I DALJE, SVE DO PRVIH KUĆA U MAJNICU - SELJACI SU MU POSTAVLJALI PITANJA, NUDILI MU HRANU, ALI ON VIŠE NIJE BIO U STANJU NI DA GOVORI NI DA JEDE, ŽELEO JE SAMO DA POBEGNE JOŠ DALJE...

samo da čitate brojke koliko je ljudi spaljeno. To neće približiti tu ljudsku dimenziju. Morate da udete u tu priču s ljudske strane. Strip je dobar način za to zato što nije toliko gromopucateljan kao film. Strip ima ležerniji pristup, nekako je uvek na periferiji. Neće se

niko tako lako odlučiti da finansira strip. Pre će da vam daju pare za film, makar se ispostavilo da je taj film glup. Možda je i bolje tako jer ste oslobođeni tih velikih istina, velikih reči koje treba da izgovorite.

Sudbina Ignjatovića

Strip o pesniku Miklósu Radnótiiju je primer da strip ipak može daleko dogurati? Mogu da kažem sa nekom vrstom zadovoljstva, koliko god to bizarno zvučalo, da je strip o MIKLÓSU RADNÓTIJU naišao na popriličan odjek u više zemalja. Jeste njegova poezija bila poznata, još uvek se prevodi na neki od evropskih jezika, međutim kad se to prikaže u vidu crteža može da deluje plastično ljudima, a nije se izneverila ta intimistička snaga njegove poezije i situacije. Nije bio nepoznat ni kod nas jer je DANILO KIŠ prevodio njegovu poeziju. Ali u Budimpešti ću na jesen imati izložbu. Tamo su ljudi

s posebnom vrstom znatiželje posmatrali taj strip što je meni bilo jako interesantno. U Mađarskoj postoji problem sa savešću. Radnótiija su ubili mađarski vojnici, ali je to i društvo koje je umelo da sagleda zlo koje su sami načinili, što je jako kompleksna stvar. Tako da je mađarsko čitalaštvo jako dobro reagovalo na ovaj strip jer govori o lošim stvarima koje su Mađari počinili, ali to znači i jednu vrstu hrabrosti društva da se, uprkos bilo kojoj pa i trenutnoj političkoj situaciji, bude iskren prema sebi. To je veliki kvalitet.

Miklós je sjajan primer kako ljudi u najgoru vreme znaju da ostave neki pisani trag. Srećom pa je slučajno pronađena ta sveska, kao svedočanstvo iz pakla, u masovnoj grobnici.

To je mene zainteresovalo, kako ljudi imaju neku unutrašnju potrebu da reaguju na zlo. To često bude zaboravljeno. U zbirku sam uključio pismo koje je jedan običan dak poslao nemačkoj upravi u Beogradu. Napisao im je da su jako hrabri što vešaju ljude na Terazijama, ali da će izgubiti rat. U arhivu Gestapoa u Beogradu je uredno zavedeno to njegovo pismo. I to pismo srednjoškolca nije završilo u udžbenicima istorije, niko se nije bavio time, ali to govori kolika je bila snaga tih običnih ljudi, čak dece, da oni mogu da budu veći od sistema, od situacije... Samo to pismo govori više od bilo kakvog komentara. Meni je bilo sjajno da sam otkrio nekoliko takvih priča koje govore o hrabrosti pojedinca. Taj ALEKSANDAR IGNJATOVIĆ, čovek koji je bio časovničar,

Kadar iz "Borskih beležnica", stripa o Miklósu Radnótiiju

Iz zbirke 'Priče iz Drugog rata'

koji je došao kod svog učitelja, folksdójčera, i rekao mu da će Nemačka izgubiti ovaj rat. To je bio hrabar potez čoveka u svojim dvadesetim godinama. Gazda je pozvao policajca, bio je sproveden na razgovor. Službenik koji je to zapisivao nacrtao je krst na kraju. Bio je streljan, a nemačke vlasti koje su se inače hvalile kad bi ubile nekog protivnika sistema, za njega nikad nisu priznale da je streljan jer su bili uplašeni njegovom reakcijom. To što je jedan mladi pojedinac bio u stanju da se suprotstavi za njih je bilo zastrašujuće iskustvo. Da neko tako hrabro to izgovori i sebi presudi i za same dželate je bilo zastrašujuće. Sudbina Ignjatovića otkrivena je kad je mnogo godina nakon rata istraživana dokumentacija Gestapoa, njegova rodbina je tek 1950-ih godina obavestena da je ubijen. Te priče su ono što predstavlja uzbudljivu činjenicu ako razmišljate o tom vremenu.

Puno vremena trošite na istraživanje arhiva. Buvljak je otvoreni arhiv gde dolazite do priča običnih ljudi...

Mislim da svake nedelje na buvljaku nadem nešto uzbudljivo. To je odličan izbor informacija ako se bavite stripom. Tu niko nije imao nekog razloga da nešto ulepšava, da nešto predstavlja na način koji to nije. Ono na šta ja naletim su lični zapisi, kao 'Radoslavljeva beležnica', koja je životna priča čoveka za koju on nije mogao ni da sanja da će to neko da pročita, a kamoli da ilustruje. On je iskreno opisao šta mu se dešavalo tokom života. Takav zapis je dovoljno snažan da može da predstavlja materijal za priču. Priče su svuda, samo ih treba nekako naloviti.

Moji baba i deda za vreme okupacije krili su levičare, ilegalce i partizane, a za neke od glavnih saradnika u tome imali su Nemce

MIKLÓŠ RADNÓTI JE, ZAJEDNO SA DRUGIM JEVREJSKIM PRISILJENIM RADNICIMA, U BORSKE RADNE LOGORE DOŠPEO ZAHVAJUJUĆI DOGOVORU IZMEĐU NEMAČKE ORGANIZACIJE TODT I MAĐARSKE VLADE. U LOGORIMA SU NADZOR VRŠILI MAĐARSKI VOJNICI, DOK SU RADOVIMA RUKOVODILI PRIPADNICI ORGANIZACIJE TODT... LOGORI SU DOBILI NAZIVE PREMA GRADOVIMA U SASTAVU TREĆEG RAJHA: BERLIN, WIEN, BRUNN, INSBROCK, ITD.

VEĆINA POSLOVA TICALA SE IZGRADNJE ŽELEZNICE, PUTEVA I INFRASTRUKTURE, KOJI SU TREBALO DA OBEZBEDE EFIKASNJI TRANSPORT RUDNOG BOGATSTVA...

TV RAŠETANJE

Blues
mutne Kupe

PIŠE Boris Rašeta

Danka Derifaj otkrila je strašnu stvar: nakon izgradnje male hidroelektrane na Kupi vodostaj joj se podigao za dva metra, iako je u elaboratu stajalo da će se dići za cca dva centimetra. Nitko ne zna objasniti tko je u toj priči u pravu, ali to više nije ista rijeka

Mijenjamo svijet:
Mit o recikliranju,
HRT, 8. lipnja, 21:05

KAMO odlazi plastika iz kontejnera? Što se s njom zbiva? Funkcionira li 'kružna ekonomija' (kupi – potroši – recikliraj – vrati u proizvodnju)? To je pitanje katkad dobovalo po glavi kritičara Novosti, a njemački dokumentarac na njega je dao prilično šokantan odgovor. S tom se plastikom naveliko mulja! Veliki dio komprimiranog otpada godinama je izvožen u Kinu, sve dok i sama Kina nije postala pregolem proizvođač. U nekim zemljama plastika se koristi za proizvodnju topline i struje (kao u Danskoj), no i tako iskorištena proizvodi CO₂, pa efekt baš i nije ekološki. Treći tip prerade podrazumijeva pretvaranje viših tipova plastike (ambalaže, boca) u niži tip (plastične klupe, kontejneri i sl.). Većina oznaka na ambalaži, koja jamči odbacivanje otpada u 'kružnu ekonomiju' tu je, zapravo, samo zato što masovna publika vjeruje kako, koristeći baš te proizvode, plaća stvar koja se navodno može ekološki odbaciti nakon upotrebe. E pa, ne može, uglavnom ne može. Oznaka 'kružni proizvod' je, zapravo, samo marketinški mamac za ekološki osviještene. Papir je izuzetak, kao i staklo, ali plastike je daleko najviše. Odličan, razbudujući dokumentarac, vrijedi gledanja.

Potraga, RTL,
9. lipnja, 20:00

OPET mi o ekologiji – tako nam je pao grah. DANKA DERIFAJ otkrila je strašnu stvar: nakon izgradnje male hidroelektrane na Kupi njezin vodostaj podigao se u prosjeku za dva metra, iako je u elaboratu na temelju kojeg je elektrana sagrađena stajalo da će se dići za cca dva centimetra. Lud zbunjenog – nitko ne zna objasniti tko je u toj priči u pravu, tko je fulao, ali kako god bilo, to više nije ista rijeka. Drugačiji joj je vodostaj, druga dubina, druga vrsta dna (prije je bio pijesak, sad je mulj), druga vrsta ribe – prije pastrve, sad šarani... Ludilo! Kupa, naravno, nije neki potok – to je ekološki, povijesno i nacionalno važna rijeka, kao Una, Cetina, Mirna. Ona je simbol i znamen. Mještani Ozlja i okolice kažu da to 'više nije njihova Kupa' i spremaju prosvjed, ali vlasnik hidroelektrane

je digao kredit od 40 milijuna kuna i ima sve papire – sve čisto. Inspekcije nisu našle ništa problematično, a brza rijeka se usporila, raširila, zamočvarila. 'Malen si, uzak, trošan, a ti me ipak nosiš, čamče na Kupi', kaže pjesnik. E, pa, pitanje je bi li za nabujalu Kupu sada bio dovoljan tek kakav maleni, trošni čamac. Čini se da bi trebao brod s nešto dubljim gazom. Bravo Derifaj, sjedni, pet.

Newsroom, N1,
10. lipnja, 16:00

POSJET njemačkog kancelara OLAF SCHOLZA Beogradu bio je prilično buran, reklo bi se, a komentar neobičnog događaja dao je SREČKO MATIĆ. 'Scholz je sasvim jasno da Srbija vodi politiku odnosa prema Rusiji iz ekonomskih, političkih, kulturnih vjerskih i emocionalnih razloga i Scholz u rukama trenutno nema nikakav instrument da izvrši pritisak na VUČIĆA. To nema veze sa Scholzom, nego sa stanjem u kojem se nalazi EU i s fundamentalnim razlikama s MACRONOM koji ima viziju neširenja EU-a', objasnio je Matić dodajući da je Vučićeva pozicija nakon ove posjete ojačana: 'Zbog toga Scholz nema u rukama nikakav instrument zbog kojeg bi morao reći: 'Gospodine Vučiću, učinite to i to i u roku od godinu dana približit ćete se EU-u'. Usudio bih se reći da je Scholz samo doprinio jačanju pozicije Aleksandra Vučića. Scholz je došao sa zahtjevom da priznaju Kosovo da bi se približili EU-u, a Vučić zna da to sada nije realno i prezentirao se kao jak lider koji je doslovno odbrusio njemačkom kancelaru: 'Ništa od priznavanja Kosova, nećemo se prodati za širenje i ulazak u EU, zadržat ćemo dobre odnose s Rusijom'. Priča napuhnuta prije ovog posjeta pokazala se kao svojevrsni balon koji se ispuhao u Beogradu. Scholz i njemačka vlada ovog trenu nemaju viziju kako proširiti EU i kako Srbiju privući EU-u', rekao je Matić. Svi su srpski tabloidi prenijeli Vučićeve riječi da je Srbiji stalo do teritorijalnog integriteta Srbije jednako kao njima do teritorijalnog integriteta Ukrajine, što je, nema sumnje, najzvučnija izjava u Vučićevoj dosadašnjoj karijeri. Njom je možda dobio iduće izbore. Srpski je predsjednik odlučio nastaviti nesvrstanu politiku i prema Rusiji. Je li to Vučkovo 'odlučno ne'? Dovoljno je baciti oko na kartu Europe pa vidjeti da nije; ni Srbija ni EU nemaju puno izbora. Ali imaju dovoljno vremena. Ako će zapadni Balkan ući u EU negdje 2033., a dotad ćemo imati

EU dviju brzina, misli Vučić, onda možemo i u sankcije ići u dvije brzine, odnija vrag prišu. Uostalom, kad se govori o 'europskim vrijednostima', tko ih simbolizira? Scholz? ORBÁN? ANDRZEJ DUDA? Macron?

Dnevnik, HRT,
11. lipnja, 19:00

SVE je poludjelo, sve je poskupjelo – nafta, prijevoz, hrana, ulje – samo je život sve jeftiniji. ZVJEZDANA HEINA napravila je prilog na važnu temu, divljanje cijena građevinskog materijala koje, kako smo čuli, građevinari ne pamte desetljećima. Sve je otišlo od 50 do 200 posto gore. Građevinari otkazuju već potpisane ugovore jer im je jeftinije platiti kaznu za neizvršenje obaveze nego nabiti minuse na neisplativim poslovima. 'Pokušavamo raskinuti nekoliko ugovora vrijednih 20 do 40 milijuna kuna. To su ozbiljna pitanja koja prijete građevinskom sektoru i našem poslovanju jer prijete bilježenju velikih gubitaka, udar na likvidnost i sigurnost radnih mjesta', rekao je DARKO JAMBREKOVIĆ, tajnik Uprave Radnika, iz Križevaca. Komora nešto kao pomaže, ali nema velike koristi od toga. 'Vidimo puno inicijativa bez krajnjeg rezultata. Mi smo odustali od nekih projekata s gradom Zagrebom i nismo potpisali ugovor od 126 milijuna kuna. Mi ne možemo potpisati ugovor i dovesti svoju firmu u bankrot i naši podizvođači su na rubu', kaže VELE NIŽETIĆ, direktor Strabaga Hrvatska. Hoće li, nakon brodogradnje, potonuti još jedna važna grana gospodarstva? Ovo ne sluti na dobro!

Dulum zemlje, HRT,
12. lipnja, 20:10

POHVALA i pokuda. Hrvatska televizija prikazala je u *prime timeu*, na Prvom programu, odličnu epizodu serije 'Dulum zemlje'. To je djelo scenarista i redatelja FILIPA FILKOVIĆA PHILATZA, koscenarista i snimatelja TOMISLAVA KRNIĆA, snimljeno u produkciji zagrebačke producerske kuće Wolfgang & Dolly. Za one koji ne znaju, riječ je o seriji o uspješnim hrvatskim poljoprivrednicima koji su razvili autentične, osmišljene OPG-ove. Junakinja ove epizode bila je novinarka HRT-a u Zagrebu SANDRA BABAC, a za jednog ljetovanja kod njenih na selu, pored nje su sa stabla počele padati smokve. Sandra je od njih napravila prvi pekmez, a onda joj je sinulo, kao kad je NEWTONU pala jabuka... Danas živi u Ravnim kotarima i na tržište plasira posve ekološki namaz od smokava. Serija je sjajno snimljena, moderna, originalna, privlači pažnju i to pohvaljujemo, a kritika se odnosi na činjenicu da je HRT 'Dulum zemlje' prikazao u elitnom terminu bez naznake da je riječ o reprizi. Zašto nisu omogućili snimanje nastavka ako je original tako dobar da zaslužuje udarni nedjeljni termin? ■

ROBERT JURČEVIĆ
vlasnik MHE IlovacDanka Derifaj i
vlasnik hidroelektrane
Ilovac u Potrazi (Foto:
Screenshot/RTL)

Divljaci (r: Dario Lonjak)

(2022.)



Liverić, Janković i Perić dobro odigrali u 'Divljacima'

PIŠE Damir Radić

Akcija stadion

Domaća akcijska komedija o sudaru navijača i islamističkih terorista

M OGLO bi se reći da reakcije domaće kritike na dugometražni debi DARIJA LONJAKA 'Divljaci' više govore o profilu naših kritičara nego o profilu filma. Od trenutnih 12 prikaza dostupnih na IMDb-u čak 11 ih je pozitivnih, od čega većina izrazito pohvalnih. Naši kritičari silno čeznu za hrvatskim *user friendly* filmom koji će vratiti publiku u kina na domaći proizvod, a frustracija koja proizlazi iz nezadovoljenja te čežnje rezultira time da se jedan u najboljem slučaju kvalitativno donekle korektan uradak prima s maksimalnom naklonošću, ponekad i na granici oduševljenja. Ispada da je veliko čudo što su Hrvati proizveli žanrovski film čiji je primarni cilj privlačenje široke publike, pa sama ta činjenica takvom filmu osigurava intenzivno gledanje kroz prste. Pritom se rade usporedbe sa susjednom srpskom kinematografijom spram koje se konstantno uzgaja kompleks manje vrijednosti, jer se daleko više želi da hrvatski filmovi u hrvatska kina privlače stotine tisuća gledatelja poput srpskih u srpska (pri čemu se previđa da to i srpskim filmovima sve rjeđe uspjeva), nego što se priželjkuje umjetnički osobito vrijedno nacionalno ostvarenje. Sustav vrijednosti u sferi umjetnosti *en general* je krivo postavljen, tržišna logika svugdje se promovira pa svakako nije iznenađenje da se u najskupljoj branši, kinematografskoj, zahtijeva komercijalnost, koliko god ona bila neostvariva u zemlji s manje od četiri milijuna stanovnika.

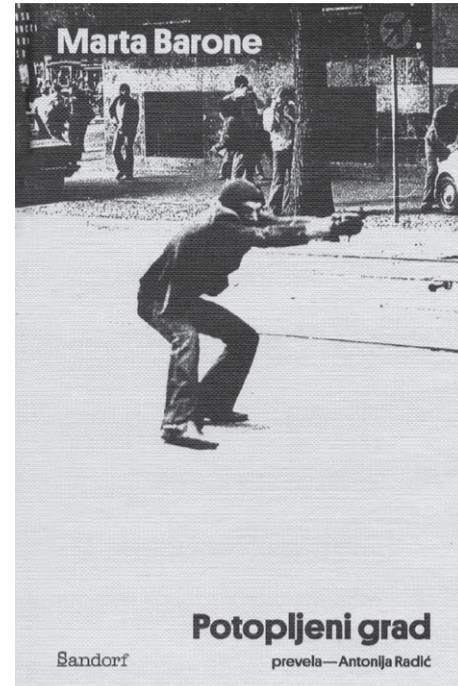
Tako dakle stvari stoje kontekstualno. Sami 'Divljaci' kao svoj najveći adut ističu vlastiti žanr – akcijsku komediju. Posezanje za njom samo po sebi trebalo bi donijeti svježinu jer taj žanrovski hibrid u nas je vrlo rijedak. U dobre strane filma zasigurno ide narativna struktura s podosta izražajnih likova, što je više zasluga (jako) dobrih glumaca nego scenarija – tjelesno prezentan i samouvjeren ALEN LIVERIĆ kao stvoren je za akcijskog junaka, u nas filmski neznani srpski glumac BRANKO JANKOVIĆ vrlo je uvjerljiv kao njegov fizički i moralno inferiorni *sidekick*, dok se na neprijateljskoj strani ističu MIJO JURISIĆ kao istovremeno gracilniji i oštija verzija

Liverićeva lika i slabo nam znani NERMAN MAHMUTOVIĆ kao prostodušni invalidni tehno-genijalac. Glavni pak problem filma njegova je nevjerojatna neaktualnost. Proizvodnja dugog filmskog metra zahtijeva vrijeme, ali ako je inicijalna kapisla radnje finale svjetskog prvenstva u nogometu 2018., kako je moguće da u pograničnom pojasu Hrvatske i Bosne, gdje su zbivanja smještena, u filmu koji pred publiku izlazi 2022., *in* tema budu islamistički teroristi (brojni i naoružani do zuba), a ne migranti? Takvo pomanjkanje autorskog osjećaja za društveni i politički aktualitet ogroman je minus, tim prije što se isticanje terorističkog islamizma na tlu susjedne države, usmjerenog protiv Hrvatske, itekako može doživjeti kao zlonamjerno, mada se čini puno vjerojatnijim da je posljedica ideološke neosvijestivosti i žanrovske zaigranosti scenarista (uz režisera Lonjaka tekst potpisuju 'majstor' *trash*a VELIMIR GRGIĆ i književnik IVO BALENOVIĆ) nego neke promišljene desničarske ideologije. U tom smislu znakovito je *cameo* pojavljivanje EMIRA HADŽIHAFIZBEGOVIĆA na samom kraju, koji svojim prisustvom, kao što je netko napisao, ideološki amenuje film. Pitanje je, međutim, kako bi taj dobro znani arbitar ideopolitičke podobnosti iz bošnjačke perspektive, istu ideologiju vrednovao da je stigla iz Srbije.

'Divljaci' su film čija je glavna ambicija žanrovska funkcionalnost i tu ambiciju ostvaruje slijedeći žanrovske klišeje, bez naročite želje da pruži originalniji prinos, kamoli da žanr subvertira. Osnovna ambicija je zadovoljena, film je gledljiv, no problem je u tome što autori i kinematografija koji si postavljaju tako skromne ambicije nemaju relevantnu budućnost. ■

Marta Barone: Potopljeni grad

(s talijanskog prevela Antonija Radić, Sandorf, Zagreb, 2022.)



Roman o talijanskim 'olovnim godinama'

PIŠE Dragan Jurak

Drug i otac Složeni odnos kćeri i oca koji je u mladosti pripadao talijanskoj ekstremnoj ljevici

M ARTA BARONE nije mnogo znala o ocu. Kad se rodila, ocu su bile četrdeset i dvije godine. Roditelji su se ubrzo rastali. Ona i otac više od dvadeset godina nisu živjeli pod istim krovom, bilo je kraćih ili duljih perioda kada ne bi razgovarali ili bi se rijetko vidali, i Marti nije baš bilo sasvim jasno čime se bavi. 'Imali smo, kako se kaže, težak odnos.'

Očeva će smrt to promijeniti. Nakon raščišćavanja kuće majka će joj reći: 'Našla sam papire tvog oca', i tako priča počinje. S papirima sa suđenja. Otac je bio liječnik, psiholog, radio je u centrima za ovisnike, psihički oboljele i problematične tinejdžere, a u zatvoru je diplomirao i pravo. Kao ni očevo posao ni to sa zatvorom Marti nije bilo baš jasno. Pamtila je 'prijeteći i bajkoviti' prizvuk te riječi zatvor. Početkom 1980-ih otac je uhapšen pod optužbom da je terorist. U vrijeme takozvanih olovnih godina pružio je liječničku pomoć ranjenom lijevom 'militantu', pripadniku Prve crte te putovao u Rim da bi pružio liječničku pomoć drugoj 'militantkinji'. Zbog toga što je liječio ranjenika iz Prve crte i sam je optužen da je pripadnik 'oružane skupine', koja se tokom nekoliko godina svog postojanja nadmetala s Crvenim brigadama u osvetničkim i terorističkim akcijama.

LEONARDO BARONE ili L.B., kako piše Marta Barone, talijanskoj izvanparlamentarnoj ljevici pridružio se kao stranački kadar Komunističke marksističko-lenjinističke partije Italije (KMLPI). Partija je upravljala manje-više svim aspektima privatnog života. Garderoba je morala biti što jednostavnija, seks je morao biti što jednostavniji, a idealni bračni par bili su radnik-proleter i studenti-

ca-buržujka. 'Bili su gori od najgorih katolika. Gori!' reći će prva očeva supruga, 'Priređivali su i komunistička vjenčanja.'

Za Martu Barone (rođenu u Torinu 1987.) izgubljeni svijet izvaninstitucionalne ljevice egzotičan je poput udaljenih polinezijskih zajednica. Bejbi bumeri, generacije ljudi rođenih između 1946. i 1960., živjele su u očekivanju dolaska revolucije. Kada je revolucionarna paruzija izostala završilo je i romantično razdoblje. Članovi raspuštenih partija podijelili su se na 'naoružane' i 'ne-naoružane' drugove. Kraj je bio vrlo blizu. L.B. je optužen za pripadanje terorističkoj organizaciji. U istražnom zatvoru proveo je gotovo godinu dana, sve dok nije u potpunosti oslobođen svih optužbi.

Povijest talijanske izvanparlamentarne ljevice za kći je obiteljska drama. Nakon očeve smrti Marta će tatu pronaći u štrajkovima, na partijskim sastancima i u presudama. Kada je otac 1960-ih godina s juga Italije stigao na sjever zemlje, od svog oca, sudskog službenika, napravio je suca. 'Bilo je lakše od oca napraviti buržujskog neprijatelja: u isti mah logično i romansijski. Sudac i sin revolucionar!' Jasno, pričamo priče, sebi i drugima. Stvaramo i prekidamo veze.

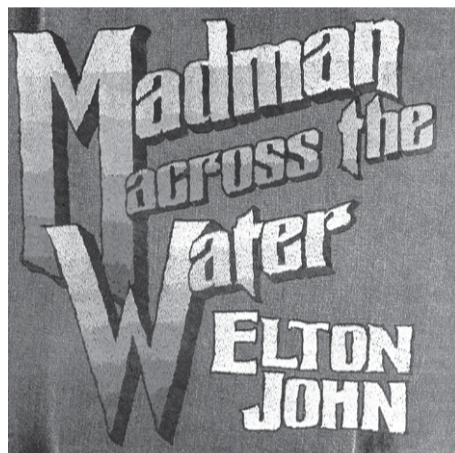
Marta Barone možda neće postati književnica od formata, ali je s 'Potopljenim gradom' ispričala priču o izgubljenom i pronađenom ocu. Vežu s tatom nije imala za njegova života. Da bi pronašla zajedničku budućnost krenula je u prošlost i tamo je, u jednom zanesenom idealistu i revolucionaru, pronašla oca. 'Knjiga postoji jer čovjeka više nema', reći će. To je i ono najdirljivije u 'Potopljenom gradu'. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Elton John:
Madman Across the Water 50th Anniversary Reissue

(Mercury)

OBLJETNIČKO reizdanje četvrtog albuma ELTONA JOHNA prigoda je da se prisjetimo nevjerojatno konzistentnog opusa koji su on i tekstopisac BERNIE TAUPIN stvorili tijekom prve polovice 1970-ih. Spajajući soul ranih 1960-ih s natruhama psihodelije, ambicioznim prog rock aranžmanima i glam rock flambojantnošću dvojac je stvorio uzorak po kojem će djelovati soft i AOR izvođači sljedećih nekoliko desetljeća. Premda je tek sljedeći, šest mjeseci kasnije objavljeni album 'Honky Chateau' donio komercijalnu dominaciju, 'Madman Across The Water' je



ultimativna demonstracija nevjerojatnog talenta autorskog dvojica. U ovom proširenom izdanju proces tog sazrijevanja ocrtan je kroz niz dema, alternativnih verzija i koncertnih snimki koje istodobno otkrivaju čvrste piano blues temelje, ali i nadogradnju koja uspijeva otići u nekoliko smjerova odjednom. Nigdje to nije očitije nego u nekoliko vrlo različitih verzija naslovne pjesme, ujedno i jedne od vokalno najizrazajnijih pjesama u Johnovu katalogu. Album se najviše pamti po 'Tiny Dancer', klavirskoj baladi koju je na prijelazu stoljeća popularizirao 'Almost Famous' CAMERONA CROWEA i koja savršeno hvata prizemljeno magičnu atmosferu kakvu su John i Taupin usavršili u ranim danima svog partnerstva. Vještina samomitologizacije ostala je zaštitni znak Johnove karijere do danas i sjajno se poklapa s eskapizmom uvijek prisutnim u samoj ideji rock zvijezde.

Pavement: *Terror Twilight, Farewell Horizontal*

(Domino)

PAVEMENT su pak utjelovljenje svega suprotnog. Šlompavi bend sastavljen od gotovo karikaturno običnih ljudi. Možda su baš zato često nazivani najboljim bandom 1990-ih, desetljeća u kojem su čak i stvarne rock zvijezde poput KURTA COBAINA uporno odbijale biti rock zvijezde. Pavement su jedan od onih bendova čija je stvarna popularnost počela nakon raspada. Nedavno su se po drugi put reformirali zbog koncertnih nastupa te su u svibnju bili headlineri Primavere, jednog



od najvećih europskih festivala. Tako je nešto bilo teško zamisliti u vrijeme njihovog prvotnog razdoblja djelovanja, no njihov katalog se tijekom zadnja dva desetljeća neprekidno otkrivao novim generacijama. Bezzvremenska kvaliteta pjesama koje se obraćaju vrlo specifičnom, ali čini se uvijek prisutnom tipu rezigniranog starijeg adolescenta koji propituje svrhovitost egzistencije tek je jedan od razloga za tu kontinuiranu popularnost. Deluxe reizdanja redovno objavljena tijekom nultih komemorirala su obljetnice originalnog albuma. Prepuna arhivskih materijala, pružila su more dodatnog sadržaja te na koncu milošću algoritma iznjedrila i slučajni streaming hit 'Harness Your Hopes', dotad malo poznatu B-stranu. 'Terror Twilight', posljednji studijski album benda, dugo nije dobio taj luksuzni tretman, dijelom i zato što ga je frontmen STEPHEN MALKMUS otpisao kao komad preproduciranog klasičnog rocka. No samo reizdanje ga zapravo demantira i stvara sliku benda koji uporno odbija diskografske prilike, pritom možda i paradoksalno upadajući u onaj drugi, paralelni svijet klasičnog rocka u kojem caruju Grateful Dead, kumovi namjerno neprofesionalnog pristupa idealnog za izgradnju kulturnog statusa.

Yo La Tengo:
I Can Hear the Heart Beating as One

(25th Anniversary Edition)

ZA razliku od Pavementa koji su cijelo desetljeće imali vrlo konfliktan odnos sa svijetom tada široko popularnog alternativnog rocka, trio Yo La Tengo uvijek je pripadao nekom svom introvertiranom svemiru. Možda stoga nije ni čudno da je eklektični, ali opet tvrdoglavo svojeglav 'I Can Hear the Heart Beating as One' njihov najhvaljeniji album. Elementi jazz-a, krautrocka, bossa nove i ambijentalne glazbe koji se pojavljuju u ovim pjesmama u dosluhu su sa širim trendovima tog vremena, ali opet jasno ukorijenjeni u garažnom gitarskom popu pod jasnim utjecajem The Velvet Underground. Glavna vrlina Yo La Tengo je uvijek bila i ostala skromnost u izvedbi, sposobnost da sve što izvede prikažu kao dio svog iskrenog, neusiljenog stvaralačkog procesa, a to se čuje čak i u najambicioznijim dionicama ovog albuma. Yo La Tengo vas u nijednom trenutku ne žele uvući u igru pogađanja utjecaja i namjera koje nezavisni izvođači često znaju igrati kako bi pokazali svoju širinu i ukus. Upravo suprotno, ovaj album vas uvuče u sebe svojom prigušenom toplinom, a potom mu se vraćate zbog slojeva koji se u njoj polako otkrivaju.

■ Karlo Rafaneli

Kustos i viši stručni suradnik za posebne projekte i razvoj programa zagrebačkog KIC-a

EMIL MATEŠIĆ Kultura
može biti vrlo moćna

Što je nedavno izložena instalacija 'Jezik je virus' donijela?

Instalacija je otvorila novi ciklus izložbi u KIC-ovoj Galeriji na katu koji otvara prostor intelektualcima koji nisu umjetnici, no njihov rad propituje ili se zdravorazumski postavlja prema raznim pitanjima koja polariziraju domaću i regionalnu političku i društvenu scenu. U intenzivnom susretu s njihovim radom u društvenim ili humanističkim znanostima nastojimo doći do koncepta koji je moguće izložiti i koji sažeto, raznim vrstama vizualnog materijala na simboličnoj ravni predstavlja predmet njihova proučavanja.



Foto: Jovica Drobnjak

Na koji način ovaj rad otvara prostor za 'širenje područja borbe za humanije društvo'?

Moj je zadatak kao kustosa i umjetničkog voditelja temeljito istražiti rad odabranih intelektualaca i posljedice istoga po njih osobno i po društvo te im ponuditi neka rješenja unutar izražajnih sredstava suvremene umjetnosti. Ili kako je to SNJEŽANA KORDIĆ rekla: 'Svi elementi su kao u nekom glazbenom orkestru harmonizirani s ciljem da cjelina potakne maksimalan efekat onoga što se želi proizvesti u publici. U glavi ostaje snažna i jednostavna poruka i stimulira na razmišljanje. Ovo iskustvo s izložbom mi je stvarno nešto jedinstveno u životu. Godinama sam verbalno tumačila tu temu oko jezika, a sada ovom umjetničkom tehnikom kao da su u mreži uhvaćene ribe koje dosad nisu bile obuhvaćene standardnom metodom.'

Ima li galerijski prostor potencijal da potakne smirivanje političkih tenzija koje obilježavaju jezičnu politiku od 1990-ih naovamo?

Galerijski prostor, kao i Bleibuško ili Kosovo polje imaju potencijal smirivanja političkih tenzija ako im se pride s više strana, a ne isključivo s one mitološke koja veliča samo jednu stranu, najčešće onu izraslu iz kulta smrti. Sve političke doktrine izrasle iz toga kulta donose samo smrt u razvodnjenim oblicima.

KVADRAT



MARIJA ANDRIJAŠEVIĆ dobitnica je nagrade tportal za roman godine. Njena 'Zemlja bez sutona', kaže žiri, 'književno je iznenađenje koje se po gustoći stila i cizeliranoj rečenici te strpljivoj gradnji teksta ne samo izdvaja u lanjskoj hrvatskoj romanesknoj produkciji nego svojega poetičkog srodnika ima tek u Desničinih 'Proljećima Ivana Galeba'.

■ B. P.

Foto: Bruno Fantulin/PIXSELL

Zašto je jezik u naslovu instalacije shvaćen kao virus, a ne primjerice politika ili ideja etnonacionalizma?

Dade se zaključiti da je s osnivanjem Republike Hrvatske, između ostaloga i na temeljima ZAVNOH-a, počela purifikacija i manija izmišljanja riječi koja je probudila u Srbiji neko prisjećanje i identifikaciju nove hrvatske države s NDH koja je takve tendencije imala 1941. I tu je nastao problem koji se prelomio preko leđa jedne izuzetno stručne, hrabre i uporne znanstvenice koja je u svojoj prosvjetiteljskoj misiji, umjesto da bude dočekana ružama i maslinovim grancicama, dobila kamen u 'šajbu'. Ta 'šajba' sama je po sebi umjetničko djelo koje govori da je kultura moćna, da je čak i neka opskurna znanost kao lingvistika koju vidite u medijima jedino kada se dotakne dnevnopolitičkog diskursa, ustvari vruća medijska roba koja može na koncu ubiti nečiju volju za životom i stvaranjem.

Kako ćete razvijati ciklus 'Svaki čovjek je umjetnik'?

Razvijat ćemo ga imajući u vidu višestrančnost koju događanja oko nas imaju i hrabre ljude koji takav pristup upražnjavaju i nude javnosti na prosudbu. Zanimaju me povješničari, zanimaju me Jasenovac i Ahmići, a i Haški tribunal je izuzetno umjetničko nadahnuće.

■ Ana Grbac

127 eseja **Hajrudina Hromadžića** o **TRANZICIJI**
– dvije i pol godine iz tjedna u tjedan u **NOVOSTIMA**,
a sada u **LEKSIKONU**:



Leksikon tranzicije Hajrudina Hromadžića uspostavlja dijagnostičke orijentire procesâ koji traju posljednjih tridesetak godina i lucidno odgovara na pitanja gdje smo, što smo, odakle smo krenuli i kamo idemo. /Dean Duda/

Ovo je djelo izniman arhiv povijesti medijske svakodnevice postsocijalizma u Hrvatskoj. /Tomislav Pletenac/

Knjiga ima 228 stranica u tvrdom uvezu s ovitkom.

Knjigu po sniženoj cijeni od **144,00 kn** možete naručiti izravno od izdavača **Disputa** preko internetske stranice **www.disput.hr**, narudžbom na **disput@disput.hr** ili telefonskom narudžbom na broj **01 2949 921**.